

koləktif

ekososyalist dergi | nisan 2011 | sayı:9

1119

Üstü Kalsın

Tektipleştirilmenin tarihi modernizmle yaşıt. Biyolojik varlıkların sınıflandırılarak, Kıta Avrupası'na taşınması binlerce canlının depolanması, fişlenmesi ve doğanın bilgisini tek bir elde toplanması uğraşı yüzlerce yıldır sürüyor. Bu savaşın belki de son halkasını genetik varlıkların tekel altına alınması süreci izliyor. Kapitalizmin iki yüzyıllık tarihinde, sermaye birikimi ve geniş pazarlara ulaşmak için dünyayı mahkum ettikleri üretim tarzı binlerce dilin kaybolmasına, yüz binlerce canlının türünün yok olmasına neden oldu. Bugün bu düzenin devam ettirilmesi, tek tip bir yaşam biçimi ve tek tip bir gıda, enerji ve su politikası ile mümkün olacaktır. Bunun için de egemenler, tüm dünya üzerinde baskı ve şiddetini artırıyor. Dünya üzerinde haksızlığa ve hukuksuzluğa karşı direnişleri bastırmak için ölkelere müdahalede bulunmaktan geri durmuyor. Libya belki de bu müdahalenin en somut örneğidir. Dünya'yı mahkûm ettikleri tek tip yaşam biçiminin devam etmesi için, halk hareketlerini kendilerine yedeklemek istiyorlar. İsyen dalgası yükseldikçe, şiddetin dozu da giderek artıyor.

Seçim sathına girmek için çabalayan Türkiye'de onlarca kadın sokak ortasında veya evinde öldürölüyor. "Şık" bir operasyonla, doğmamış kitap avı sürdürölüyor. Egemen blok içinde hakimiyet savaşları gücünü toplumcu güçlere vurarak topluyor.

Derelerin, ormanların, havanın satışına karşı, nükleer, termik, hes yıkımının mağdurları sokağa çıkıyor. Önümüzdeki dönemde bu tektipleştirme siyasetinin dozu artarak devam edecek. Bu süreçle mücadele edebilecek bir toplumsal direnç noktasının yaratılması ise toplumsal bir mücadele pratiğinin içinde şekillenecek. Bu süreç içinde, toplumun kendi öz örgütlerini kurması, gençliğin, kadınların, emekçilerin, çiftçilerin mücadele örgütlerini harmanlamanın tam zamanıdır. Bu harmanlanma, yaşam varlıklarını numune haline getiren, müzeye gömen ve pazara açan sayılarla hakimiyet sağlayan sermaye dünyasına "saydırmayacağız" diyen ve dilini arayan bir dünyanın mücadelesi olarak doğuyor. Halkları, toprakları, havayı, dereleri ve denizleri buluşturuyor. Sokak hepimizi özgürlüğe ve isyana çağırıyor. Araba ve ev hayallerinden menkul bir dünyanın bekliliğinden, depresyon çağından kurtulmayı vadediyor yenedünya. Bir meyve adı değil sadece, bir imkân: yenedünya. Bu yeni dünya, büyümeye dayalı yıkıcı yaşam karşısında ekolojik bir dünyadır. Bu yeni dünya, baskıcı ve yukardan aşağıya doğru gelişen devlet egemenliğine dayalı bir toplum yerine, toplumun kendi kendini yönettiği, kararlarını kendi meclisleri ile verdiği bir dünyadır. Bu dünya için bizi tek tipleştirilen ve canlılığı yok eden bu büyüme rejimine direniş gerekir.

İçindekiler

- 1 Ekolojik Bir Anayasa, Ama Nasıl?
Ilgın Özkaya Özlüer
- 3 Emek ve Doğa İçin Birleşik Mücadele
Cömert Uygur Erdem
- 6 Gözlerim Bakar da Görmez!
- 9 Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu
Yıkımla Geliyor
Sırma Özdem
- 10 Torba Yasadan Çıkan Yeni Memur
Mehmet Yalçın
- 13 Nükleer Enerji:
Kandan ve Ceninden Birgün Daha
Hande Atay
- 15 Fukuşima'nın Kanıtladığı:
Felaketsiz Nükleer Olmuyor
Daniel Tanuro
- 18 İklim Değişiminden Para Kazanırken
Yenilenebilir Enerji Ne Kadar Yenilenir
Hatice Kurşuncu
- 20 Yıkıcı Yatırımları HES Projeleri Finanse Ediyor
Fevzi Özlüer
- 25 Uruguay: Suya Erişim Hakkı Mücadelesinden
Doğrudan Demokrasiye
Carlos Santos, Alberto Villareal
- 26 Yerel Tohumlar Yaşayacak, Yaşatacak
Tayfun Özkaya
- 28 GDO'ların İstilasını : Yerli Türlerimizi Kaybediyoruz
- 30 Halkların ve Canlılığın Tektipleşmesi:
Tohumda Şirket Egemenliği
Arca Atay
- 34 GDO Lobisine Karşı Direnişe Hazırız
Emre Baturay Altınok
- 36 Amerikan Tarım Bakanlığı'na Mektup:
Olağanüstü Bir Risk ile Karşı Karşıyayız,
Bu Organizma Bilime Dahi Yeni
Don M. Huber
- 38 Macaristan'dan Bali'ye
Özgür Biyolojik Çeşitlilik Çağrısı
Çiftçiler Hakları İçin Mücadelede
Olca Bingöl
- 39 Szeged Deklarasyonu
"Çeşitliliği Özgürleştirilelim!"
6. Avrupa Forumu Macaristan
- 42 Bali Tohum Deklarasyonu
Çiftçi Tohumları: Onur, Kültür ve Hayat,
Çiftçi Tohumu Haklarını Savunmak İçin
Direnişteki Çiftçiler
La Via Campesina
- 45 "Büyük Et" Güneyde Büyüyor
Endüstriyel Hayvancılığın Sihri:
Gıda Krizi, Sendikasılaşdırma, Yoksulluk
Grain
- 50 Dünyadaki Kadın Mücadeleleri İle Dayanışma
Dünya Sosyal Forumu, Dakar
- 51 Mezopotamya Ekoloji Forumu'nun Ardından
Ecehan Balta
- 54 Komün ve Kapitalizm Arasında
Kağıt Tabakta Ütopya
Gökhan Bilgihan
- 57 Venezüella'da Komünler
Antenea Jimenez
- 58 Beyazperdeden Boliviya'ya Selam Var:
Evet, Yağmurunu Bile!
Ethemcan Turhan
- 59 Çıldırılmış Dünya:
Girişimcinin Psikopatlığı, Cezaya Konu Olmaz
Derrick Jensen

ekoloji kolektifi adına sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü: Emre Baturay Altınok
dergi editörü: Ethemcan Turan, Fevzi Özlüer
grafik tasarım ve uygulama: Harman Saner, Samet Zeydan
inkılap sokak 26/4 kızılay/ankara
www.ekolojistler.org / ekolojikolektifi@yahoo.com
telefon: (0312) 425 77 64 faks: (0312) 425 77 64
yayın tarihi: Nisan 2011
basım yeri: Korza Yayıncılık, Büyük Sanayi 1. Cadde no: 95/1
İskitler-Ankara telefon: (0312) 342 22 08

Ekolojik Bir Anayasa, Ama Nasıl?

Ilgın Özkaya Özlüer

Yeni bir anayasa nasıl olmalıdır sorusuna verilen yanıtlar özellikle anayasa referandumu sürecinden beri çeşitleniyor. Ekoloji Kolektifi referandum sürecinde de pek çok çevreye inat evet- hayır ikilemine sıkıştırılmamış bir anayasa tartışmasını yaparak oylamaya sunulan anayasanın neden reddedilmesi gerektiğini 'hayır'ın ekolojisi'ni anlatarak örgütledi. Ekolojistler, canlılar için hukuk talebinin yalnız anayasanın "çevre hakkı"na dair maddesi ile sınırlandırılmadan ve özellikle de emekçilere, kadınlara ve devlet örgütlenmesine ilişkin düzenlemelerle bir arada ele alınması gerektiğini söyledi ve ekolojistlerin anayasa tartışmalarına katkı koyma gayretine devam edeceğini de ifade etti. Bu doğrultuda yeni bir anayasanın emeğin ekolojisi başlığı altında örgütlenmesinin sorumluluğunu duyuyoruz. Bu sorumluluğun doğmasına bir diğer neden ise ekoloji ve çevre mücadelesi içinde olduğu kadar yeni anayasa talebini dillendiren pek çok yapının, güncel sorun başlıklarını birer anayasal başlık altında toplama geleneğini devam ettirerek, doğa ve çevreye dair artan sorunlara yönelik de salt doğa ve çevreye dair düzenlemeleri düşünmeye ve tartışmaya açmaları bulunuyor.

Üzerine konuşacağımız düzlemin bütünlüştürücü, eşitlikçi, ekolojist ve emekten yana bir anayasa olması için, tartışmacıların isimleri ile değil örgütsel olarak çağrılarak bir araya gelmesi gerekir. Çünkü mesele yıldız karmasının desteklediği bir anayasa manzumesi çıkartmak değil; taleplerimizin mücadele örgütleri tarafından içselleştirilmesi ve tabandan örülmesidir. Örnek gösterilen dünya anayasalarının salt Türkçeye çevrilerek formüle edilmelerinden ziyade bulunduğumuz coğrafyanın özgül sorunları ile harmanlanarak tartışılması da bu bağlamda önemlidir. Kendi alanına hapsolmuş ve çevreciler çevre ile kadın örgütleri kadın sorunları ile ilgili taleplerini dillendirsinler bakış açısı bu nedenle yanlıştır. Yeni bir anayasa yazmaktan önce yeni anayasanın kavramlarına dair anlam setinin tartışıldığı bir ortamın da yaratılması gerekir. Bu koşulların yaratılmasına yönelik irade göstermek yerine her siyasetin kendi Anayasa taslağı veya ilkeleri ile ortaya çıkması da bu süreci dinamik kılacak bir tartışma ortamına pek de olanak sağlamayacaktır.

Bu sözümüzün iki anlamı var, birincisi yeni anayasa tartışması bileşenlerinin

halkın aydınlatılması ve müreffeh yarınlara ulaştırılması misyonu ile tütsülenmiş birer bilen adam uzmanlaşmasından uzaklaştırılarak, yeni anayasanın maddelerinin değil anlam ve kavramlarının içselleştirilmesini sağlayarak mücadeleyi birkaç satır metnin mitleştirilmesinden kurtarmak ve farklı örgütlerin aynı hedef doğrultusunda oluşturdukları çalışmaları ortaklaştırabilmesini sağlamak; ikincisi ise anayasanın doğaya ve çevreye ilişkin düzenlemelerini yine bu alanda mücadele eden örgütlerine özgülleme ve hatta belli başlı birkaç isime daraltılma tehlikesinden kurtarmaktır.

Anayasa Yapım Sürecini Tartışalım

Eğer ekolojist bir anayasadan söz edecek ve katılımcı bir anayasadan dem vuracaksak emek örgütlerinin, sendikaların, İgbbt, kadın ve kürt hareketinin talep ve mücadelelerine kapalı bir tartışmanın başarı şansının olmayacağını da kabul etmeliyiz. Bu nedenle de kavram setlerimizi belirlerken, bu kavramlara atfettiğimiz anlamların tüm özneler tarafından tartışılmasını ve ortaklaşılmasını da sağlamak gereklidir. Yeni anayasa tartışmalarında en fazla duyulan kavramların ekolojik vatandaşlık, demokratik özerklik, eşitlik, pozitif ayrımcılık, anadilde eğitim, su hakkı, kamu yararı vb. olduğu hatırlanacak olunursa, toplumun pek çok kesimince farklı tanımlanan, farklı yaklaşılacak böylesi kavramlar konusunda belirli bir ortaklaşmanın sağlanma ihtiyacının ancak bu kavramlara dair tartışmalar, konuşmalar ve müzakereler sonucunda aşılacağı da anlaşılacaktır.

İşte yeni bir anayasa tartışmalarını yürüten ekososyalistler açısından öncelikli hedeflerden biri de, anayasa yapım sürecini tartışmaya açmak olmalıdır. Bu anlamda ekolojik bir anayasanın kurucu temelini, yeni bir anayasa için yeni bir kurucu iktidara duyulan ihtiyaç oluşturur. Kurucu iktidarın da toplumla muhataplık düzeyinin “sivil toplumla müzakerelerin” ötesinde, toplumla birlikte kurma görevi olduğu da bilinmelidir. Seçim sonrasında Anayasa değişikliği gündeme geldiğinde bu değişikliği sırtlanan iktidarın, kurucu iktidar olarak ortaya çıkmayacağı şimdiden aşikardır. Halkların çeşitliliğini, doğanın geleceğini, emeğin haklarını, cinslerin özgürlüğünü temel ilke olarak almayan Anayasa değişikliği de verili çelişkileri ve çözümsüzlükleri daha da fazla derinleştirmekten öte bir anlam taşımayacaktır. İktidar bloğunun hegomanik cephesince, Anayasa’da güçlü yürütme ve daha akışkan sermayeye olanak sağlayacak değişikliklerin düşünüldüğü de daha önceki Anayasa değişiklik önerilerinden bilinmektedir. Bu verili durumu es geçerek, iktidarın ağzından “bazı talepleri” duyabilme gayretiyle yola çıkılmaz. Yeni anayasa tartışmaları, bu tarza sıkışırsa, bize de söz verin aceleciliği ile çıkılan metinlerin kalabalığında, mücadele amacımız kaybolmaya mahkum olacaktır.

Kolektif derginin 8. Sayısında ele almaya çalıştığımız yeni bir hukuk istemek ve canlılar için hukukun kurulması talebini anlamlandırmaya dair yazımızda insan ve doğa hakları kuramına dair yeni kavram setine duyulan ihtiyaçtan söz etmiş, ceza hukuku açısından ekosid adı altında yeni bir uluslararası suç tanımının doğanın hakları talebini güçlendirecek bir araç olacağını ve kamu hukukunun özel hukuk lehine yaşadığı daralmada

özellikle kamusal varlıklar açısından koruma hukukunun etkisiz hale geldiğini ifade etmiştik. Bu tartışmalara kaldığımız yerden devam ederek, enternasyonalist, demokratik, özyönetime dayalı, eşitlikçi ve ekolojist bir anayasa talebini yükseltme gayretimizi, bu gayret doğrultusunda yürüyen anayasa tartışmalarına katkı koyma niyetimizi yineleyeceğiz. Bu nedenle de bu yazıda Ekoloji Kolektifi’nin yeni anayasa tartışmalarına ekolojik anayasasını sunarak girme çabasını değil, yeni bir hukukun kurulması için önerdiğimiz yeni bir anayasaya dair usule, yöntemlere, yollara yer vermeyi uygun bulduk.

Ekvador Anayasası ve Ozalite Çekilmiş Taslakları

Dergi’nin bu sayısında yer verdiğimiz Ekvador Anayasası’nın da yukarıda ifade edilmeye çalışılan anlamda pek çok yönden incelenmeye ve tartışılmaya değer maddesi bulunuyor. Ancak burada dikkatten kaçmaması gereken husus, Ekvador Anayasası’nın yeni bir toplum kurmak için değil, aksine yeni toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için yazıldığıdır.

Diğer bir deyişle Ekvador’da toplumsal ve siyasal gelişmeler yeni bir anayasayı oluşturmuştur. 1990’lı yıllardan itibaren yükselen mücadeleler, kırlarda ve kentlerde büyüyen muhalefet ve kamusal hizmetler konusunda yapılan ısrarlar yeni bir anayasaya dair iradeyi ortaya koymuştur. Bu nedenle de Ekvador halkının, doğayı hak öznesi gören ve kişilerin “doğa” adına hukuk yollarına başvurmasına olanak sağlayan dünyadaki ilk anayasayı kabul etmesi, bir tesadüfün ötesinde, yerli halkların yıllarca süren mücadelesinin sonucudur.

Toussaint’in de söylediği gibi Ekvador’daki yeni Anayasa yaratılma sürecini anlayabilmenin tek yolu, halk hareketleri mücadelesinin takip edilmesidir. Yakın tarihte sağ iktidarları kovan, IMF ve serbest ticaret anlaşmalarını reddeden halkın anayasa referandumunda büyük destek göstermesinde kurucu meclisin sürekli olarak toplumsal hareketlerle toplanması da etkin. Diğer yandan Ekvador ve Bolivya arasında kurulan ortak hareket etme hedefinin de, ALBA (Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América- Amerika Halklarının Bolivarıcı İttifakı) bileşeni olunmasının da salt dostane ilişkiler kurmaya yönelik uluslararası iyi niyet gösterisi olmanın ötesinde stratejik, bileşik bir politik birliktelik taşıdığı da aşikar. Böylesi bir siyasi konjonktürde oylanan ve eleştirilen yanları da olmasına karşın, genel olarak desteklenen Ekvador Anayasası’nın, Türkiye’nin yeni bir anayasa tartışmaları konusunda ısınma evrelerindeki muhalefeti için ve özellikle de ekolojist, çevreci ve yeşil çevre için deneyim aktarımı konusunda önemli bir kaynak olduğu açık. Özellikle gıda egemenliği, iklim adaleti, su hakkı, tarımsal üretimin ve özellikle küçük üreticinin korunması ve desteklenmesi, ihtiyat ilkesinin ve kamu yararının tanınma biçimi, kentsel planlama ve konutlulaştırmaya yönelik düzenlemeler, kamusal varlıkların, biyoçeşitliliğin ve ormanların korunarak geliştirilmesinde kamusal politikaların tekel olması bunlardan bazıları.

Ancak en az bunlar kadar önemli bir başka husus da yeni bir anayasanın hazırlanması sürecinde kurucu iktidarın tutumu, coğrafyasındaki diğer ülkelerle kurduğu ilişki, kamusal hizmet-

lerin egemenliği hedefinde mücadele edenlerin kurduğu birliklerde yer alınmasıdır. Diğer yandan da yeni bir anayasanın yazılması hedefinden önce yeni bir kurumsal, politik, ekonomik yaşamın kurulması için yapılan mücadelede yeni bir anayasaya dair talepleri tartışmalarıdır.

Yeni Anayasa Toplumsal Mücadele İle Mümkün

Buna göre Türkiye'nin Kürt sorunu ile yüzleşmeyen, Arap coğrafyasında yaşanan isyanlara gözünü kapatmayan, öncelikle heslere, madenlere, nükleer santrallere karşı yürütülen hareketlerin yerel öznelerini iskalamayan, kentlerin rant ve finans merkezli örgütlenmesinin mağdurlarına kulaklarını açan, yaşam araçlarından mahrum bırakılan orman köylüsünü bilen bir yeni anayasa sürecinin örgütlenmesi hedefi, anayasa taleplerinin AKP'ye duyurulmasından daha anlamlı sonuçlar yaratacaktır. Bu hedefin gerçekliği, bugünle ilişkisinin kurulmasının yolları çok uzakta değil.

Yeni toplumsal ilişkiler kadar yeni bir üretim biçiminin referans noktalarını yükseltmeye çalışan yeni bir anayasa tahayyülünün bugünün hâkim liberal hukuk kavram ve ilkeleri ile açıklanmasının mümkün olmadığını kabul etmek gereklidir. Diğer yandan yaşanan sorunlara yönelik örülen hukuk mücadelesinin kurulduğu zeminin zenginleştirilmesi, toplumsal ayaklarının arttırılması ve kitleleştirilmesi ihtiyacı da her zaman varlığını korumaktadır. Başka bir deyişle sistemin yarattığı sorunlara, sömürüye ve şiddete yönelik yürütülen savunma, dayanışma ve direnme mücadelelerin hukuksal ayağı söz konusu sorunların mağdurları açısından önemli bir mevzi, ama her halükarda yalnızca bir mevzi olacaktır. Her geçen zamanla daha da derinleşen çelişkilerden zarar gören, yok olan ve güçsüzleşerek parçalanmış öznelerin sayısı arttıkça bu özneleri özgürleştirmeye yönelik mücadelelerin her aşamada, her alanda yükseltilmesi ihtiyacı da artmaktadır. Bu nedenle canlılar için eşit ve kolektif bir yaşamın hukuku da rekabetçi ve metalaştırıcı bir dille kurulamayacağı gibi, tüm canlılar için istenen hukukun ancak belirli sorun odaklarına yönelik kısmi çözümler öneren parçacı bakış açılarından kurtarılması da bir zorunluluktur.

Yapılan açıklamalar ışığında, yeni bir toplumun kurulması hedefindeki özneler açısından yeni bir anayasa tartışması aynı zamanda yeni toplumun karar alım süreçlerinin, yeni kavramlarının, yeni ilişki biçimlerinin kurulmasının vesilesi yapılmalıdır. Bu nedenle de yeni bir kurucu meclisin kurulmasını talep etmek kadar bu meclisin nasıl oluşturulacağı ve çalışacağını belirlemek de ihtiyaç duyulan anayasanın genel hatlarını kuracaktır. Aksi durumda bugün yürütülen yeni anayasa için tartışmaların sonucu, belirleyeni olmadığı bir anayasa değişikliği ile noktalanır. Diğer yandan aynı coğrafyanın farklı ülkelerinin halklarıyla temasın sağlanmadan, Ortadoğu coğrafyasının gelişmeleri anlaşılmaya çalışılmadan, her tür mülkiyet ilişkisi tartışmaya açılmadan, çalışma şartları kadar çalışma hayatı yeniden ele alınmadan girişilen yeni anayasa hazırlıkları, yalnızca iktidarın halkı mahkum etmeye çalıştığı "talep eden" konumunu kabul etmek anlamına gelecektir.

Emek ve Doğa İçin Birleşik Mücadele

Cömert Uygur Erdem

Gazetelerde küçük bir haber değeri var, ölen bir işçinin ya da kesilen binlerce ağacın. Her gün hes, termik ve maden şantiyelerinden yeni bir ölüm haberi geliyor. Milyonlarca canlının yaşam alanı yok ediliyor. Hes-termik-maden şirketlerinin konuşlandıkları bölgelerde, meşruiyetlerini sağlayabilmek ve rahatça hareket edebilecekleri alanları yaratmak ya da genişletebilmek amacıyla başvurdukları araçlar, işleyen süreçte kocaman bir yalana dönüştü. Yaşanılan süreç, ağır sonuçları ile can sıkıcı bir hale büründü.

Şantiye alanları katliam alanları haline geldi. İş bulmak amacıyla, yaşamlarını hiçe sayarak, kaderlerine boyun eğen yoksul yöre halkları, önlemsiz ve denetimsiz şantiye alanlarında düşük ücretlerle ağır şartlar altında çalışırken karşılaştıkları iş kazaları, patlama vb. olaylar sonrasında yaralanmakta, sakatlanmakta, yaşamlarını yitirmekteler. Kahramanmaraş'ta termik santral kömür üretim sahasında gerçekleşen kazada¹ göçük altında kalan işçilere "çalışmayın" tavsiyesinde bulunamıyoruz. Ya da Yalova Aksa'da ki kazada² ve Zonguldak Çatalağzı termik santral yapımı sırasındaki ölüm³ için "kader" diyemiyoruz.

İş yerlerindeki tedbirsizlik, denetimsizlik ve ağır ihmalden kaynaklanan yaralanma, sakatlanma ve ölümlerin yoğun bir şekilde yaşanıyor olmasına karşın, yaşananlar bir işçi hatasından kaynaklanan basit iş kazaları olarak lanse edilmekte, yaralanan/sakatlanan/yaşamını yitiren işçilerin kendileri ya da yakınları açısından doğacak yasal hakların önüne geçilmekte, şirketlerin "prestiji" korunmaya çalışılmaktadır. Yitirilen yaşamlar ya küçük puntolu bir gazete haberine konu olmakta ya da çoğu zaman olduğu gibi üzerinde durulmadan unutturulmaya çalışılmaktadır.

Toplumsal eşitsizliği daha da derinleştiren bu başa bela enerji üretim faaliyetlerinde iş bulma vaadiyle kandırılan, tepkisizleştirilen halkların, denetimsiz, sağlıksız çalışma alanlarında ölümlerle baş başa bırakılmaları, şirketlerin, yöre halklarını istihdam etme kaygısından değil, kalkınmayla süslenen kar arayışından kaynaklanmaktadır.

1 2010 ve 2011 bu kazaların hızla arttığı bir zamana tanıklık ediyor. Bu konuda aşağıdaki haberlere bile bakmak yeterli, Of'ta HES kazası, http://www.kuzeyekspres.com.tr/news_detail.php?id=17388, 18.2.2011 ; HES Kazasında ölü sayısı 3'e çıktı, <http://www.anamuroloy.com/haber/418/hes-kazasinda-olu-sayisi-3-e-cikti-.html>, 15.12.2010, HES'lerde kara hafta sonu: Baskın ve dinamit kazası,<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalHaberDetayV3&Date=&ArticleID=992426&CategoryID=97>, 20.4.2010 9 işçi Hala Göçük Altında-Afşin-Elbistan Termik Santrali Kazası, http://www.haber01.com/gUNCEL/609_isci_hala_gocuk_altinda_afsin_elbistan_termik_santrali_kazasi.html
2 AKSA termik santral'de kaza 1 ölü, <http://www.yalova77.com/haber/5077/AKSA-termik-santral-de-kaza-1-olu.html>Termik santral inşaatı çalışmalarında kaynakçı işçi olarak çalışan M.E., boruları yukarı çektiği esnada, calaskar kancasının zincirinden kopması sonucu 280 kg.lık çelik boru 5 metre yüksekliğinden talihsiz işçinin başına düştü. Musa Erdem isimli işçi boynu kırılarak hayatını kaybetti.
3 Termik santral inşaatında kaza: 1 ölü, <http://www.haber7.com/haber/20090728/Termik-santral-insaatinda-kaza-1-olu.php>Çinli işçi F.H, yaklaşık 15 metre uzunluğundaki çelik konsolları vinçle tıra yüklediği sırada halatın kopması sonucu çelik konsolun altında kaldı. F.H, olay yerinde yaşamını yitirdi.

Fotoğraf: Eraydın Erdoğan

Her geçen gün daha da artış gösteren işçi yaralanma/sakatlanma/ölemlerinin önüne geçmeye çalışmak bir yana dursun, yaşanan vahim olaylar devlet-sermaye-medya üçgeni içerisinde örtbas edilmektedir. Her gün yeni bir yasa çıkartılarak süreç daha da hızlandırılmaktadır. Bir ülke, parsel parsel acımasız bir kar hırsına kurban edilmektedir.

Meydana gelen ölümlerden ders çıkarılarak, doğanın ve canlıların, bilimsel ve teknik esaslara, uluslararası güvenli çalışma standartlarına aykırılıklar oluşturan faaliyetlerden kurtarılmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin çok uzağındayız. Yaşanan ölümler basit bir olaymış gibi algılanarak örtbas edilmekte, bütün bu felaketlerinin sebebi olan faaliyetlerin önünü açacak düzenlemeler yapılarak insan yaşamının öneminin derecesi de açıklanmış bulunmaktadır.

Emeğin değersizleştirilmesi, ucuz iş gücü haline getirilerek artılaştırılması diğer yandan doğanın da atık haline getirilmesi ile at başı gidiyor. Şantiye alanlarından doğan sömürü yasal düzenlemelerle katmerleşiyor. Tüm bu süreçle birlikte şirketler, karşılarında örgütlü duracak güçleri bertaraf edecek her türlü yol ve yordamı da deniyor. Bunun sebebi ise, toplumsal mücadeleyi sermayenin hareketliliği önündeki bir engel olmaktan çıkartmak.

Emeğin Sömürüsü Doğanın Sömürüsü İle Eşanlı Gelişiyor

Şirketler bu yoğun sömürü politikasında bir yandan stkları diğer yandan da devlet olanaklarını, yasaları etkin kılacak biçimde çalıştırılıyor. Örneğin, Yenilenebilir Enerji Kanunu'nda son yapılan değişikliklerle, işçi sağlığı ve işçi güvenliğinin uzağında bir yerde, doğayı, canlıları, yaşamı merkezine almayan, düşük ücretler karşılığında ağır iş şartlarında sağlıksız, güvencesiz, önlemsiz, denetimsiz bir faaliyetlerin alanlarını genişletiyor.

Yenilenebilir enerjiye teşvik etmek amacıyla oluşturulmuş olan 6094 sayılı Yenilenebilir Enerji Kanunu ile milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanları, muhafaza ormanları, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları, özel çevre koruma bölgeleri, doğal sit alanları gibi özel hukuksal düzenlemeler ve uluslararası sözleşmelerle korunması taahhüt edilmiş alanlarda da yenilenebilir enerji yatırımlarının önü açılmakta; ayrıca rüzgâr, güneş, jeotermal, biyokütle, biyokütleden elde edilen gaz (çöp gazı dâhil), dalga, akıntı enerjisi ve gel-git ile kanal veya nehir tipi veya rezervuar alanı onbeş kilometrekarenin altında olan hidroelektrik üretim tesisi kurulmasına uygun elektrik enerjisi üretim kaynakları Kanun kapsamında yenilenebilir enerji olarak varsayılarak yenilenebilir enerji kavramının içeriği genişletilmektedir. Son olarak Torba Yasa olarak bilinen 6111 sayılı Kanun ile geçici madde 4/2'de yapılan değişiklik ile Elekt-

rik Piyasası Kanunu kapsamında kurulmuş ve kurulacak santaller için imzalanan su kullanım hakkı anlaşması hükümleri çerçevesinde DSİ'ye ödenecek olan enerji hissesi katılım payının hesabında esas alınacak tesis bedeline ilişkin düzenleme yapılması, "yenilenebilir enerji kaynakları" kullanılarak enerji üretiminde bulunulması için sağlanan kolaylıklar, yenilenebilir enerji alanına ilişkin çalışmaların hızla devam ettiği ve devlet eliyle bu alana yönelik teşviklerin yapıldığı anlamını ortaya çıkarmakta. Doğanın, doğrudan kapitalist bir katliamın mağduru olacağı bilindiği halde şirketlerin ellerine teslim edilmesine izin veren, karar veren, göz yuman, tüm bunlardan rant umanların ne yapmaya çalıştıklarını anlamak zor değil. Amaç finansal birikim için daha fazla sömürü, daha ucuz iş gücü sağlamak ve doğayı ucuz kaynak haline getirmek. Doğa bir kaynak haline getirilirken, emek ise parayla satın alınabilecek bir iş gücüne dönüşüyor. Bir yandan doğa bir yandan da emek yoksullaşıyor. Bu iki sömürü olmadan sermaye birikimi ve kar elde etmek mümkün değil. Bunun için şirketler, faaliyetlerinin yürütülebilmesi için sarf ettikleri çabalarını bir yandan yarattıkları mevzuatlar ile desteklerken, diğer yandan yargı kararlarına uymamak için çırpınıyor.

"Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu" kararı veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir" kararı alınmadıkça bu projelerle ilgili onay, izin, teşvik, yapı ve kullanım ruhsatı verilmemesini ve ihale edilmemesini emreden yasa hükmüne karşı biliyoruz ki ÇED süreci başlamadan ya da ÇED süreci sürerken, bu süreci umursamadan faaliyetlerini başlatan ya da sürdüren kişi ve şirketler ile karşı karşıya bir mücadelenin içerisindeyiz. Yine biliyoruz ki, yargı kararlarını uygulamadıkları için haklarında kamu davası açılmayacağına güvenen kişi ve şirketler ile karşı karşıyayız. Aleyhlerinde verilen yargı kararlarının kendilerine uygulanmayacağına, ÇED sürecinin lehlerine işleyeceği olan güvenleri, birileri tarafından kendilerine sunulmuş bir garantiden mi doğmaktadır? sorusunu aklımıza kazıyan bir süreçte, hukuku hiçe sayarak keyfiyetlerine uygun olarak hareket eden bu zihniyete karşı birleşik bir mücadele sürecinin örgütlenmesinden başka bir seçenek kalmıyor geriye. Sendikalar mücadele bu çift yönlü sömürüyü görerek, emek cephesinin bileşenleri bu sürecin ağırlığını fark ederek, doğa için çalışan örgütler "şirket aklama" veya stk siyasetinden vazgeçerek bu süreci birlikte göğüslemek zorundadır. Yoksa susuz, gıdasız, havasız, ormansız bir dünya emekçilerin işine yaramaz.

Şirket Aklama Siyaseti

Borusan Holding ile Tema'nın, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği ile ADO Holding'in al gülüm ver gülüm ilişkileri, bu şirketlerin HES projelerine kılıf hazırlarken; bu örgütlerle yan yana gelmek işçi ölümlerine ve doğa katliamına ilkeli bir duruş sergilemenin önünde engel olarak duruyor. Kırsal kalkınma projeleriyle köylüleri kendi toprakları üzerinde işçileştiren ve köylülerin ürünlerini yol kenarlarında satmaya mahkum bırakan tarım politikalarına dur demek yerine bu süreci yeniden üreten TEMA gibi örgütler, doğa korumacılığı ticari bir yatırım alanına dönüştürüyor. Bu şekilde doğanın daha fazla sömürülmesine neden oluyor. Antalya Alakır Vadisi üzerindeki HES inşaatını yürüten ADO

holding reklamıyla çevrecilik yapan TTKD gibi örgütlerin yarattığı stk çizgisi, doğanın korunmasına değil şirketlerin sosyal sorumluluk projeleri yoluyla vergi indirimlerinden yararlanmasına yarıyor. Cargill, Coca Cola, Zorlu, Doğan gibi pek çok şirket, holding sosyal sorumluluk siyaseti ile doğa ve çevre örgütlerini kendilerine yedekliyor. Doğa için çalışan örgütler, ne amaçla kurulduklarını unutup yapacakları faaliyetlere yönelik gelir elde etmek için bu şirketlerin eksenine girdikleri anda toplumsal sorumluluklarını yitiriyor. Örgütlerin uzmanlara, şirket mantığına ve piyasa ilişkilerine mahkûm olması, onların etkin ve demokratik bir biçimde karar alma ve politika üretme zeminlerini de yok ediyor. Bu süreçten tek çıkış ise şu ya da bu biçimde bağımsız mali olanaklarını yaratacak kitlelerin örgütlü gücünden geçiyor. Doğa-çevre örgütleri şirket gibi çalışmaya, niteliksel büyüklüklerinden çok daha fazla para yönetmeye başladıkları anda, kitle çalışması yaparak ve politikasını etkinleştirerek gelişmek yerine medyatik operasyonlarla büyümeye meyleniyor. Bu örgütler, sistemin reklâm faaliyetlerinin köşe taşı haline gelirken, doğanın yok olması onlar için bir geçim kapısına dönüşüyor. Ne kadar çok doğa felaketi, stklar için o kadar iş demek. Bu durum, stkları, sürdürülebilir yoksulluk tezinin örgütsel taşıyıcısı haline getiriyor.

Örgütsel Bağımsızlık, Politik Öncülük

Doğa örgütleri eğer ki düşledikleri dünyaya şirketlerin açtığı kapıdan, sistemin yarıklarından yararlanarak, karşıt sermaye gruplarının çıkar çelişkilerinden medet umarak ulaşmayı düşünüyorsa yanılıyor. Yanıldıklarının en açık örneği ise Side ormanlarının golf sahası haline getirilmesi deneyiminde, Mersin'de turizmcilere yaslanarak nükleer santral girişimini engellemeye çalışanların faaliyetlerinde, Sugözü Termik Santrali'ne karşı toprak zenginlerinden medet umanların çalışmalarında bulabilirsiniz. Senoz Vadisi'nde, Maçahel'de benzer deneyimler sabittir. Bu nedenle şirketleri maddi ve politik anlamda doğrudan karşısına almayan hiçbir hareket doğanın korunmasına ve yoksulların geçimine olanak sağlayacak pratikler üretmediler. Bunun için gönüllü dayanışma biçimlerinin geliştirilmesi, bu dayanışma biçimlerine öncülük edilmesi gerekiyor. Mücadele eden örgütler, tüm maddi geçim araçlarını kolektif bir biçimde seferber ederek, şirketlerin girmeye çalıştıkları köylere, mahallere okul gerekiyorsa okul, ev gerekiyorsa ev, tohum gerekiyorsa tohum, iş gerekiyorsa iş kuracak ve bu bunlarla birlikte en küçük toplumsal birimin kendi kendini yönetebilir olmasını sağlayacak doğrudan demokrasinin kapısını aralayacak örgütlenme imkanlarını tartışacak, yaratacak, toplumla birlikte doğayı iyileştirecek arayışlara yönelmelidir. Bu zeminden başlayarak, aşağıdan yukarıya doğru yaşamın tüm maddi zenginliklerini paylaşmanın olanakları doğacaktır. Yukardan belirlenmiş üç beş stk uzmanının ya da örgüt profesyonelinin teknisyenliği ile yaşamı dönüştürmenin, doğanın kendini yenileyebilmesinin yollarını sağlamanın pek bir olanağı bulunmuyor. Bilmeliyiz ki, emekçilere rağmen değil; birlikte eyleyerek, doğadan ve toplumdaki sömürüyü kovabiliriz. Heslerde, termik santrallerde, maden ocaklarında ölümleri izleyerek veya bu ölümlerin çerçevesini yeşile boyayarak dünyayı yaşanır kılamayız.

Gözlerim Bakar da Görmez!

Fotoğraf: Tayfun Çekim

Ulukışla'da Altın Madeni Karşıtı Harekete Ceza Yağdı

Gümüştaş şirketi tarafından işletilmesi düşünülen altın madenine karşı Ulukışla Hasangazi köyünde köylülerin yolu keserek yaptıkları eyleme ceza yağdı. Toplam 9 köylü 10 ar ay hapis cezasına çarptırıldı. Hasangazi yakınlarında kurulması düşünülen altın madeni için, Porsuk Köyü'nün sulama göletinin bulunduğu alan ihale ile Gümüştaş şirketine satılmıştı. Köylüler, Porsuk ve Hasangazi köy meclisleri tarafından açılan dava ile bu ihale iptal ettirildi. Bu sırada yürüyen mücadele ile şirket Ulukışla - Ereğli sınırında bulunan Tepeköy mevkiine işletmeyi taşıma kararı aldı. Bu işletme ve maden arama faaliyetleri için şirket ÇED raporlarının onay almasını bekliyor. Köylülere açılan diğer iki davada ise toplam 56 yıl hapis cezası isteniyor.

Biz Neyin Derdindeyiz, Siz Neyin Derdinde...

Yüce Japon teknolojisi dayanamadı bir felakete, koy verdi kendini. Dünya Fukuşima'nın telaşına düştü. ABD'den Fransa'ya, İsviçre'den İngiltere'ye nükleer santraller masaya yatırılmaya başlandı. Almanya'da eski nükleer santrallerin kapatılması kararı alındı. Kimi ülkeler projelerini askıya aldı. Türkiye'de ise Erdoğan'ın tabiriyle "Takvim şu anda işliyor".

Biz diyoruz ki nükleer santraller, nükleer silahlanmanın önünü açacaktır, savaşların artmasına sebep olacaktır, ekolojik krizi derinleştirecektir, doğayı ve canlı yaşamını ağır şekilde etkileyecektir. Diyoruz ki doğanın ve canlıların yaşamını ağır şekilde etkileyecek bir felakete maruz bırakacak nükleer santrallerin patlama riski %1 olsa dahi doğa ve canlı yaşamı bu riske kurban edilmemelidir.

Onlar da hayatta her şeyin riskli olduğunu söyleyip duruyor. Başbakan daha da ileri gidip mutfak tüpünün patlama olasılığıyla nükleer santralin patlama olasılığını aynı kefeye koyuyor. Ecemiş fay hattının burnunun dibinde birinci nesil nükleer santral kurma iddiasıyla dünyaya gövde gösterisinde bulunuyor gelişmekte olan bir ülke. Hükümet, sessiz sedasız yüz bin ölçekli plana ilgili kurumlardan görüş dahi almadan nükleer santrali işleyiveriyor. Kentsel dönüşümün bahanesi deprem, nükleer santral söz konusu olunca unutuluyor.

Japonya'dan Gelen Gıda Ürünlerinde Radyasyon Denetimi

Japonya'dan gelen gıda ürünlerinde radyasyon denetimi yapılmasına ilişkin tebliğ, 24 Mart tarihli resmi gazetede yayımlandı. Daha önce Amerika tarafından Japonyadan gelen gıda ürünlerinde yapılan gıda ürünleriyle ilgili çeşitli kotalar uygulanmıştı. Tebliğ'de, "Sağlık Bakanlığı'nın Denetimine Tabi Bazı Ürünlerin İthalatına Dair Dış Ticarete Standardizasyon Tebliği (No: 2011/20) uyarınca ilgili kuruluşlar tarafından uygunluk yazısı/ belgesi düzenlenirken yapılacak işlemlere ek olarak ürünlerin radyasyon içermediğine dair Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun düzenlediği uygunluk yazısı aranır." Denildi. 11 Mart 2011 tarihinden sonra sevk edilen Japonya menşeli ve/veya çıkışlı ürünler için gümrük idareleri tarafından gümrük beyannamesinin tescili sırasında, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun düzenlediği uygunluk yazısı aranacak. Konu ile ilgili olarak Ekoloji Kolektifi, Tarım Bakanlığı'na bir bilgi edinme başvurusunda bulunarak Japonya'dan gıda ve hammadde sektöründe hangi ürünlerin girdiği, bu ürünlerin risk denetimi ile ilgili ne tür tedbirler alındığı ve halkın radyasyonlu gıdalardan kaynaklanacak sağlık sorunlarına karşı ne tür tedbirler alması gerektiğini sordu.

Ekoloji Kolektifi'nden Nükleer Santral, 3. Köprü ve Kuzey Marmara Otoyolu Projesi için ÇED Başvurusu

ÇED sürecinin izlenilmesi zorunlu olan projeler yönünden dahi anılan Yönetmeliklerde yatırıma başlanması için belirli bir süre öngörülmekte iken, 07.02.1993 tarihinden önce uygulama projeleri onaylanmış veya çevre mevzuatı ile ilgili diğer mevzuat uyarınca yetkili mercilerden izin, ruhsat veya onay ya da kamulaştırma kararı alınmış veya yatırım programına alınmış veya mevzi imar planları onaylanmış projeler, yatırıma başlanması için belirli bir süre öngörülmeksizin aradan geçen bunca zamana rağmen ÇED sürecinden muafiyet sağlayan düzenlemenin, Danıştay tarafından çevrenin korunması ilkesi açısından hukuka aykırı bulunarak yürütmesinin durdurulmasına karar verilmesi üzerine; Ekoloji Kolektifi, Akkuyu'da kurulacak nükleer santral ile 3. Köprü ve Kuzey Marmara Otoyolu Projesi için ÇED sürecinin işletilmesi talebiyle idari başvuru yaptı.

Başvuruda, Türkiye'nin, tarım alanları, biyolojik zenginlikleri, ormanları ve ekoloji açısından çok önemli ve zengin bölgelerinde yapılması planlanan ve ekoloji ve canlı yaşamı için önemli riskler taşıyan bu iki önemli projenin, ÇED süreci başlatılmadan ve yurttaşlar ile demokratik kitle örgütlerinin onayı alınmadan uygulamaya sokulmaması gerektiği vurgulandı.

Üretici Köylülere Sendikalaşma Hakkı

Ankara Valiliği'nce, Tüm Üretici Köylüler Sendikası (Tüm-KöySen)'nin kapatılması için açılan dava Ankara 9. İş Mahkemesi'nce reddedildi. Hükümetlerin yıllardır kurulması için yasal düzenleme yapmadığı ve kurulanlara da kapatma davası açtığı köylü ve çiftçi sendikalarının yolunu Yargıtay açtı.

Gerek Anayasa'da gerekse Sendikalar Kanunu'nda tarım, orman ve hayvancılık işi yapan çiftçilerin, sendika kurmasına yasal engel bulunmadığı halde; üretici köylülerin sendikalaşma haklarını kullanmalarını engellemek amacıyla açılan davada Mahkeme, "bu işleri yapan kişilerin istedikleri kuruluşları kurmak ve kurdukları örgüte sendika adını vermelerinin hukuka uygun" olduğuna karar verdi. Bu sendikaların kurulmasının, mevzuata ve uluslararası sözleşmelere aykırılık teşkil etmeyeceği, dolayısıyla tarım, orman ve hayvancılık işleri ile uğraşan, üreticilik yapan kişilerin de sendika kurma haklarının bulunduğu hükmetti. Mahkeme gerekçeli kararında, İLO'nun örgütlenme özgürlüğü ile ilgili kısmında da çiftçilik ve üreticilik yapan köylülerin sendika kurma özgürlüğünün bulunduğunu belirtti. Ankara 9. İş Mahkemesi'nin, valiliğin kapatma istemine ilişkin talebinin reddine yönelik kararı Yargıtay tarafından onandı.

Abant'ta Ekolojik Sisteme Zarar Verilemez

TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından Çevre ve Orman Bakanlığı ile Bolu Valiliği aleyhinde Bolu İl Özel İdaresi ile Bolu İl Çevre ve Orman Müdürlüğü arasında imzalanan 21.08.2009 tarihli Abant gölü tabiat parkı sınırları içerisinde yer alan çadır kamp alanı, kapı girişi, köy ürünleri satış üniteleri işletmeciliği ile gene saha temizlik ve güvenlik hizmetlerinin işletmeciliğine ait ihalenin sözleşmesinin iptali ve yürütmesinin durdurulması

talebiyle açmış olduğu davada Sakarya 1. İdare Mahkemesince 22.02.2011 günü sözleşmenin yürütmesinin durdurulmasına karar verildi. Mahkeme, 21.08.2009 tarihli sözleşme uyarınca yapılan ve yapılacak faaliyetlerin, ekolojik denge ile ekolojik sisteme zararlarının bulunması ve yaban hayatının tahrip edilerek uzun devreli gelişme planına aykırı olarak yeni yollar açılması karşısında sözleşmenin uygulanmasının Abant Tabiat parkına zararlar vermesi nedeniyle sözleşmeyi hukuka aykırı buldu.

Mera Yönetmeliği Değişti, Neler Oldu Oralarda?

Kemal Unakıtan'ın oğlu Abdullah Unakıtan'ın Balıkesir'e kurmayı istediği termik santral projesine, santralin kurulacağı arazinin mera çıkması nedeniyle, izin verilmemişti. Ocak ayındaki bu gelişmenin ardından EPDK'nin isteği üzerine 25.02.2011'de Mera Yönetmeliği'nde yapılan değişiklik, "zorunlu hallerde" meralarda santral kurulabileceği hüküm altına alındı. 05.03.2011 tarihli gazetelerde Abdullah Unakıtan'ın termik santral kurma işini tekrar gündemine aldığı yazıldı. Unakıtan, "Eğer yabancı yatırımcı olursa yatırımımızı da arttırabiliriz. Finansman sıkıntısı var. ÇED raporu alamamıştık" diye konuştu. Nabuco Projesi kapsamında doğal gaz boru hattı da pek çok bakir mera alanından geçmeye hazırlanırken, sormak geliyor, Sahi orada neler oluyor?

Güvenlik Barajları İçin Üretim Lisansı Verildi

17 Mart 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ilanla güvenlik barajlarına üretim lisansı verildi. Elektrik Piyasası Düzenleme Kurulu'nun Ocak ayında yaptığı toplantıda alınan karar doğrultusunda, Şırnak, Mardin ve Hakkari'de Nas Enerji A.Ş.'ye Şubat ayından geçerlik olmak üzere 49 yıllık üretim lisansı düzenlendi. Bitlis, Muş, Malatya'da kurulması düşünülen HES projeleri başta olmak üzere 17 Mart tarihinde 54 üretim lisansı verildi. Bu üretim lisanslarının iptali için daha önce pek çok dava açılmış, Danıştay üretim lisanslarının ÇED yapılmadan verildiği gerekçesiyle iptal kararları vermişti. En son Antalya Gümüşdamla HES için Danıştay bu yönde bir karar verdi.

HES'e Açtığı Davanın Masrafları İçin İneğini Sattı

Ömer Şan

Rize'nin Salarha Vadisi, Andon mevkiinde, Küçükçayır ve Ambarlık Köylerini kapsayan bölgede kurulması planlanan Ambarlık 1-2 Regülatörleri ve HES projesi'ne karşı Rize İdare Mahkemesi'nde 'yürütmeyi durdurma ve iptal' davası açan 67 yaşındaki Kazım Delal, mahkeme masrafları ile 4 bin 500 TL'yi geçen Bilirkişi incelemesi masraflarını karşılayabilmek için beslediği ineği satmak zorunda kaldı.

HES projelerinin asıl hedefinin enerji üretmek olmadığını, rant hesapları peşinde koşanların su kaynaklarına sahip olma projeleri olduğunu kaydeden Delal, 'Bunlar bizim cennetimizi cehenneme çevirmek istiyorlar. Susuz bir hayatı düşünebilir misiniz? Bizim derelerimizde ne suyu var ki, toplama suyla HES yapacaklar. Damarlarımızdaki kanı çekiyorlar haberimiz yok. Kanımın son damlasına kadar mücadele edeceğim" şeklinde kararlılığını dile getirdi. Mahkeme davada yürütmeyi durdurma kararı verdi.

Oben Bleiben(Yukarıda Kal)-Stuttgart 21

Can San

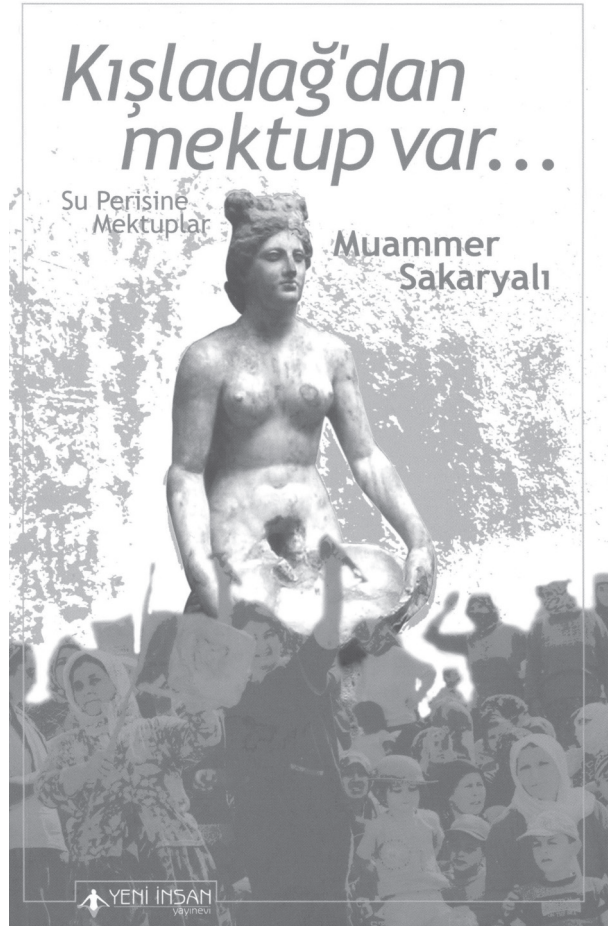
Stuttgart tren istasyonu yeraltına indirilmek isteniyor. Büyük bir proje. İstasyonun yeraltına alınması demek Stuttgart'ın merkezinde yer alan parkın 'canına okunması' anlamına geliyor. İnşaatın yapılacağı bölümde bir dizi anıt ağaç kesilecek.. Stuttgart'ın içine kapalı etliye sütlüye pek dokunmayan halkı bu projeye müthiş bir direnişle karşılık veriyor. Halkı örgütleyen Stuttgart-21 hareketi projenin düğmesine basıldığı günden başlayarak mücadelesini her alanda sürdürüyor.Şehrin dört bir yanında muhalefetin simgesi haline gelen Stuttgart-21 logosu göze çarpıyor..Direnişin merkezi olan parkta Stuttgart-21 çadırları, eylem alanından doğan kamusal mekanlar dimdik ayakta. Projenin faaliyete geçtiği ilk günler park çok şiddetli çatışmalara sahne oluyor.

Stuttgart-21 ve Yeşiller öncülüğünde Stuttgart halkı parkı neredeyse istila etmiş. Ağaç tepelerine çadırlar kurma, ağaçlara kendilerini zincirleme, barikat kurma gibi eylemlerle polise karşı koyuyorlar. Direniş hedefine ulaşmış ve proje şimdilik rafa kalkmış gözüküyor. Ancak Stuttgart-21 teyakkuza. Halen parkta

sürekli kaldıkları baraka ve çadırlar var. Park alanında genellikle kesilecek ağaçların çevresinde projenin yaratacağı yıkımı anlatan görseller, panolar asılı.. Stuttgart halkı direnişçilere gönülden destek veriyor, elleri direnişçilerin üzerinde. Yemek taşıyor, çadırlarda onlarla birlikte sohbetlere katılıyor, parasal destek sağlıyor. Son durum ne? Proje şimdilik hareketsiz durumda. Taraflar yerel seçimleri bekliyor. İktidarın yerel seçimlerde elini kuvvetlendirirse projeyi yürütmeyi deneyeceği görüşü hakim... On gün aynı sokaklarda onlarla birlikte aynı havayı solurken, direnişin enternasyonel ruhunu tatmak da mümkün oldu. Ancak bu süreçten belki de çıkartılacak en önemli derslerden biri de İstanbul ve Ankara başta olmak üzere Türkiye'de tren istasyonlarında yürütülen kentsel dönüşüme karşı öğrenmeye devam edecek olmamız. Her şeyin para olmadığını meydanda göstermek gerekiyor.

Muammer Sakaryalı, Siyanürlü Altın Madenciliği Karşısı Hareketi Yazdı

Uşak Eşme'de başlayıp tüm Ege'yi kaplayan altın karşıtı mücadelenin serüvenini hareketin içinden biri Muammer Sakaryalı kaleme aldı. Sakaryalı, mücadele sırasında yaşadıkları deneyimlerle birlikte şirket politikalarını ve altın karşıtı mücadelenin anlamını su perisine yazdığı mektuplarla akıcı bir dille anlatıyor. Kitap'tan edinmek için Yeni İnsan yayınevine başvurmak mümkün. Bu kitabın geliri de yazar tarafından altın karşıtı harekete, İnay Vicdan Hareketi'ne bağışlanmış.

Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu Yıkımla Geliyor

Sırma Özdem

TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmek üzere Çevre Komisyonu tarafından onaylanan Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu tasarısı, gündeme geldiği ilk günden beri ciddi eleştirilere, muhalefete ve protestolara konu oldu. Buna karşın komisyondan geçen metnin ilk taslaktan büyük farklar içermemesi, doğa ve kültür varlıkları gibi pek çok alanı, pek çok disiplini etkilemesi kaçınılmaz olan bir konuda, gerek idari teşkilatlanmada gerek koruma politikalarında topyekûn bir değişikliğe giden bir yasa ile ilgili olarak bile, muhatapların görüş oluşturmalarına imkan vermeden ve eleştirilerine, muhalefetlerine kendini kapatmış bir yasama sürecinin giderek daha da tehlikeli bir hal aldığını gösterdi. Çevre komisyonu raporunda da ısrarla altı çizilerek belirtilen “stklarla ve sektör temsilcileri ile yapılan toplantılar” ifadesinin halkın karar, yetki, yönetim aşamalarında etkisinin ve muhalefetinin, katılım ve müdahilliliğinin değil, birlikte çalışabilir, müzakere edilebilir konulardaki görüşlerini “dinleme” olarak anlaşılması gerektiğini de bir kez daha dosta düşmana ispat etmiş oldu.

Yüzelli yıllık koruma hukuku geleneğinin lağvederek bu alanda yeni kavram ve ilkelerle kurulmaya çalışılan yeni hukuk tüm referans noktalarını neo-liberalizmden alıyor. Üstelik varlıkların piyasadaki değerleri ölçüsünde korunması retoriğini bir adım ileri taşıyarak ancak muadili varlıklarla piyasada rekabet edebildiği ölçüde koruma şemsiyesinden yararlanacağını söylüyor. Çünkü Tabiatı ve Biyoçeşitliliği Koruma Kanunu her ne kadara taslağındaki ilk şekliyle farklı olarak amaç kısmından çıkarmış olsa da ilkeler kısmında belirtmekten geri durmadığı önemli bir kaynaktan besleniyor: koruma kullanma dengesi ve sürdürülebilir kullanım. Bu kavramların her birinin çevre ve koruma hukuku literatüründeki yeri üzerine yeniden konuşmaya ve tartışmaya belki gerek yok ama koruma kullanma dengesinin Tasarıdaki en göze çarpan yansımalarından bir kaçını saymadan da geçmek pek mümkün değil. Örneğin tabiat varlıklarının korunması için yapılan düzenlemede, bu varlıkların ticarete konu edilmesi sırasında elde edilen gelirler, bu varlıkların kamu dışındaki üçüncü kişilere devrinden elde edilecek gelirlerle birlikte bu varlıkların statüsünün değiştirilmesi sırasında önceliğin turizm bölgesi ilanına verileceğine dair ip uçları yasanın da temel mantığını ortaya koyuyor.

1800'lü yıllarla birlikte hukuki bir temele de oturtulan kültür varlıklarına ilişkin koruma ilkeleri, mevzuatta dağınık biçimde olmasına karşın eskiye dayanan doğa koruma hukukunun varlığı alt üst ediliyor. Sorun Türkiye açısından çoğu zaman yasal

boşluktan ve mevzuat eksikliğinden ya da teşkilat yokluğundan kaynaklanmadı. Buna karşın yetki sorunu var denilerek kültür ve doğa varlıkları birbirinden kopartılarak korunacak deniyor. Kültür varlıklarının buldukları coğrafyadan, kendisini sarmalayan doğa yapısından soyutlanması, zamansız bir mekanın anlamlandırılması çabası kadar karşılıksız. Ancak tasarısı, temel hareket noktasını, doğa varlıklarını tarihten ve kültürden, kültür varlıkları kapsamında bırakılan arkeolojik ve tarihi sitlerdeki varlıkları doğadan ayrılmasından başlatıyor. Böyle bir algının yani kültür varlıklarını salt bir binaya, bir mekâna indirgenmesinin birkaç sonucu var: Bunlardan ilki bu varlıkların akıbetlerine karar verenler açısından daha basitleştirilmiş ve kısaltılmış bir prosedür, birden fazla koruma statüsünün korunmasından yararlanamaması nedeniyle daha kolaylaştırılmış statü değişikliği kararlarının verilmesi olacak. İkincisi ise bu varlıkların korunması ve geliştirilmesi görevi üstlenen teşkilat yapısının birbirinden ayrılarak, yeniden yapılandırılması olacak. Bu ikinci sonuç ile ilgili olarak da önemli sorunlar yaşanacak yakın zamanlarda. Yetki çatışmaları bunlardan ilk akla gelenlerden biri iken diğer bir önemli sorun da hem arkeolojik hem de doğal sit niteliği olan bir bölgeyle ilgili olarak hangi statüye öncelik verileceği sorunu olacak.

Tasarıya göre, ekolojik etkisi olumsuz olan ve bu nedenle kullanıma açılmaması gereken bir doğa mirası alanında bile Bakanlar Kurulu'nun vereceği “üstün kamu yararı” kararı ile bu varlıkların korunmasına yönelik bilimsel raporlar çöpe atılabilecek. Kamu yararına karşı üstün kamu yararı alabilen yürütme, böylece muhtemel yargı kararlarına karşı gardını almış oluyor.

Bu tasarıdaki düzenleme ile ilaç, tohum, gıda sanayinin önemli hammaddelerinin kanun doğrultusunda şirketler tarafından kullanılmasını sağlayacak yasal alt yapıyı kurmak amaçlanıyor. Böylece dağlardan tıbbi bitki toplayarak köy pazarlarında geçim sağlama devri kapanıyor. İlaç ve genetik endüstrisi Bakanlık eliyle gen kaynağı niteliğindeki alanların denetimini sağlayacak biçimde, bir serbesti düzeninin olanağına kavuşuyor. Tüm bu düzenlemeler ve yıkım politikalarına karşı örgütlü mücadele vermekten ve yaşamlarımızı savunmaktan, direnmekten başka da bir seçenek kalmıyor.

Torba Yasadan Çıkan Yeni Memur

Mehmet Yalçın

Neoliberal kamu yönetimi yaklaşımı bir taraftan kamunun ekonomideki rolünü, kamu hizmeti alanını daraltırken diğer taraftan kamuda kalan alanlarda faaliyet yürüten kamu kurumları, kamusal ayrıcalıklarından arındırılarak özel sektörle rekabet edebilen, kar amacı güden ve piyasaya hizmet sunan işletmeler haline dönüştürüyor. Kamu kurumlarının işletme mantığı ile yeniden örgütlenmesi kar amacı gütmemesinin doğal sonucu, hizmet maliyetlerinin düşürülmesi çabası. Kamuda personel sayısının azaltılması, emek sürecinin esnekleştirilmesi, istihdam biçimlerinin çeşitlendirilerek kadrolu istihdamın kademeli olarak terk edilmesi ve iş güvencesinin zayıflatılması çabaları, bu kapsamda değerlendirilmelidir. Açıklanan çerçevede, kamu yönetiminde yaşanan dönüşümün önemli bir ayağını da kamuda personel rejiminde ve istihdamında yaşanan dönüşüm oluşturmaktadır.

Bu dönüşümün son ayağını ise 25.02.2011 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren ve kamuoyunda kısaca "Torba Kanun" olarak bilinen 6111 sayılı yasa ile DMK'da¹ yapılmak istenen (ve sonradan tasarıdan çıkarılan) değişiklikler ile yasalaştırılan değişiklikler oluşturmaktadır. Bu "torba kanun" ile DMK da yapılan değişikliklerin esnek istidama yönelik maddeleri, kamu emekçilerinin haklarına etkileri yönünden incelenmesi çalışma yaşamındaki dönüşümü bir nebze daha anlaşılır kılacaktır.

Tasarıda Yer Alan Özel Sektörden Yönetici Atanması Yasa Metninden Çıkarıldı

Kanunun tasarı metninde, özel sektörde belli bir süre görev almış üst düzey yöneticilerin kamu kurumlarına yönetici olarak atanmasına izin veren maddesi metinden çıkarılarak kanunlaşmamıştır. Özel sektör işletme mantığı ve felsefesinin, şirket kültürünün ve değerlerinin kamuya taşınması, kar amaçlı kamu işletmeciliğine geçilmesi, siyasi kadrolaşmanın önünün açılması anlamlarına gelen bu değişiklik ayrıca kamuda liyakat ve kıdeme dayalı yükselme sistemini de yapısal olarak değiştire-

rebilecek önemli bir girişimdir. Her ne kadar yasalaşmasa da, bu maddenin tasarı metnine alınması, AKP iktidarın kamu alanına bakışını ve bu bakışın arkasındaki ideolojik motivasyonu da açıkça ortaya koymaktadır.

Kurumlar Arası Geçici Görevlendirme

Torba Yasa'nın en önemli maddelerinin biri, 115. madde ile DMK'nın Ek 8.maddesinde değişiklik yapılarak, kamu kurumları arasında geçici görevlendirme konusunda yapılan değişikliktir. Bu düzenleme birçok emek örgütü tarafından sürgün maddesi olarak değerlendirilmiş, AKP tarafından ise geçici görevlendirmenin kamu görevlisinin muvafakatına bağlandığı iddia edilerek kamuoyu şekillendirilmeye çalışılmıştır. Maddenin birinci fıkrası ile kurumlar arası geçici görevlendirmenin bir yıl içinde en fazla 6 ay olabileceği şeklinde süre sınırı getirilirken, aynı zamanda bu görevlendirme için memurun muvafakatı da aranmaktadır. Geçici görevlendirme konusunda kamu görevlisinin muvafakatının aranması yeni bir durum değildir. Eski Kanun'un ek 9. Maddesinde de "geçici görevlendirme memurun muvafakatı ile olur ve iki yılı geçemez" hükmü bulunmaktadır. Ayrıca, Kanun'un yeni haliyle, eski Kanun dönemindeki uygulamada sadece 160 sayılı Kanun'un 4. fıkrasında sayılan kurumlar arasında geçici görevlendirme mümkünken, değişiklik ile bu sınırlama kaldırılarak tüm kamu kurumları arasında geçici görevlendirme mümkün hale getirilmiştir. Yine, eski Yasa döneminde geçici süreli görevlendirme yalnız 7. ve daha yukarı derecelere tahsis edilmiş görevler hakkında uygulanabiliyor-ken, bu sınırlama da kaldırılarak tüm derecelerdeki kamu görevlileri açısından mümkün hale getirilmiştir. Bu şekilde geçici görevlendirmenin kapsamı hem kurum sayısı hem de kapsam dahilindeki kamu görevlileri bakımından genişletilmiştir.

Tüm bunlara rağmen, kamu emekçileri açısından asıl tuzak ikinci fıkrada yer almaktadır. Maddenin ikinci fıkrasında "Birinci fıkrada belirtilen hâller dışında memurlar, kamu yararı ve hizmet gerekleri sebebiyle ihtiyaç duyulması hâlinde kurumlarınca, Devlet Personel Başkanlığının uygun görüşü alınarak diğer kamu kurum ve kuruluşlarında altı aya kadar geçici süreli olarak görevlendirilebilir." denilerek, birinci fıkradaki sınırlamalar ve en önemlisi kamu çalışanının muvafakatı aranmadan, sadece ilgili kurumların iradeleri ile kurumlar arası geçiş müm-

1 1987 yılında, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda (DMK) yapılan değişiklikle yardımcı hizmetler sınıfında verilen hizmetlerin taşeronlaştırılması, kamuda geçici işçi alınmasına başlanması, bütçe kanunlarına her yıl konulan oran sınırlamaları ile kadrolu personel alımının azaltılması, kadrolu çalışma ilişkisi yerine sözleşmeli personel(4/B ii) alımına ağırlık verilmesi, 2003 yılında yapılan DMK değişikliği ile sağlık hizmetlerinin de taşerona devrine imkan tanınması, yine 2003 yılında gündeme gelen ancak yasalaşmayan Kamu Yönetimi Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Yasa Tasarısı gibi birçok girişim ve yasal düzenleme söz konusu bu gelişmenin kamu istihdamı alanındaki yansımalarıdır. Kamu çalışanı ile devlet arasındaki ilişkiyi bir statü ilişkisinden sözleşme ilişkisine dönüştürülürken, bu istihdam ilişkisi çalışma saatleri, iş tanımı, ücret, çalışma koşulları yönlerinden esnekleştirilerek özel sektörün örgütsüz ve güvencesiz istihdam biçimlerine benzetilmektedir.

kün olabilecektir. Fıkroda yer alan “kamu yararı” ve “hizmet gerekleri” kavramlarının özellikle belirtilmesi, sanki birinci fıkra gereği yapılacak görevlendirmede bu kriterler aranmayacakmış gibi bir izlenim oluşmasına neden olmaktadır. Ancak bu kıstaslar her türlü idari işlemin hukuka uygun olması için gerekli kıstaslardır. Hangi hallerde birinci fıkranın, hangi hallerde ikinci fıkranın uygulanacağına dair somut bir ayırıcı hüküm yoktur. Dolayısıyla ikinci fıkranın sürekli işletilerek adeta olağan uygulama haline getirilmesi tehlikesi bulunmaktadır. Ayrıca, birinci fıkrada, bir yıl içinde altı ay gibi bir süre sınırı varken, ikinci fıkrada sadece altı aydan bahsedilmektedir. Bu şekilde kamu çalışanını yıl içerisinde birden fazla kez geçici olarak görevlendirerek yılın tamamını bu görevde geçirmesi tehlikesi olduğu gibi, bu görevlendirmenin zincirleme olarak tekrarlanması ile geçici görevlendirmenin fiilen kalıcı bir sürgüne dönüştürülmesi tehlikesi olduğu söylenebilir.

Doğum İzni Konusunda Yeni Düzenlemeler

Yasanın 106. maddesi ile doğum iznini düzenleyen DMK 104. maddesi yeniden düzenlenmiştir. Karşılaştırmalı olarak ele alınırsa, eski Yasa’da yer alan doğum izni ile yeni Yasa arasında şu fark ve benzerlikler bulunmaktadır;

Kadın personele doğumdan önce 8 hafta, doğumdan sonra 8 hafta verilen izin süresi aynı kalmaktadır.

Eski yasada kadın personele verilen bu doğum izni süreleri, personelin sağlık durumuna göre hekim raporuna göre uzatılabiliyordu yeni yasada bu sürelerin uzatılmasına imkan verilmemiştir. Bu düzenleme kamu çalışanları açısından önemli bir hak kaybı olarak değerlendirilebilir.

Yasanın eski halinde “aylıklı izin” kavramı kullanılırken yeni halinde “analık izni” kavramı kullanılmaktadır.

Yeni yasada erken doğum halinde doğum öncesi kullanılmayan iznin doğum sonrasında aktarılması, eski Yasa’da olmayan yeni bir düzenlemedir.

Yeni Yasa’da annenin doğumda ölümü halinde anneye verilecek iznin baba tarafından kullanılabilmesi hakkı, eski yasada olmayan yeni bir düzenlemedir.

Eski Yasa’da babaya verilen doğum izni 3 gün iken yeni Yasa ile bu süre 10 güne çıkarılmıştır.

Eski Yasa’da kamu çalışanının eşinin anne veya babasının ölümü halinde izin verilmezken, yeni yasada bu kişilerde kapsama alınmıştır. Ancak ölüm halinde verilen mazeret izni süreleri aynıdır.

Süt izni eski Yasa’da doğumdan itibaren 1 yıl içinde günde 1,5 saat iken, yeni yasada analık izninin bitiminden itibaren ilk altı ay için 3 saat, ikinci altı ay için 1,5 saat olarak düzenlenmiştir. Süt izni konusunda hem iznin kullanıldığı süre hem de günlük izin saati arttırılmıştır.

Hastalık İzni Konusunda Yeni Düzenlemeler

Yasanın 107. maddesi ile hastalık iznini düzenleyen DMK 105. maddesi yeniden düzenlenmiş, madde başlığı “hastalık ve refakat izni” olarak değiştirilmiştir. Karşılaştırmalı olarak ele alınırsa;

Kanser, verem, akıl hastalığı gibi uzun süreli hastalıklarda 18 aya kadar ücretli izin verilmesi durumu korunmuş.

Diğer hastalıklarda, eski yasada 10 yıla kadar hizmeti olan kamu çalışanına 6 ay, 10 yıldan fazla hizmeti olan kamu çalışanına 12 aya kadar izin verilirken, maddenin yeni halinde tüm çalışanlar için 12 aya kadar izin düzenlenmiş. Aynı şekilde bu süreler içinde iyileşemeyen memurlar için bu sürelerin sağlık kurulu raporu ile tespiti halinde bir katına kadar uzatılması hükmü de korunmuş.

Eski Yasa’da görevinden dolayı ve görevi sırasında saldırıya uğrayan kamu çalışanı için hastalık izni için süre sınırı yokken, maddenin yeni halinde “görevi sırasında veya görevi nedeniyle” denilerek daha geniş riskler kapsanmış.

Eski Yasa’da kamu çalışanının yakınlarının hastalığı halinde 6 aya kadar aylıksız izin hakkı varken, maddenin yeni halinde refakat izni üç aya kadar aylıklı izin haline getirilmiş. Refakat izninin aylıklı izin haline getirilmesi yeni ve olumlu bir düzenlemedir.

Mazeret İzni Konusu Yeni Düzenlemeler

Yasanın 108. maddesi ile aylıksız mazeret iznini düzenleyen DMK 108. maddesi yeniden düzenlenmiş, madde başlığı “hastalık ve refakat izni” olarak değiştirilmiştir. Karşılaştırmalı olarak ele alınırsa;

Maddenin eski halinde, 10 yıl hizmeti olan kamu çalışanına bir defada kullanılmak üzere ve isteği halinde 6 ay aylıksız izin verilebilirken, yeni yasada 5 hizmet yılını dolduran kamu çalışanına en fazla iki defada kullanılmak üzere 12 aya kadar aylıksız izin verilmesi sağlanarak aylıksız iznin kapsamı genişletilmiş.

Maddenin eski halinde aylıksız izin süresinin sonunda kamu çalışanının “derhal” görece dönmesi zorunlu iken, maddenin yeni halinde bu süre “10 gün” olarak düzenlenmiş.

Maddenin eski halinde, kadın kamu çalışanına doğum sonrası aylıklı izin süresi bittikten sonra kullanılmak üzere verilen aylıksız izin süresi, aylıklı sağlık izninin sona ermesinden itibaren 12 ay iken, maddenin yeni halinde bu süre 24 aya kadar çıkarılmış ve ayrıca aynı hak ilk kez eşi doğum yapan kamu çalışanına da getirilmiştir.

Maddenin eski halinde evlat edinme halinde, evlat edinen kamu çalışanının aylıksız izin kullanma hakkı yokken, maddenin yeni halinde 3 yaşından küçük çocuğun kamu çalışanı veya eşi tarafından evlat edinilmesi halinde kamu çalışanına 24 aya kadar aylıksız izin imkanı getirilmiştir.

Çalışma Saatlerinin Yeniden Belirlenmesi Ve Esnekleştirilmesi

Yasanın 104. maddesi ile günlük çalışma saatlerini düzenleyen DMK 100. maddesine ek iki fıkra eklenmiştir. Eklenen bu fıkralar ile DMK 100. madde ile düzenlenen haftalık 40 saat çalışma süresinde bir değişiklik olmamıştır. Yine, günlük çalışmanın başlama ve bitme saatleri ile öğle dinlenme sürelerinin, bölgelerin ve hizmetin özelliklerine göre belirleneceği hükmü aynı kalmıştır. Ancak maddeye eklenen üçüncü fıkra ile “*bu madde uyarınca tespit edilen çalışma saat ve süreleri ile görev yerlerine bağlı olmaksızın çalışabilmeleri mümkündür*” ibaresi eklenmiş ve kamu çalışanlarının görev yerine ve birinci fıkra uyarınca belirlenecek günlük çalışmanın başlama ve bitme saatleri ile öğle dinlenme sürelerine bağlı olmadan çalıştırılabilmesi mümkün hale getirilmiştir. Bu şekilde, gerek çalışma süreleri ve gerekse çalışılan mekan açısından kamu çalışanlarının çalışma koşulları esnekleştirilmiştir.

Kamu Personeli Bilgi Sistemi Ve Memur Bilgi Sisteminin Kurulması

Yasanın 109. maddesi ile DMK 109. maddesi değiştirilerek tüm kamu kurumlarına memur statüsünde çalışan kamu görevlileri için bir personel bilgi sistemi kurulması yükümlülüğü getirmektedir. Ayrıca yasanın 114. maddesi ile değiştirilen DMK 231. maddesi ile Devlet Personel Dairesi Başkanlığı'nın tüm kamu kurumlarını ve tüm kamu çalışanlarını (sadece memur statüsünde olanları değil) kapsayacak kamu personeli bilgi sistemi kurulması yetkisi vermektedir. Söz konusu bilgi sisteminde hangi bilgilerin saklanacağına ilişkin hususların Devlet Personel Dairesi Başkanlığı'nın çıkaracağı yönetmelikle düzenleneceği öngörülmektedir. Söz konusu bu düzenlemede, çıkarılacak yönetmelikle belirlenecek bilgiler önemli olduğu gibi uygulamada söz konusu sistemin kurulmasının fiilen bir fişleme faaliyetine dönüştürülmesi riski bulunmaktadır.

Disiplin Cezalarına Karşı Kurum İçi İtiraz Mekanizması

Yasanın 113. maddesi ile disiplin cezalarına karşı kurum içi itirazı ve disiplin cezalarına karşı başvurulacak yargı yolunu düzenleyen DMK 135. maddesi yeniden düzenlenmiştir. Karşılaşılması olarak ele alınırsa;

Eski Yasa'da sadece yargı yolu kapalı olan uyarı ve kınama cezalarına karşı disiplin kurullarına itiraz hakkı varken, yeni yasa ile tüm disiplin cezalarına karşı kurum içi itiraz olanağı getirilmiştir.

Eski Yasa'da uyarı ve kınama cezalarına karşı idari yargı yolu kapalıyken, yeni Yasa'da, referandumla yapılan Anayasa değişiklikleri doğrultusunda, bu disiplin cezalarına karşı da yargı yolu açılmıştır.

Kaldırılan Disiplin Cezaları

Yasanın 117 maddesi ile kamu çalışanlarının toplu eylem ve hareket yasakları arasında bulunan “toplularca müracaat ve şikâyet etme yasağı” kaldırılmıştır. Yasanın 111. maddesi ile de bu

yasağın disiplin cezasına bağlanmasına ilişkin madde yürürlükten kaldırılmıştır. Aynı madde ile ikamet ettiği il sınırlarını izinsiz terk etmek ve yasaklanmış her türlü yayını görev mahallinde bulundurmamak eylemleri de disiplin cezası gerektiren eylemler olmaktan çıkarılmıştır. Yine aynı madde ile aile yardımı ödeneğini iki çocukla sınırlayan düzenleme kaldırılmıştır.

Sicil Sistemi Ortadan Kaldırıldı

Bir diğer önemli yapısal değişiklik de 657 sayılı DMK'ya tabi kamu personeli için uygulanan sicil uygulamasının tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Böylece kamu çalışanlarının sicil dosyasının tutulması, amirleri tarafından her yıl sicil notu verilmesi, olumlu ve olumsuz sicil uygulamaları, sicil notuna bağlı olarak kamu çalışanlarının statülerinin ve özlük durumlarının belirlenmesi uygulamalarına son verilmiştir. Yasada sicil amirine verilen birçok yetkinin disiplin amirlerine verildiği görülmektedir. Kamu çalışanların eskiden sicile bağlı olarak değişen durumları, disiplin durumlarına bağlı olarak belirlenecektir.

399 Sayılı KHK Personeline Sendika Hakkı Ve Grev Yasağı

Yasa ile getirilen önemli değişikliklerden biri de, 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye göre çalışan kamu personellerinin (KİT'lerde çalışan sözleşmeli personel) sendika kurma ve sendika üyesi olma yasağının kaldırılmıştır. Böylece, Anayasa'ya ve uluslararası sözleşmelere aykırı olan bu uygulamaya son verilmiştir. Ancak sözleşmeli personelin grev yapması yasağı getirilerek kamu emekçilerinin grev hakkı konusunda süregelen direncin devam edeceği gösterilmiştir.

Sözü Toplarken

Çalışma saatleri ve geçici görevlendirme konusundaki değişiklikler kamu istihdamına esnek çalışma biçimlerinin sokulmasına yönelik adımlar olarak değerlendirilebilir. Ayrıca söz konusu değişikliklerle, sadece kanunlaşan metin üzerinden değil, tasarı ile amaçlanan değişiklikler açısından da ele alınmalıdır. Özellikle özel sektör yöneticilerinin kamuya yönetici olarak atanması girişimi, kamu görevlilerinin üst disiplin amirinin illerde vali ilçelerde kaymakam olarak belirlenerek merkezi idareye bağlanması gibi yasalaşmayan girişimlerin önümüzdeki dönemde yeniden gündeme gelmesi mümkündür. Bu değişiklikleri yukarıda da özetlenmeye çalışılan kamu yönetiminde dönüşüm çerçevesinde değerlendirmek ve anlamak gerekmektedir. Özellikle Başbakan'ın son dönemde sıklıkla “memur-işçi ayrımını kaldıralım, çalışan kavramı oluşturalım” ifadesini de bu bağlamda okumalıyız. Kamu istihdamında dönüşüm sürecinin sona ermeceği ve önümüzdeki dönemde kamu emekçilerinin haklarına yönelik iş güvencesini ortadan kaldırarak sayısal esneklik sağlayacak, performans sistemi ile ücret esnekliği yaratacak, iş tanımının belirsizleştirilerek işlevsel esneklik sağlayacak yeni girişimlerin olacağı söylenebilir. Bu sürece kamu emekçilerinin müdahalesi olanakları ise her zaman olduğu gibi örgütlülük düzeyi ve mücadele gücüne bağlı olacaktır.

Nükleer Enerji: Kandan ve Ceninden Birgün Daha

Hande Atay

Japonya'da yaşanan depremin ardından Fukuşima Nükleer Santrali'nde meydana gelen patlamalar ve radyasyon sızıntıları sonrasında tüm dünya nükleer enerji güvenliğini sorgulamaya başladı. Dünya kapitalizmin ekolojik kriziyle bir kez daha yüzleşirken, nükleer enerji politikaları hakkında tarihe bir not düşme ihtiyacı ise yeniden doğmuş oldu.

Fukuşima'da yaşanan felaket sonrası gördük ki, insanları ve ekosistemi tehdit eden deprem ve tsunami değil, kapitalizmin kârlı ve kanlı ellerinden çıkan nükleer enerjinin ta kendisiydi. Sonuçlarını tüm dünyada Çernobil gibi uzun vadede göreceğimiz bu kazanın ardından konuşacağımız nükleer enerji, ne saçları döküp canlıları mutasyona uğratan korkunç bir teknoloji, ne de yerli enerji savıyla başımızdan savılacak bir tercihten ibaret. Nükleer santraller, korku politikası üzerinden kurgulanan nükleer karşıtı tepkiler türetmekle ortadan kaldırılabilecek gibi de değil. Aksine nükleer enerjiden çıkış kapısına giden yol haritası, bu çıkmaz yolların ötesine gitmek zorunda. Çünkü dumanı bacasında tüten nükleer santraller, çok daha kapsamlı ideolojik bir tahayyülün uzantısı.

Kıvıldaşır Kapitalizmin Ölü Dolu Coşkusu

Yarım yüzyıl önce atom bombasının icadıyla Hiroşima ve Nagazaki'de yapılan ilk yıkım ve kıyım denemesiyle tarih sahnesine çıkan nükleer enerji, savaş arenasında kullanılır kullanılmaz insanlık ve doğa için büyük bir felaket olmuştu. Bedeli ağır olan 2. Dünya Savaşı'nın ardından dünyanın yaşamış olduğu acıyı telafi etme tesellisiyle barış yeminleri edildi, sözleşmeler imzalandı, devlet birlikleri kurulmaya başlandı. Sıcak savaştan soğuk savaşa geçiş döneminde, nükleer enerjinin silah olarak kullanılması yerine "barışçıl" amaçlarla kullanılması fikri ortaya çıktı ve nükleer enerji santralleri de güya bu yeşil amaçla tarih sahnesine çıktı.

2. Dünya Savaşı'nın üzerinden yarım yüzyıldan fazla zaman

geçti. Ancak soğuk savaş süreci hala sıcak. Nükleer enerji tam da böyle bir "ateşli" miladın tarihsel döngüsüne denk geliyor. ABD, AB; Rusya ve Çin'in silahlanma politikaları, yeni teknolojileri militarizm bünyesinde geliştirerek kendini yenilemeye devam ediyor. Bu birikim bugün de gelişmiş devletlerin nükleer enerji santrallerini çoğaltma girişimlerine dair önemli bir ipucu niteliğinde. Çünkü nükleer enerji esasında olası bir savaşın enerjisini biriktiriyor.

Gelişmiş devletlerin bölgesel güç olma hırslarıyla şekillenen nükleer enerji santrallerinin kuruldukları yerler de herhangi bir Dünya Savaşı'ndaki stratejik konumlardan ibaret. Kolaylıkla ulaşılabilir verilere bakıldığında, nükleer santralleri aktif olan ve santral inşasına devam eden ülkelerin neredeyse tamamı gelişmiş ülkelerden oluşur. Nükleer enerji santrali kurulacak olan ülkeler ise yelpazenin yönünü ortaya koyar: Hindistan, Pakistan, Fas, Mısır, Libya, Cezayir, Azerbaycan, Şili, Türkiye... Ortadoğu devrimlerine tanık olduğumuz günlerin ardından, tabanın isyanından korkan "Birleşmiş Devletler" in "insani müdahale" kararı alarak Libya'yı bombalaması ne tesadüftür ne de petrol sömürgeciliğiyle sınırlıdır bu anlamda. Onlar için esas korkutucu olanın, tahakkümlerini sallandıran zincirleme halk isyanı ve direnişi olduğunu görmek tam da bu yüzden bağlantı noktalarından birini kurar. Tarih göstermiştir ki, müdahalenin dozu asla müdahalenin insaniliğiyle kalmaz, ateş barutla bir kere yan yana gelince artık ya heptir ya da hiç. Bu durumda tıpkı Hiroşima ve Nagazaki'de yapıldığı gibi kitlesel bir yıkım neden olmasın diye düşünür ateş seviciler. Gün gelir nükleer güç, el altındayken, üstelik saldırıya uğrayan ülkenin ev sahipliğinde, bu yıkıcı potansiyelin kaçınılmazlığına işaret eder.

Bugün Akkuyu için projelendirilen nükleer santralin arka planını bu bağlamda somutlaştırmak mümkün. 35 sene öncesi-nin incelemeleri üzerinden onay almış, bugüne kadar 4 kere ihalesi iptal edilen ve hukuki engellerle karşılaşmamak adına

en son milletlerarası antlaşma ile yapımı Rusya'ya devredilen nükleer santral projesi Rusya lehine sınırsız imtiyazlar öngörüyor. Japonya'daki felaketten biraz olsun ders çıkarmak yerine, büyük bir enerji biriktirdiği söylenen Ecemiş fay hattının hemen yanı için böyle riskli bir projede direnilmesi akıllara şunu getiriyor: İncirlik üssünün yanı başına bir de Akkuyu üssü kondurmak. Olası bir savaşta, el altındaki nükleer gücün kullanılması olasılığı dahi savaşa dayalı siyasalın sınırlarını çizmeye devam eder.

Bütün bunlar, mutfak tüpünün patlama riskiyle nükleer santralin patlama riski arasındaki farkın sarsıcı kuvvetinden doğuyor. Çünkü nükleer enerjinin daha çok sömürge için daha çok savaş retoriği farklı kanallarla tekrar tekrar kuruluyor. Karşı çıkılacak tek yanı bununla da sınırlı değil, meselenin bir taşla vuracağı birkaç kuş daha var.

Adi Bir Etiketini Yamayarak Üstüne...

Nükleer enerjinin, savaş enerjisi birikiminin yanında mekânsal boyutunu da atlamamak gerek. Çünkü bu birikim süreci, sermaye birikiminin de tezahürü olarak eşzamanlı seyrediyor ve dünya yeni sömürgecilik anlayışı temelinde büyük bir pazara dönüştürülüyor. Bu sömürgeciliğin bugün en bilindik araçları insani müdahale, kalkınma, işbirliği, enerji politikası, doğal gaz projesi, petrol ittifakı gibi günceller üzerinden yükseltilmektedir.

Batı'nın kapışmasında bu büyük pazarda, oryantalist ve "uygar" gerekçeleriyle yağmalanmaya layık görülen Orta Doğu, Kafkasya ve Anadolu önemli bir sömürü alanı. Dünyanın bu "gelişmemiş" kısmı, aynı zamanda "gelişmiş" devletlerin atık depolama merkezleri olarak mekânsal ihtiyaçlarını karşılıyor. Kapitalist ahlâk, kirli kalmayacak kadar temiz, öyle ki kirlilikten bile kâr sağlanmalı.

Ortadoğu ve Kafkasya'daki sınıfsal çelişkilerin farklı kanallardan üzerinden tekrar sermayeye yol, su, enerji olarak geri dönmesi enerji politikalarının ardındaki gerçeği de ortaya çıkarıyor. Üçüncü Dünya Savaşı'nın hem atık sektörü hem de altyapı zemini olarak kullanılan Orta Doğu halkları, Malthusyen nüfus ilkesi doğrultusunda hala yoksullukları sebebiyle cezalandırılıyor. Yoksulluğun sınıfsal arka planının sorumlusu olanlar, doğanın bütün paylarını sermayelerine özgülerken enerji-su-gıda politikaları üzerinden halkı yoksulluğa zincirlemeye devam ediyor. Sınıfsal mücadelenin ve dolayısıyla emek-doğa eksenli ekolojik krizin bu köleştirme üzerinden şekillenmesi direnişin dokusunu da doğal olarak belirlemiş oluyor.

Çünkü doğalgaz borularıyla halkları birbirine bağlayacağını vadedenler, nükleer-termik-hidroelektrik santrallerle halklara enerji devrimi satmaya çabalyor. Nükleer santral yerine hidroelektrik santral, dışa bağımlı enerji yerine yerli enerji iddiasında olanlar, en masum yenilenebilir enerji önerisi sunanlar bile sorunun temelinden çok uzak. Tek yüce amacın ne şekilde olursa olsun enerji üretimi olduğunu sanmak; o mu, bu mu, şu mu tartışmaları yürütmek kalkınmacı söylemi yinelemekle kapita-

lizmin ideolojisine hizmet etmeye devam ediyor. "Barbar" sayılan Doğu halklarının gıda-su-enerji yoksunluklarına karşı yoksulluklarını derinleştiren sermayenin alt edilmesi, birbirlerine bu araçsallıkla bağlı hakların birleşik mücadelesini gerektiriyor. Çünkü nükleer enerjiden de, diğer kalkınmacı enerji politikalarından da çıkışın tek yolu; "bu kadar çok enerji ihtiyacı neden ve kim için?" sorusuna cevap üretebilmekten geçiyor.

Oysa Yalnızlık Yenilmeyen Gladatör

Nükleer enerji yolunda, savaş enerjisi ve sermaye birikimiyle ilerleyen kapitalizmin satılık enerji devriminin sınırlarını görebilmek bu yüzden önemli. Devrim satılık ya da tepeden inme olamayacağına göre, sermayenin lehine çevirdiği sınıfsal çelişkilerin birer fırsata dönüştürülmesi bütün halkların sorumluluğundadır. Unutmamak gerekir ki, kuraklık, seller, kasırgalar, depremler, kirlenen sular, erozyon ve nükleer kazalar gibi kapitalizmin yarattığı bütün çevre felaketlerinin esas muhatabı ve mağduru sınıf savaşını yaşayan halklardır. Bu sebeple sorunu iklim adaletinin bir parçası olarak görmek, uzmanlık alanlarına ve uzmanlar kurullarına ya da korku politikalarına özgülenen mücadele hatlarının da sonuna işaret edecektir. Çünkü serbest pazar ekonomisi hırslarıyla çevrelenmemiş bir dünyada, ne bu kadar enerjiye ihtiyacımız olacaktır, ne tüketmek için bu kadar metaya. Ne de bu sağlamayı gerçekleştirebilmek için günlük fazla çalışmalara.

Bugün doğa ve emek sömürsü üzerinden varlığını sürdürmeye çalışan kapitalizme karşı, ekolojik krizlerin etrafında bir mücadele hattı çizilmesi enerji devriminin nasıl ve ne şekilde olacağına dair bir referans olarak varlığını koruyor. Rusya, Çin, ABD ve AB'nin petrol ve doğalgaz kaynakları üzerindeki sömürgeci politikaları kapitalist uygarlığı büyütme devam ederken doğa ve emek araçsallaştırılmaya devam ediyor. Ortadoğu halklarının bu "makûs talihi" üzerinden birbirine gönül bağıyla bağlanması yerine, yalnızca enerji değil, su ve gıdanın da eşit paylaşımı talebini yükselterek iklim adaleti odaklı bir direnişle bağlanması aciliyet taşıyor. Bu birleşik mücadele, tüm halkların borçlarının silinmesinden, enerji üretiminin halk egemenliğine devrine kadar kapitalizmin üretim biçimlerini alaşağı edecek radikal dönüşümleri hedeflemek zorunda.

İklim adaleti talebiyle, bütün kalkınmacı enerji politikalarına karşı halkların eşitliği temelinde ekolojik ve demokratik bir örgütlenme yaratabilmek, enerji devriminin kapısını da ancak bu şekilde çalabilir.

O yüzden nükleer enerjiden çıkış için son kez sormak gerekiyor: Nükleer enerji ve diğer kalkınmacı enerjilerin üzerimizde yarattığı kaygının ışığıyla kurulu bir gelecek mi, yoksa ayışığıyla aydınlanan sömürsüz, eşit ve özgür bir gelecek mi düşünüyoruz? Cevap, savaşmayı değil bir gün sevişmeyi de öğrenebilmek¹ için devrimin bütün yalnız öznelerini siyasal mücadele hattında birleştirebilecek ekososyalist bir mücadelenin yaratılmasında saklı...

1 Yazının başlıkları ve kurgusu Arkadaş Zekai Özer'in "Bir Gün Sevişmeyi Bana" adlı şiirinden esinlenilerek oluşturulmuştur.

Fukuşima'nın Kanıtladığı: Felaketsiz Nükleer Olmuyor

Daniel Tanuro

Olan biten bütünüyle kestirilebilirdi; yeni bir büyük nükleer "kaza". Bu satırlar kaleme alındığı sırada bunun Çernobil'dekine benzer bir felaketin boyutlarına ulaşip ulaşmayacağı henüz belli olmasa da, ne yazık ki olaylar o yönde geliştirmiş gibi gözüküyor. Bu büyük ölçekte bir felaket olsun ya da olmasın, her halükarda nükleer teknolojinin asla %100 güvenli olamayacağı bir kez daha kanıtlanmış durumda. Riskler o denli ürkütücü ki sonuç kendiliğinden ortaya çıkmakta: başka yolu yok, nükleerden çıkmak ve bunu mümkün en büyük hızla gerçekleştirmek gerekiyor. Fukuşima'dan çıkarılacak ilk ders bu ama bunun uygulanması, hakiki bir toplumsal tartışma, kapitalist sonsuz büyüme modeline bir alternatif gerektiren toplumsal ve siyasi sorunlar ortaya çıkarıyor.

Tehlikeli Bir Teknoloji

1957'de Windscale, 1979'da Three Mile Island, 1986'da Çernobil, 2000'de Tokai Mura ve şimdi de Fukuşima; nükleer santrallerdeki kazaların listesi uzayıp gitmeye devam etmekte. Zaten başka türlü olması da mümkün değil. Bunu anlamak için nükleer fizik doktorasına sahip olmak gerekmiyor.

Bir nükleer santralin işleyişi bir bakıma bir elektrikli su ısıtıcısının çalışma tarzını andırır. Isıtıcıdaki rezistans santraldaki yakıt çubuklarına karşılık gelir. Eğer ısıtıcının haznesinde su yoksa ve buna karşılık rezistans ısıyorsa bir sorun var demektir. Aynı santral için de geçerlidir: yakıt çubukları daima kaynatıkları suya batırılı durumda olmalıdır. Üretilen buhar elektrik üreten tribünleri döndürür. Bu nedenle santral, dolaşımı pompalar aracılığıyla sağlanan çok büyük miktarlarda su tüketir.

Şayet pompalar arızalanırsa su eksilmeye, yakıt çubukları da aşırı ısınıp bozunuma uğramaya başlar. Hemen su eklenmezse çubukların içinde meydana gelen tepkimenin [reaksiyon] yarattığı ısı öylesine yükselir ki çubuklar eriyerek (su ısıtıcısının haznesine tekabül eden) havuzun dibine düşerler. Bu havuz ise bir çifte güvenlik duvarının [zırhının] içinde yalıtılmış durumdadır: herkes tarafından kolaylıkla tanınabilen karakteristik reaktör dış silüeti. Eğer bu duvar füzyon halindeki çubukların yoğun ısısına dayanamayıp çatlayacak olursa, radyoaktivite bundan doğabilecek tüm ölümcül sonuçlarla birlikte çevreye salınmış olur.

Kırılgan Bir Teknoloji

Bir santralde meydana gelen tepkime zincirleme bir reaksiyondur: uranyum çekirdekleri nötron bombardımanına tabi tutulur; bir uranyum çekirdeği bir nötronu soğurarak [içine bir nötron emerek] ikiye bölünür ve çok büyük bir miktarda enerjiyi serbest bırakır (bu nükleer füsyondur); aynı anda bir başka uranyum çekirdeğinin füsyona girmesine neden olabilecek başka nötronları da serbest bırakır. Demek ki, bu tepkime bir kez başlatıldığında tek başına devam eder. Bu tepkimeyi ve bu tepkimenin sıcaklığını denetim altına almanın tek yolu, yakıt çubuklarının arasına, malzemenin füsyonuna yol açmaksızın nötronları soğurma yeteneğinde alaşımlardan oluşmuş çubuklar yerleştirmektir. Reaktörün çekirdeğini bu şekilde soğutmak mümkündür. Fakat bu soğuma belli bir zaman alır. Bu süre boyunca, yakıt çubukları suya batırılmış durumda olmalıdır, aksi takdirde aşırı ısınma riski taşır.

Nükleer yandaşları bıkip usanmadan özellikle elektrik şebekesinin devredışı kalması halinde pompalar acil durum güç kaynağı grupları [jeneratörleri] sayesinde elektrikle beslenebileceğinden tertibatın son derece güvenilir olduğunu tekrarlayıp duruyorlar. Fukuşima'da meydana gelen kaza insanın içini ferahlatan bu sözlerin pek bir değer ifade etmediğini ortaya koyuyor: deprem yüzünden santraller, bu gibi hallerde öngörülmediği gibi, kendiliklerinden zincirleme bir reaksiyon başlattılar. Dolayısıyla artık pompaları çalıştıracak elektrik akımı mevcut değildi. Yedek jeneratörlerin çalışmaya başlaması gerekiyor ancak ne yazık ki bunlar da tsunami yüzünden kullanılabilecek durumda değildiler. Soğutma suyu yetersiz kaldığından yakıt çubuklarının suyun dışında kalan bölümü bir metre seksen santimetreden (toplam 3,71 metrelik bir boy üzerinden) üç metreden fazlaya çıktı. Aşırı ısınma aşırı bir basınca ve hidrojen açığa çıkaran kimyasal bir reaksiyona (soğutma suyunun elektrolizi) yol açtı. Bunun üzerine teknisyenler havuzda bir patlamanın önüne geçmek için biraz buhar çıkmasına izin verdiler. Ama hidrojen galiba yapının kubbesinin çökmesine yol açacak şekilde reaktörün içinde patlamıştı ve buhar çevreye yayıldı. Görünüşe bakılırsa aynı senaryo ikinci bir reaktörde de tekrarlandı.

Resim: Derya Ülker

*clerjo in the
picasso ya 2011*

Çernobil'deki Gibi

Şebeke tatlı su dağıtımı tsunami yüzünden kesintiye uğradığından teknisyenler hemen yanbaşlarındaki deniz suyunu kullandılar. Çok sayıda Amerikalı uzman bunun tam bir “çaresizlik hamlesi” olduğu değerlendirmesinde bulundular. Bu uzmanlara göre yapılan Çernobil'deki reaktörün çekirdeğinin erimesini engelleme yolunda nafîle girişimleri anımsatmaktadır. Çernobil nükleer santrali çalışanlarıyla yiğit gönüllüler reaktörün üzerine kum ve beton boca etmeye koyulmuşlar ve bunu hayatlarıyla ödemişlerdi. Fukuşima'ya 80 km mesafede ölçülen radyoaktivite daha şimdiden izin verilen normların 400 kattan fazla üzerinde. Altı cesur Japon gazeteci ellerinde Geiger sayaçları santirale 2 km uzaklıktaki Futaba kasabasına gitmişler, bölgedeki radyoaktivite ellerindeki sayaçların bazılarının ölçme kapasitesinin üzerinde çıktı! Bir Japon vatandaşının şu sıralarda bir yıl için kabul edilebilir sayılan radyoaktivite dozuna bir saatte maruz kaldığı tahmin ediliyor.

Fransız “Sortir du nucléaire” [Nükleerden Çıkmak] ağının bir bildirisinde söylendiği gibi “bu tarz haberler santralin çevresinde uzanan bir yörede sağlık açısından sonuçları ancak vahim olabilecek feci şekilde yüksek bir radyoaktivite seviyesini doğrulamaktadır.” Serpintilere karşı güvende olduğumuzu sanmalıyız: geçmişteki Çernobil örneği radyoaktif bir bulutun çok geniş bölgeleri kirletebildiğini göstermiştir. Her şey parçacıkların atmosfere gönderilme şiddetine bağlı. Çok şiddetli patlamalar olması halinde, radyoaktif elementler yüksek irtifada hüküm süren “jet-streams” denilen sert rüzgârların yüksekliğine itilebilir. Bu durumda serpintiler Fukuşima'dan çok uzaktaki bölgeleri etkileyebilecektir.

Kaygı Verici İki Soru

Bu radyoaktivite esasen iki elementten ileri gelmektedir: bunların biri İyot 131, diğeriye Sezyum 137'dir. Bunların her ikisi de son derece kanserojen olmakla birlikte, bunların ilkinin atmosferdeki ömrü seksen gün civarındayken, ikincisi yaklaşık 300 yıl boyunca radtoaktif kalmaya devam etmektedir. 13 Mart Pazar günü bölgeden 200 bin kişi tahliye edilmişti. Yetkililer Fukuşima'nın ilk reaktörün çevresinde 20 km'lik, ikinci reaktör çevresinde ise 10 km'lik bir tahliye bölgesi ilan etmişlerdi. Sezyum 137'nin varlığı özellikle kaygı vericidir.

Kesin bilgi eksikliği hissedilmektedir: Tokyo Electric Power (Tepco) şirketiyle Japon yetkililer muhtemelen hakikatin bir kısmını saklamaktalar. Akla gelen en kaygı verici iki soru, bir yandan çubukların füsyonunun durdurulup durdurulmadığına [sürmekte mi olduğuna], diğeri yandan da havuzun içinde hapsedildiği yalıtma yapısının [zırhının] dayanıp dayanmayacağına ilişkindir. Santrallerde kaza simülasyonları üzerinde çalışan nükleer fizikçi Ken Bergeron'a göre bu yapı “Çernobil'dekinden kuşkusuz daha sağlam olmakla birlikte Three Mile Island'dakinden çok daha zayıftır”. Uzmanlar kaygılarını gizlememekteler: bunlardan biri “Tüm bunların denetimini yeniden ele geçiremezlerse kısmî bir füsyondan tam bir füsyona geçilecektir ki bu da tam bir facia olacaktır” demekteydi (Le Monde, 13 Mart 2011).

Ama en kötüsü 13 Mart'ta patlayan ikinci reaktörün çekirdeğinin füsyona girmesi olacaktır. Sonuçta, kullanılan yakıt yoklaştırılmış uranyum oksitlerle Plütonyum 239'un bir karışımı olan MOX'tur. Bu Plütonyum 239 ise aslında uranyum bazlı klasik santrallerin işleyişinden açığa çıkan bir artığın yeniden çevrime sokulmasıyla oluşmuş bir üründür. Bunun radyoaktivitesi son derece yüksek olup, “yarı-ömrü”, yani radyoaktivitenin yarı yarıya azalması için gerekli süre 24 bin yıl olarak tahmin edilmektedir. Japonlar bu elementi ve bu elementin korkunç sonuçlarını çok iyi bilmektedirler: İkinci Dünya Savaşı sonunda Nagasaki'ye atılan termo-nükleer bomba Plütonyum 239 bazlıydı...

Kabul Edilemez Bir Risk

Çernobil felaketinin ardından nükleer savunucuları kazanın temelinde kötü Sovyet teknolojisinin, yetersiz güvenlik normlarının ve sistemin bürokratik doğasının yattığı açıklamasında bulunmuşlardı. Dediklerine bakılacak olursa, iyi kapitalist teknolojiye sahip santraller varken, hele hele yasama organlarının her düzeyde gerekli tüm güvenlik önlemlerini aldıkları “demokratik” ülkelerimizde böyle bir şeyin olması ihtimal dâhilinde değildi. Bugün bu söylemin beş para etmediği görülmekte.

Japonya çok yüksek teknolojiye sahip bir ülkedir. Sismik riskten fazlasıyla haberdar olan Japon yetkilileri santrallerin kurulması için çok sert normlar koymuşlardı. Hatta Fukuşima'daki 1 nolu reaktör, hem fuel oil'le beslenen bazı yedek güç kaynağı gruplarını, hem de aküyle çalışan başka jeneratörleri kapsayan çifte bir güvenlik tertibatıyla donatılmıştı. En sofistike teknoloji ve en katı güvenlik normları (her zaman mümkün insan hataları bir yana) ne doğal afetlere ne de sağduyudan yoksun canice ve terörist eylemlere karşı mutlak bir güvence oluşturduğundan hiçbir şey kâr etmedi. Nükleer santrallerin riskini azaltmak mümkün olsa da, bütünüyle ortadan kaldırmak olanaksızdır. Risk görelî olarak azaltılırken nükleer santral sayısı günümüzde vuku bulduğu gibi artırılacak olursa mutlak risk artabilir.

Bu riskin, insan kaynaklı, önüne geçilebilir ve dar çevrelerce, kendi kârları gözetilerek, halklara hakikî bir demokratik bir danışma olmadan alınan yatırım kararlarının bir sonucu olduğundan kabul edilebilir olmadığını koymak çok önemlidir. Sözelimi Le Soir'ın [Akşam, Belçika'da çok satan günlük gazete] başyazısında yapıldığı gibi “Japonya'da nükleer kazaların (sic) tsunaminin neden olduğu sayıda can kaybına yol açmaktan uzak” olduğunu yazmak önlenmesi mümkün olmayan bir doğal afetle önlenmesi pekâlâ mümkün teknolojik bir felaket arasındaki niteliksel farkı görünmez kılmak anlamına gelir. Devamla “her karmaşık sınaî süreç gibi atomdan enerji üretimi de önemli bir risk payı taşır” (a.g.m.) diye eklemek, üstüne üstlük nükleer riskin, özellikle bu teknolojinin insan türünü yeryüzünden silme potansiyelini barındırması anlamında özgülüğünü hasıraltı etmek anlamına gelir. Atom lobisi tarafından her düzeyde uygulanan devasa baskıları dile getiren bu tür lafazanlıkları bıkmıyarak usanmadan takip edip köşeye sıkıştırmak gerekiyor.

Kapının Eşiğindeki Risk

Uzmanlar ciddi kaygılarını gizlemeseler de, politikacılar budalalıklarını sergilemekten geri kalmamaktalar. 12 Mart günü öğleden sonra görüşü sorulan Fransız Sanayi Bakanı M. Besson, Fukuşima'da olup bitenlerin "bir felaket değil vahim bir kaza" olduğunu iddia etmiştir. Britanya Enerji Bakanı Chris Huhne ise nükleer yanlısı politikasını meşru kılabilmek için Birleşik Krallığın sismik [deprem] riskinin düşük olduğunu vurgulamaktan daha iyi bir yöntem bulmaktan aciz kalmıştır. Bakan ayrıca Doğan Güneş ülkesinde [Japonya] olup bitenlerden nihayetinde güvenliğin daha da iyi hale gelmesini sağlayacak şekilde dersler çıkarılacağını sözlerine eklemiştir... Aynı acinası argümanlar çeşitli biçimlerde, ister rotayı atoma çevrili tutmaya (başta Fransa), ister nükleere dönmeye (İtalya), ister Çernobil'den sonra kamuoylarının baskısı altında alınmış olan nükleerden çıkma kararlarını yeniden tartışma konusu yapmaya (Almanya, Belçika) karar vermiş olsun, tüm hükümetler tarafından kullanılmaktadır. Amaçları, paniği engellemek, bilinçlerin yeni bir seferberliğinin muhteris nükleeri geliştirme planlarını dünya ölçeğinde baltalamaya başlamasının önüne geçmektir.

Bu argümanların ikna edici olmadığını söylemek az bile kalır. Özellikle Batı Avrupa'da korku fazlasıyla yerindedir. Nükleer enerji sektöründe lider konumdaki ülke Fransa'da reaktörler referans sismik normlara uymamaktadırlar. "Sortir du nucléer" ağına göre EDF [Fransız Elektrik Şirketi] bunun böyle olduğunu kabul edip, reaktörleri normlara uydurmak amacıyla 1,9 milyar Avro'dan az yatırım yapmaktan kaçınmak için işi sismolojik verileri çarpıtmaya kadar vardırırmıştır. Fransız yargısı çok yakın bir tarihte Fransa'nın en eski nükleer santrali Fessenheim'in (Alsace) kapatılması talebini reddetmiştir. Oysa bu santral deprem riskinin çok yüksek olduğu bir bölgede yer almaktadır. Belçika'da Doel ve Thiange santralleri Richter ölçeğine göre 5,7 ila 5,9 büyüklüğünde yer sarsıntılarına dayanacak şekilde tasarlanmışlardır. Hâlbuki bu bölgelerde 14. Yüzyıldan beri 6'nın üzerinde büyüklükte üç deprem kaydedilmiştir.

Bu arada, santral yönetiminde titiz bir eğitimden geçmiş yeterli sayıda mühendisin artık mevcut olmadığını, nükleer acil durum planlarının ancak tesislerin çevresinde 10 km'lik tahliye bölgeleri öngördüğünü ve bunun da bütünüyle yetersiz olduğunu da belirtelim. Tesislerin ömürlerinin uzatılması başka bir endişe kaynağıdır. 20 yıldan sonra kazalar çoğaldığı halde 50 yıllık bir ömre bel bağlanmaktadır. Nitekim on dokuz Fransız reaktörü yaşlanmalarına bağlı olarak yedek [acil durum] soğutma sistemlerinde çözüme bağlanmamış anormallikler sergilemektedir... Ki Japonya'da eksik kalan da bunlar olmuştur. Vesaire, vesaire.

Bir Toplum Tercihi

Nükleerden tamamıyla ve mümkün en kısa sürede çıkmak gerekiyor. Bu teknik olarak pekâlâ mümkün ve geçerken nükleerin etkinliğinin çok vasat olduğunu da hatırlatmak gerekiyor (enerjinin üçte ikisi ısı şeklinde yok olup gitmekte). Tartışma her şeyden önce siyasî bir tartışma, nihayetinde bir medeniyet tercihi ortaya koymakta. Zira meselenin özü şu: nükleerden

çıkmak ve eşzamanlı olarak iklimsel altüst oluşun başlıca nedeni olan fosil yakıtlardan da vazgeçmek gerekiyor. En çok iki nesilde yenilebilir enerji kaynakları yegâne enerji kaynağımız haline gelmeli.

Buna karşın, yenilebilir enerji kaynaklarına geçiş enerji obur, dolayısıyla ilave sera gazı kaynağı devasa yatırımlar gerektiriyor. Pratikte, enerjisel geçiş ancak ve ancak en azından gelişmiş kapitalist ülkelerde nihaî enerji talebinin kökten biçimde azalması halinde olanaklı. Bu azalmanın Avrupa'da 2050 yılına kadar %50 oranında olması gerekecek. Bu boyutta bir azalmanın gerek maddi üretimde gerekse taşımacılıkta kayda değer bir küçülme olmaksızın gerçekleştirilmesi mümkün değil. Daha az üretmek ve daha az taşımak gerekiyor, yoksa denklem çözümsüz hale gelecek. Bu, denklemin kapitalist sistem açısından çözümsüz olduğunu söylemek demek. Zira rekabet kırıbağı altında kâr yarışı kaçınılmaz olarak büyüme, diğer bir deyişle kendini kaçınılmaz biçimde çoğalan bir metalar kütleleriyle, dolayısıyla kaynaklar üzerinde artan bir baskıyla açığa vuran sermaye birikimi anlamına geliyor.

İklimsel meydan okumaya kapitalist yanıtların hepsi işte bu nedenle en değerli parçasını nükleerin oluşturduğu başlattığı-sürecin-gidişini-ve-sonuçlarını-denetim-altına-almaktan-aciz teknolojilere başvuruyorlar. Uluslararası Enerji Ajansının "bluemap" enerji senaryosu bu bakımdan aydınlatıcı: bu senaryo nükleer parkı 2050 yılına kadar üç katına çıkarmayı öneriyor ki bu da her hafta bir Gigawattlık bir santral kurmak anlamına gelecek. Bu düpedüz çılgınlık.

Bu cehennemî sisteme bir alternatif bulunması her zamankinden daha acil hale geliyor. Bu alternatifin yolu orantılı işe almayla ve iş akış temposunun düşürülmesiyle çalışma zamanının ücret kaybı olmaksızın kökten biçimde azaltılmasından geçiyor: daha az üretmek için daha az çalışmak ve bunu zenginlikleri yeniden bölüştürerek yapmak gerekiyor. Alternatifin yolu ayrıca enerji ve finans sektörlerinin ortak mülkiyetinden geçiyor, zira yenilebilir enerji kaynakları diğer enerji kaynaklarından daha pahalı ve en azından bir yirmi yıl daha öyle kalmaya devam edecek. Son olarak alternatifin yolu Güneyin kalkınma hakkını ekolojik dengelerin korunmasıyla bağdaştırmak için yerelden küresele her düzeyde bir planlamadan geçiyor. Sonuç olarak bu alternatif, ekosistemlerin ritimlerine ve işleyişlerine saygı çerçevesinde demokratik biçimde saptanmış gerçek insan ihtiyaçlarının tatmini için üreten bir toplumun ekososyalist projesi anlamına geliyor.

Böylesi bir alternatifin yokluğunda, kapitalist büyüme toplumsal gereksinimleri karşılamaksızın her zaman daha da fazla felakete neden olacak. Fukuşima'nın korkunç dersi son kertede bundan ibaret.

Daniel Tanuro'nun bu yazısı 14 Mart 2011 'de IV. Enternasyonal Belçika Seksiyonu LCR – Devrimci Komünist Birliğin yayın organı, La Gauche'da yayınlanmıştır.

Türkçesi: Osman S. Binatlı

İklim Değişiminden Para Kazanırken Yenilenebilir Enerji Ne Kadar Yenilenir

Hatice Kurşuncu

Dünya üzerinde bugün tartışılan “İklim değişikliği”, sermaye birikimine dayalı üretim ve tüketim tarzının bir sonucu olarak geliyor. Atmosferdeki sera gazı birikimine yol açan bu üretim ve tüketim tarzına bağlı olarak artan sıcaklık nedeniyle ekosistemde yaratılan dengesizlik temel iklim değişikliğinin sebebi. Önlem alınmazsa önümüzdeki yüzyıl içerisinde dünya atmosferinin 7 derece ısınması bekleniyor. Yeryüzünde yaşayan türlerin %35'i, yani toplamda bir milyondan fazla tür, 2050'ye kadar yok olma tehlikesi altında. İklim değişikliğinin doğal dengenin bozulması sonucu, gıda ve su sıkıntısı nedeniyle kıtlık ve bulaşıcı hastalık tehlikesi ve küresel göç dalgaları gibi etkileri olacağı düşünülmekte. Bu bilgileri okumaktan sıkıldığımızı düşünme rağmen tekrarlamak istiyorum, kapitalist üretim ve tüketim alışkanlıklarından kaynaklı 3,2 milyar ton karbon atmosfere katılmakta ve bunun %45'e yakını, doğanın kendini yenileyebilme kapasitesi içinde emilemediği için atmosfere karışmakta. En önemli sera gazı olan karbon dioksit emisyonunun 2/3'ü fosil yakıtların kullanımından, 1/3'ü ise ormansızlaşmadan kaynaklanmakta. Sektörel olarak bakıldığında ise, enerji sektörü tek başına sera gazı emisyonunun %80'ini oluşturmaktadır.

İklim değişikliğinin ne kadar büyük bir tehlike olduğunu artık herkes biliyor. Buna karşı geliştirilen önlemler ise tehlikenin kaynağı ile çokça çelişkili görünüyor. Bu önlem mekanizmalarını geliştiren Kyoto Protokolü en temelde sera gazlarının piyasada alınıp satılarak, finansal değere dönüştürülerek aşağıya çekilmesine dayalı mekanizmalar getiriyor. Ancak bu mekanizmalar iklim değişikliğini durdurmuyor. 2009 yılında Türkiye'nin çevrecileri hoptaya zıplaya Kyoto Protokolü'nü kabul ettirmenin sevincini yaşarken, yeni bir krizi tetiklediklerini algılamıyorlardı¹. Ama gemi su almaya başladı.

Kyoto Protokolü'nün imzalanmasından sonra “iklim pazarı” canlandı. Egemen medya araçlarında ise her gün, iklim pazarından kazançlı çıkmaya yönelik reçeteler hazırlanıyor. Kazanılan ya da

potansiyel olarak kazanılması beklenen paralardan bahsedince paradan anlayanlar hemen heyecanlanıyor. Örneğin Hürriyet Gazetesi yazarı Yalçın Bayer; “(Türkiye'deki) ... Emisyonun düşük olması karbon ticareti yapmak ve döviz kazanmak imkanı sunuyor. Ayrıca temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarına (örneğin rüzgar, hidrolik, güneş enerjisi) yapılacak yatırımlar karbon ticareti açısından büyük kazanç sağlıyor.” diyerek, yatırımcıları karbon ticareti alanına davet ediyor². Mustafa İlbaş da, “Temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarına (örneğin rüzgar, hidrolik, güneş enerjisi) yapılacak yatırımlar karbon ticareti açısından büyük kazanç sağlıyor...” diye yazıyor. Mustafa Bey kendini tutamayıp bir de hesap yapmış ve “40MW kurulu gücünde bir rüzgar santrali kurduğunuzda yıllık 1.4 milyon avro kazanacağınızı” müjdeliyor³. Karbon borsasının tanıtımının yapıldığı ve başarılı bulunan örneklerin verildiği yazısında Tuğba Tekerek ise karbon piyasasını şu şekilde tanıtır, “Perakendecisi ve toptancısı da olan karbon pazarı diğer borsalar gibi işliyor. Örneğin Londra ve Şikago Borsası'nda çeşitli karbon endeksleri ve fiyatları var, burada arz talebe göre fiyatlar sürekli değişiyor”⁴. 2009 yılında Kyoto Protokolü'ne taraf olan Türkiye'de şirketler bu karbon pazarından yararlanmak için yaygın medyanın ve sermaye birikim rejiminin sesine kulak verdiler. Daha 2011 yılının Mart ayında EPDK tarafından verilen üretim lisanslarından 54 tanesi (hidroelektrik, rüzgar) bu yenilenebilir buldukları üretilere yönelik. Geriye kalan 4 lisans ise termik santraller için. İMKB'de karbon borsası kurulurken, şirketler yatırımlarını bu karşı iklim pazarından karşılamaya çalışırken sorulmayı bekleyen soru ise sorulmuyor, o halde biz soralım, yenilenebilir dediğiniz enerji ne kadar yenilenir?

Yenilir mi ! Yenilenir mi?

İklim pazarına biyokütle, HES, rüzgar ile dalan şirketlerin üzerini örttükları bir gerçek var. Sürekli büyümeye dayalı ve her daim enerji ihtiyacı varlığı üzerine kurulan bir sistem içinde yenilenebilir enerjinin olanaklı olmadığı gerçeğidir. Karbon ticareti mekanizmasının nasıl çalıştığını Uruguay'daki bir kağıt fabrikasını inceleyen Steffen Böhm'in aktardığı örneğe bakarak yenilenebilir enerji mitini daha anlayabiliriz. Böhm şöyle aktarıyor, Uruguay'da Botnia isimli bir Avrupa şirketi bir kağıt üretim kompleksi kurar. Komplekste hem kağıt işleme fabrikaları olacaktır hem de işlenen kağıdın atıklarından biyokütle ile çalışan bir elektrik santrali kurulacaktır. Biyokütle santralleri Kyoto'ya göre yeşil enerji üreten karbon emisyonu yaratmayan santral-

1 Kyoto Protokolü'ne Türkiye'nin taraf olması yönünde bir politika yürüten Yeşiller Partisi'nden Ümit Şahin 2007 yılındaki yenilenebilir enerjinin önemini de vurguladığı yazısında “Kyoto'nun ve benzeri protokollerin önerdiği politikalar, sadece iklim açısından değil, çevre ve insan sağlığı açısından da daha yüksek standartlarda, daha ekolojik, daha sürdürülebilir politikalar. Kyoto'yu reddetmek, bir yanyıla da Türkiye'yi kirli teknolojilerin, Avrupa'nın kendi topraklarından uzaklaştırmak istediği çimento benzeri yüksek emisyonlu sanayilerin, dolayısıyla geleneksel kirli enerji ve sanayi politikalarının çöplüğü olan bir ülke olmaya terketmek demektir.” demişti. Ümit Şahin, Küresel İklim Değişikliğine Karşı Mücadelede Sıcak Tartışma... <http://www.ekolojistler.org/kuresel-iklim-degisikligine-karsi-mucadelede-sicak-tartisma--umit-s.html> Ama aradan geçen yıllar gösterdi ki Kyoto Protokolü'nün kendisi iklim değişikliği krizini tetikleyen bir araç olarak işlevlendi. Ancak tam da bu noktaya 2007 yılında Ekoloji Kolektifi, egemen çevreci bakış açısına karşı bayrak açmıştı. Kyoto Protokolü'nün havanın metalastırılmasının aracı olduğunu söylemişti. Ekoloji Kolektifi Devlet Çevreciliği Kyoto'yu Selamlıyor, adlı bildirisinde şunları söylemişti: “Temel olarak kapitalist büyüme ve kalkınmacılığın hüküm sürdüğü bir dünyada, uluslararası hukukla ve sözleşme rejimiyle devleti ve sermayeyi “sıkıştırmak”, olsa olsa trajik bir stratejiden başka bir şey olamaz. Uluslararası hukuk olmasaydı, Irak'ın işgali nasıl hukukileştirilebilirdi ki? Guantamolaştırılmış bir dünyada, Kyoto Protokolü'ne, gündemin üzerinden akışkanlık kazandırma, bir adım öne çıkma niyetiyle evet diyenler, ideolojik olarak kapitalizmin pazar mantığına mahkûm olmakla kalmayacak, politik olarak da sermayenin ve devletin uygarlık projesine yani yok oluşu taşıyacaklar.” <http://www.ekolojistler.org/devlet-cevreciligi-kyotou-selamliyor-ekoloji-kolektifi.html>

2 Yalçın Bayer, “Karbon Borsasına Merhaba Diyeceğiz”, Hürriyet Gazetesi, 11 Ağustos 2010, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/12252173.asp>, erişim: 06.01.2010

3 Mustafa İlbaş, “Karbon Ticareti”, Ortadoğu Gazetesi, <http://www.ortadogugazetesi.net/makale.php?id=1598>, erişim: 6.3.2011

4 Tuğba Tekerek 60 milyar dolarlık karbon pazarında 3 Türk şirketi”, Milliyet Gazetesi, <http://www.milliyet.com.tr/2008/02/19/ekonomi/aeko.html>, 19 Şubat 2008

lerdir. Kağıt üretiminde kullanılan enerjinin fazlası Uruguay'ın ulusal elektrik şirketine satılacaktır. Hesaplanana göre projeye yılda 150,000 evin ihtiyacını karşılayacak elektrik üretilmiş olacaktır ve bu miktar da 68,000 ton karbon dioksit miktarına eşdeğerdir.

Şirketin bu bölgeyi seçmesindeki nedenlerden en önemlisi bölgenin kağıt üretiminde kullanılan okaliptüs ağacının üretilmesi için uygun doğal koşullara sahip olmasıdır. Bölgede ağaç üretimi sektörü gelişecek, fabrika istihdam artışı sağlayacak ve ekonomiye katkıda bulunacaktır. Böhm'e göre bu proje sayesinde şirket hem "kağıda aç kuzey ülkelerine" kağıt satışı yapacak, hem Uruguay'a elektrik satacak, hem de Kuzeyin kirleten ülkelerine ve şirketlerine karbon kredisi satacak. Uruguay'da yaşanan örneğin olumsuzluklarına baktığımızda gerçek ortaya çıkar. Birincisi kağıt üretiminde kullanılan okaliptüs ağacının ekolojik dengeli bozucu özelliğidir. Okaliptüs ağacı büyük miktarda su tüketen bir ağaç olduğundan su kaynaklarını kurutma tehlikesi bulunmaktadır. Hele ki kağıt üretimi için, büyük miktarlarda üretilmesi gereken ağaç için büyük alanlarda okaliptüs tarımı yapılması gerekecektir.

GDO'lu okaliptüs yetiştirilmesi söz konusu olduğunda ise biyolojik çeşitliliğe zarar verecektir. Bir başka sorun, kağıt imalatının en kirli endüstrilerden birisi olmasıdır. Bu endüstride birçok kimyasal madde kullanılması zorunludur, su tüketimi çok

yüksektir ve hem hava, hem su hem toprağı kirleten kimyasal atıklar üretilir. Ayrıca kağıt endüstrisi büyük enerji kullanan bir sektördür. Her ne kadar kendi enerjisini üretse de üretim safhasına gelene kadar gerekli olan enerji, Uruguay'ın enerji ve karbon miktarına eklenmiş olacaktır. Fabrikanın inşası için gerekli malzemenin üretimi, taşınması ve kurulumu için gerekli enerji, ağaç dışında gereken hammaddelerin üretimi için gerekli enerji, kullanılan makinelerin üretimi, taşınması ve kurulumu için gerekli enerji miktarları, okaliptüs ağaçlarının fabrikaya taşınması ve imal maddenin dışarı taşınması işleri için gerekli enerji de göze alındığında yaratılan karbon emisyonu miktarı yükselmektedir¹.

Böhm'ün verdiği bu örnek yenilenebilir sayılan tüm enerji alanlarında benzer biçimde geliyor. Türkiye'nin binlerce deresi de bu süreci paylaşıyor. Yenilenebilir denilen "marka" kullanılarak, bu üretilen enerjinin yarattığı büyüme ve tüketim alışkanlıkları sorgulanmıyor. Kentlerde her gün açılan alışveriş merkezlerinin, TOKİ eliyle imar rantı kaynaklı konut üretiminde kullanılan enerjinin yarattığı yıkım bu bağlamda konuşulmuyor. Türkiye'de kentlerin gelişmesi bir enerji planlaması yaklaşımı üzerine oturuyor. Peki tekrar sormak gerekiyor, bu enerjinin nesi yenilenebilir? Karbon ticaretinde mal olarak yenilmesi dışında...

Kaldı ki süreç bununla da tamamlanmıyor. Yenilenebilir dedikleri enerjiye dayalı büyüme politikası her gün yoksullaşma dalgasını da yeniden üretiyor. Kamulaştırılan arazilerinden üreticiler bölgelerini terk etmek zorunda kalıyor. Topraklarına el konuyor. Bölgelerinden göç eden insanlar, kentlerde tek tip bir yaşam içine sokuluyor. Binlerce yıldır doğa ile birlikte farklılaşan ve birlikte yaşama bilgisi geliştiren deneyimler ve bilgiler yok oluyor. Halkları tek tipleştiren bu yaklaşım, doğayla kurduğumuz ilişkiyi de bir faydalanma ilişkisine dönüştürüyor. Halkları ve biyolojik çeşitliliği tek tipleştiren bu üretim ve tüketim tarzı içinde doğa sadece bir meta değeri ile anımlanıyor.

Görüldüğü gibi "temiz" enerji aslında artık ve atık üretimine dayalı bir sistemi besliyor. Üretilen enerji de ihtiyacın karşılanmasından çok enerji ihtiyacını arttırmaya yarıyor. Her enerji üretimi projesi belli bir kar hesaba katılarak başlatılıyor. Yani, iklim değişikliğinden para kazanılıyor.

İklim değişikliği yalnızca artan atmosfer sıcaklığı sorunu değil. Esas olarak doğanın ve insanın sömürülmesi, halkların ve biyolojik çeşitliliğin tek tipleştirilmesi sorunudur. Biz yaşanacak felaketlerden, insan ve diğer varlıkların hayatının tehlikede olduğundan dem vururken birileri bu yaşanacak tehlikeden çok miktarda para kazanıyor. Bu durumda her yıl yapılan zirvelerin başarısız geçmesine şaşırılmamalı. Bunun nedeni çok açık: şirketler dünyanın renklerinin solmasından para kazanıyorlar. Paradan gayrisini da umursamıyorlar. Bize düşen ise insanı ve doğayı sömürmek üzerine kurulu kapitalist yöntemlerin bir an önce durdurulmasını sağlamak. Halkların çeşitliliğini ve biyolojik çeşitliliği sağlamak, iklim adaleti için kırdı ve kentte toplumsal pratikler inşa etmek.

1 Steffen Böhm, "Upsetting the Offset: The Political Economy of Carbon Markets", University of Essex, Working Paper, S. 08/03, 2008

Yıkıcı Yatırımları HES Projeleri Finanse Ediyor

Fevzi Özlür

Türkiye’de HES tartışmaları kırsalda ortaya çıkan yeni emek hareketlerinin yakıcı gündemi olarak politikleşiyor. Türkiye’de ekoloji mücadelesinin şurasında veya burasında bulunanlar, HES’lerin, uluslararası politika açısından suyun ticarileştirilmesine giden yoldaki önemini ısrarla vurguluyor. Diğer yandan, Türkiye’de son birkaç yılda yapımı hızla artan HES projelerinin sadece suyun ticari bir mal haline getirilmesi, sudan enerji üretilerek şirketler tarafından satılmasından elde edilecekleri kârdan daha katmerli bir anlamı bulunuyor. 2000’li yıllardan bu yana Türkiye’de doğa varlıklarının piyasalaştırılması, sermaye açısından, bu varlıkların finansal birikim aracı olarak kullanılmaya başlandığı anlamını da taşıyor. Bu süreç, Türkiye’nin enerji politikası izleğinde okunduğunda hem birikim rejiminin niteliği hem de ekolojik krizin oturduğu bağlam daha net bir biçimde görülüyor. HES’lerin ekolojik krizi derinleştiren termik, çimento, konut, katı atık yakma gibi tesisleri finanse eden bir araca dönüşmüş olmasından hareketle, ekoloji mücadelesinin bu finansal birikim rejimine karşı nasıl yürütülmesi gerektiğinin vurgulanması gerekir. Böylesine bir bağlam içinde kapitalist rejimin yol açtığı iklim değişikliğine karşı mücadele söylemi ve araçları geliştirmenin dinamikleri de bütüncül bir zeminde kavranabilecektir.

“Yenilenebilir” Enerji Teşvik Mekanizması

Neoliberal yeniden yapılanma sürecinde, idari, mali, hukuki düzenlemelerle birlikte yeni bir döneme girildi. Elektrik sektöründe özelleştirme, sektörde reform ve liberalleşme sürecinin bir aşaması olarak yürütüldü. Özelleştirme sonrası süreçte ise enerjinin finansal bir değere kavuşturulmasına yönelik bir birikim modeli üzerinden hareket ediliyor. Bu birikim modelinin en önemli düzenleyici kurumu EPDK, enerji üretim lisanslarının üretime yönelmesine ve sudan enerji üretilmesine yönelik tedbirlerini hızlandırıyor. Üretim lisansı alan şirketlerin, üretim lisanslarını finans piyasasına sokmadan al-sat yoluyla faaliyet yürütmesinin önünü alacak yönetmelik değişiklikleri hazırlanıyor. Üretim lisanslarını ucuza alıp pahalıya satarak para kazanma dönemi kapanıyor. Ama yeni “çantacılık”¹ için şirketler üretim süreci içinde, üretim lisanslarını yatırım ve piyasa mekanizmalarına sokmak zorunda kalacak. Yenilenebilir enerjinin destekleme mekanizmalarının iyileştirilmesi sürecinin, gönüllü karbon piyasasına arz edilen HES projelerinin sayısında da önümüzdeki dönemde bir artışa yol açacağı aşikar.

Buna yönelik olarak, 2005 yılında çıkartılan, Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin 5346 sayılı Kanun ile su, rüzgar “yenilenebilir enerji kaynağı” olarak kabul ediliyor. 5346 sayılı Kanun’da 2011 Ocak

ayında değişiklik yapan 6094 sayılı Kanun ile yenilenebilir enerjiye ilişkin yeni bir teşvik mekanizması hayata geçiriliyor. Bu kanunda yapılan değişiklikler ile yenilenebilir enerjiye yatırım yapmanın mali teşvik mekanizmaları yeniden oluşturuluyor. 6094 sayılı Kanun’un değişiklik gerekçesinde “AB ülkeleri uygulamalarına baktığımızda yenilenebilir enerji kaynakları için mali, vergi ve üretim teşvikleri adı altında çeşitli piyasa destek yöntemlerinin benimsendiği görülmektedir. Getirilen düzenlemeyle, 01.01.2015 tarihine kadar işletmeye girecek tesisler için geçerli olmak üzere, her kaynağa farklı tarife esaslı üzerine paralelinde rüzgâr, biyokütle, jeotermal, güneş ve hidrolik gibi yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretiminde kullanımının desteklenmesi amaçlanmaktadır” deniliyor. Bununla birlikte yine değişiklik gerekçesinde “Ancak mevcut ve gelecekteki sorunların çözümünün odağında yer alan yenilenebilir enerji kaynakları, destek ve teşvik mekanizmaları olmaksızın mevcut piyasa koşulları altında geleneksel enerji kaynakları ile rekabet edebilme imkânından yoksundur (...)Yenilenebilir enerji kaynaklarını teşvik mekanizmaları son yıllarda yaygınlaşmış ve gelişmiş ülkelerden 37 ve gelişmekte olan ülkelerden 23 olmak üzere en az 60 ülkede çeşitli şekillerde desteklemelere yer vermeye başlanmıştır. Bunların arasında besleme tarifeleri, yatırım hibeleri, yatırım ve diğer vergisel krediler, mali teşvikler, yenilenebilir enerjiye ilişkin yükümlülükler, kaynaktan elektrik üretimine garantiler, yeşil sertifikalar, ihaleler, yeşil fiyatlandırma ve şebeke ölçümleri bulunmaktadır” denilmektedir. Bu bağlamda yapılan değişiklik ile birlikte “yenilenebilir enerjiye” yatırım için geliştirilen teşvik mekanizması ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından 50 milyar dolar olduğu tahmin edilen yenilenebilir enerji piyasası yeniden düzeniyor. Yapılan değişiklikler, “yenilenebilir enerji kaynakları” üretilen enerjinin destek fiyatları üzerinden satın alınması ve alım garantisi getirilmesi ile sınırlı değil.

Yenilenebilir enerji destek mekanizmasından yararlanmak isteyen şirketler, EPDK’dan aldıkları üretim lisanslarının yanı sıra Kanun’un 5. maddesine göre, YEK Belgesi alacaktır. “Yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik enerjisinin iç piyasada ve uluslararası piyasalarda alım satımında kaynak türünün belirlenmesi ve takibi için üretim lisansı sahibi tüzel kişiye EPDK tarafından “Yenilenebilir Enerji Kaynak Belgesi” (YEK Belgesi) verilecek. Peki, bu YEK belgesi ne işe yarayacak? Bu belge tam da enerji sektöründeki finansallaşmanın kapısını açacak bir anahtar işlevi görecek. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik değişikliği bu dönüşümün işaretlerini veriyor.

1. Enerji üretim lisanslarını alıp satarak para kazanan kişilere özellikle Karadeniz bölgesinde takılan isim.

Fotoğraf: Eraydın Erdoğan

Bu Yönetmelik Taslağı çok kısa bir sürede yürürlüğe girecek. Bu Taslağa göre, YEK belgesi, “a)Lisansı kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynağından üretilebilir elektrik enerjisinin elektrik piyasasında ve/veya uluslararası piyasalarda satışında kaynak türünün belirlenmesi ve takibi, b)Lisansı kapsamındaki tesisinde bu Yönetmelik kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik enerjisi için YEKDEM kapsamındaki uygulamalardan yararlanılması ve c)Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisinde üretilen elektrik enerjisinin emisyon ticareti kapsamındaki piyasalarda satışında kaynak türünün belirlenmesi ve takibi için kullanılması amaçlarıyla verilir” denilmektedir. Bu belge, enerjinin elektrik piyasasında ve/veya uluslararası piyasalarda satışında, kaynak türünün belirlenmesinde, takibinde yenilenebilir enerji destek mekanizması kapsamındaki uygulamalardan yararlanmak amacıyla YEK belgesi olarak lisans süresince geçerli olacaktır. Lisans sahibinin talebi halinde, önceki yıl içinde lisansı kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynağından üretilerek sisteme verilen elektrik enerjisinin miktarı, emisyon ticareti kapsamındaki piyasalarda satışında kaynak türünün belirlenmesi ve takibi amacıyla, lisansın özel hükümler kısmına Kurul kararıyla derc edilecek. Şirketler yenilenebilir enerjiye yatırım amacıyla mali destek ve alım ga-

rantilerinden yararlanırken¹ diğer yandan da emisyon ticareti kapsamındaki ticari mekanizmadan da yararlanacaktır.

Enerjinin finansal bir araç olarak işlevlendirilmesi sürecinde devletin en önemli yatırım aracı olarak gördüğü alanlardan, resmi adıyla “yenilenebilir enerji kaynakları” sektörü şirketlere bir yandan mali teşvik sağlarken diğer yandan da karbon piyasalarından yararlanmasının önünü açacak. Bu bağlamda, yenilenebilir enerjinin ön plana çıkarılmasının nedeni sadece enerjide yerli ve “yenilenebilir” kaynaklara yönelme niyetiyle sınırlı değil. Bu yenilenebilir enerjiye yönelmenin en önemli nedenlerinden birisi de Türkiye’nin 2009 yılında Kyoto Protokolü’ne taraf olmasından sonra iklim değişikliği konusunda izlediği yoldur.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin 2001 yılında Marakeş’de gerçekleşen 7. Taraflar Konferansı’nda “Türkiye’nin özel koşullarının (EK-I Ülkeleri dahilinde) tanınarak, EK-II’den çıkartılması ve diğer EK-I ülkelerinden farklı

1 Kanun’un gerekçesinde belirtildiği üzere “Mekanizmaya tabi olanlar tarafından üretilen elektrik enerjisinin tamamı, iletim veya dağıtım sistemine verilmeleri suretiyle mekanizma kapsamında belirlenmiş tarifeler üzerinden satın alınır. PMUM (Piyasa Mali Ulaştırma Merkezi); mekanizmaya tabi olanların her biri tarafından iletim veya dağıtım sistemine verilen elektrik enerjisi miktarı ile tarifeleri çarparak, üreticilerin her birine ödenecek YEK bedelini ve bunların toplamı olan YEK toplam bedelini fatura tarihindeki TCMB döviz alış kuru üzerinden Türk Lirası cinsinden belirler. Ayrıca yine PMUM, aynı fatura dönemi için nihai tüketiciye elektrik enerjisi satışı yapan tedarikçilerin elektrik satış piyasasındaki paylarını (tedarikçinin tüketicilerine sattığı elektrik enerjisi miktarı/tedarikçilerin tamamının tüketicilere sattığı toplam elektrik enerjisi miktarı) yani ödeme yükümlülüğü oranını belirler. Ancak bu oranın hesaplanması sırasında ikili anlaşmalarla veya başka yollarla mekanizmaya tabi olmaksızın satılan elektrik enerjisi miktarı hesaplamalara dahil edilmez. Çünkü aksi halde YEK toplam bedeli ile ödeme yükümlülüğü oranının çarpılması sonucunda her bir tedarikçinin ödeme yükümlülüğü tutarı belirlenmesi sırasında adaletsiz bir dağılım ortaya çıkabilecektir. Tedarikçilerden toplanan tutar ise daha önceden belirlenmiş olan YEK bedeli dikkate alınarak üreticilere dağıtılır.”

bir konumda olduğunun kabulü” kararının ardından Türkiye Sözleşme’ye 24 Mayıs 2004 tarihinde taraf oldu. Türkiye İklim Değişikliği Sözleşmesi’nin ardından Kyoto Protokolüne de 26 Ağustos 2009 tarihinde taraf oldu ve iklim değişikliği pazarında yerini aldı.

Türkiye, Protokol’ün ilk yükümlülük döneminde (2008–2012), sayısallaştırılmış sera gazı salımlarının azaltımı yükümlülüğü altına girmedi. Bu bağlamda da Türkiye, Kyoto Protokolü’nün karbon emisyonlarına ilişkin esneklik mekanizmalarından yararlanamamaktadır.¹ Kyoto Protokolü çerçevesinde yürütülen bu mekanizmaların dışında “Gönüllü Karbon Pazarı” 2012 yılına kadar uygulanabilecek tek seçenektir. 2012 sonrasında yönelik uluslararası iklim değişikliği müzakereleri halen devam etmektedir. 2012 sonrası dönemde emisyon ticareti mekanizmalarından ne şekilde yararlanılacağı, Türkiye egemenlerinin alacakları tavra göre belli olacaktır.

Türkiye’nin ‘İklim Değişikliği’ kapsamındaki “ulusal vizyonu, iklim değişikliği politikalarını kalkınma politikalarıyla entegre etmiş; enerji verimliliğini yaygınlaştırmış; temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırmış; iklim değişikliğiyle mücadeleye özel şartları çerçevesinde aktif katılım sağlayan ve yüksek yaşam kalitesiyle refahı tüm vatandaşlarına düşük karbon yoğunluğu ile sunabilen bir ülke olmaktır.”² Bu hedeften de anlaşılacağı üzere 1992 yılından beri sıklıkla dillendirilen “sürdürülebilir kalkınma” bakış açısı Türkiye’nin resmi iklim siyasetini de belirlemektedir.

Kopenhag ve Cancun iklim değişikliği zirveleri ardından karbon emisyonunun indirimine yönelik mekanizmaların piyasada kirliliğin alımı ve satımı üzerinden şekillenmesi için yoğun bir şirket ve ülke baskısı vardır. Türkiye’nin bu süreçte özellikle 2012 sonrasında da hedeflediği enerji yatırımlarını gerçekleştirebilmesi için Kyoto Protokolü sonrasında gönüllü karbon piyasası mekanizması ile yenilenebilir enerji üzerinden karbon kredisi kazanmayı uman bir bakış açısı olduğu söylenebilir. YEK belgesinin de böyle bir işlevi olacaktır. YEK belgesi alan firmalar, gönüllü karbon piyasasına akın edecektir. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yayınlanan “Karbon Piyasalarında³ Ulusal Deneyim ve Geleceğe Bakış” raporu da bu tespiti doğrular niteliktedir. Rapora göre, “Gönüllü Karbon Piyasası ile gelişen yeni emtia borsalarına hazırlık yapılmakta, Türkiye’nin özellikle İstanbul’un uluslararası finans merkezi olma yolundaki hedeflerine destek

olma yolunda bilgi birikimi, insan kaynaklarının ve bu alanda yerel tecrübelerin oluşmasına katkı vermektedir. Bu yeni pazar, karbon ticareti için güçlü bir bağlantı noktası olmasının yanı sıra, gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınmaya katkı ve gelişmiş ülkelerin ise emisyon azaltım yükümlülüklerini ‘maliyet etkin’ biçimde gerçekleştirmeleri açısından da önemli bir fırsattır.”⁴

Gönüllü Karbon Piyasası

Kyoto Protokolü sürecinin 2012 yılında tamamlanacağı düşünüldüğünde Türkiye’nin enerji alanında yeni yatırımlar yapması, iklim değişikliğine karşı piyasa temelli mekanizmalardan yararlanması için gönüllü karbon piyasasının geliştirilmesine yönelik bir süreç içinde olduğunu görmek şaşırtıcı değildir.⁵ 2012 sonrasında iklim değişikliği ile ilgili uluslararası düzeyde netür gelişmeler meydana geleceği, iklim siyasetinin tarafı olan ülkeler, ekoloji örgütleri ve şirketler arasındaki güç dengesi ile belirlenecektir. Ancak Türkiye’nin karbon emisyonlarından kaynaklı yatırım engellerini bertaraf etmek için önümüzdeki yıllarda hem şirketlerin hem de devletin enerji yatırımlarını garanti altına alacak bir süreç geliştirmek istediği anlaşılmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma ilkeli doğrultusunda önümüzdeki yıllarda Türkiye’nin büyümeye dayalı bir hedefi olacağı açıktır.. Türkiye’nin büyümeye dayalı kapitalist politikasının hızla devam etmesi için enerji, konut, çimento, karayolu taşımacılığı gibi yatırımlarının devam etmesi gerekmektedir. Bu yatırımlar da karbon emisyonlarının artmasına neden olacaktır. Büyüme hedefi, daha fazla iklim değişikliğine yol açacaktır. Bu enerji yatırımlarının iklim değişikliği sürecindeki uluslararası politikalarla uyumlu olacağı da bir diğer gerçektir. Kapitalist sistemin enerji oburluğu bir yandan petrol, doğalgaz, nükleer üzerinden biçimlenen bir gündemi sürekli olarak canlı tutarken diğer yandan yenilenebilir enerjiye dayalı üretim biçimleri teşvik edilmektedir.

Türkiye’nin İklim değişikliği sürecinde HES, rüzgar, biyogaz gibi yenilenebilir olduğu iddia edilen enerji üretim sistemlerine yönelmesinin iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden birincisi, iklim değişikliği sürecinde 2012 sonrasında yatırımlarını garanti altına almak, büyüme hedefinin sektöre uğramamasını sağlayacak biçimde karbon kredisi kazanmaktır. Türkiye egemenleri, yenilenebilir enerji olarak kabul edilen sektörlerle yatırım yapmanın karşılığında yoğun kirlilik yaratan sektörlerle yatırım yapmaya hak kazandıran karbon kredisi gibi finansal araçlardan yararlanarak büyüme hedefini sürdürmek istemektedir. Bu araçlarla Türkiye egemenleri, 2012 sonrasında da termik, katı atık yakma, çöp ve çimento fabrikaları, konut üretimi

1 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü, tarafların emisyon sınırlama veya azaltım yükümlülüklerini yerine getirmelerini kolaylaştırmak üzere ulusal önlemlerini destekleyici nitelikte esneklik mekanizmaları oluşturmuştur. Bu mekanizmalar, Emisyon Ticareti (ET - Emission Trade), Temiz Kalkınma Mekanizması (TKM - Clean Development Mechanism) ve Ortak Yürütme’den (OY - Joint Implementation) meydana gelmekte olup temel hedefleri şunları içerir: teknoloji transferi ve yatırım aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmayı özendirmek, ülkelerin Kyoto hedeflerini gerçekleştirmelerinde mali etkin yolla emisyonlarını azaltmalarına veya atmosferden karbonu uzaklaştırmalarına yardımcı olmak, özel sektörü ve gelişmekte olan ülkeleri emisyon azaltım çabalarına katkı vermeleri için teşvik etmek (BMİDÇS).

2 T.C. Ulusal İklim Değişikliği Strateji Belgesi (2010-2020), Mayıs 2010, Ankara

3 Karbon finansmanı kavramının zikredilmesi, karbon denkleştirme (carbon offsetting) kavramına da açıklık getirilmesini gerektirmektedir. Karbon denkleştirme, bir kaynaktan oluşan sera gazı emisyonlarına karşılık olarak dünyanın herhangi bir yerinde başka bir kaynak üzerinden azaltılan ya da önlenen sera gazı emisyonları sonucunda edinilen kredilerin ya da diğer bir deyişle sertifikaların satın alınması faaliyeti ile gerçekleştirilen emisyon denkleştirme işlemidir. Küresel bir sorun olan iklim değişikliği ile mücadelede küresel sera gazı emisyonlarının azaltılması esas alınmış olduğundan, dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleştirilen emisyon azaltımı faaliyeti bu hedefin gerçekleştirilmesine destek olmaktadır. Başka bir kaynaktan oluşacak olan emisyonları, mali etkin yöntemlerle önlemeye ya da azaltmaya dönük projeler sonucunda karbon denkleştirme sertifikaları kazanılmış olur. Emisyonlarını kaynağında azaltamayan ya da daha düşük maliyette azaltma yolunu tercih eden şirketler, ilgili gönüllü veya zorunlu emisyon azaltım hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla karbon denkleştirme sertifikalarını satın alarak karbon denkleştirme faaliyetini gerçekleştirmiş olurlar.

4 Karbon Piyasalarında Ulusal Deneyim ve Geleceğe Bakış (2011), Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara

5 Dünya Bankası’nın 2010 yılı raporundaki açıklamalara göre ise, 2008-2009 yılları arasında gönüllü karbon piyasalarında gerçekleştirilen işlemlerin, toplam karbon piyasalarındaki denkleştirme (offset) mekanizmalarına dayalı işlemler içerisindeki yeri 338 milyon ABD \$ ve % 10 oranı ile sınırlı kalırken, bu offset mekanizmalarına dayalı emisyon azaltımı 46 milyon karbondioksit eşdeğer ton ile toplam içerisinde % 0,5’lik düzeye yükselmiştir (Dünya Bankası, 2010). Türkiye, OECD ve BMİDÇS EK-1 ülkeleri arasında kişi başı sera gazı emisyonu ve kişi başı birincil enerji tüketimi miktarında en düşük oran ve değerlere sahiptir. Ayrıca iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden en çok etkilenecek bölgeler arasında yer alan Akdeniz Havzasında yer almaktadır (IPCC 4. Değerlendirme Raporu-2007). Türkiye’nin 1990 yılı toplam sera gazı emisyonu miktarı 170 Milyon ton CO2 eşdeğeri iken 2008 yılında bu değer 367 Milyon ton CO2 eşdeğeri olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin 1990-2008 yılları arasında sera gazı emisyon artış oranı % 95 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin 2008 yılı sera gazı emisyonlarının sektörel dağılımına göre birinci sırada % 76’lık oran ile enerji sektörü yer almaktadır. Enerji sektörünün, atık, tarım ve sanayi sektörleri takip etmektedir.

gibi yoğun enerji tüketimine yol açan yıkıcı yatırımlara devam edebilecektir. Şirketler kazandıkları karbon kredileriyle, daha fazla enerji tüketimine dayalı, daha kirli yatırımlara yönelebilecektir. Bu yatırımları yapmak için Türkiye'nin karbon piyasasından finanse edilmeye ihtiyacı vardır.¹ Büyümenin motoru yoğun kirlilik yaratan yatırımlara olanak sağlayacak "karbon finansını" ise yenilenebilir olduğu iddia edilen HES gibi yatırımlar sağlamaktadır. Özcesi, "yenilenebilir enerjiye yatırım yap, kirlenme hakkı kazan", denilmektedir. Future Camp gibi karbon piyasasına danışmanlık hizmeti veren şirketlerden danışmanlık hizmeti alan şirket sayısı her geçen gün artmaktadır. Örneğin, Akfen, Aksa, Sanko, BM Holding, Batı Anadolu Grubu gibi HES dışında çimento, termik sektörlerinde faaliyet gösteren şirketler de bu sürece hızla dahil olmaktadır. Şirketler, "Gönüllü Karbon Piyasasından" yararlanmak için projeler hazırlamakta ve bu projeler ile karbon finansı temini elde etmek istemektedirler. Demirciler, Karasu, Gelinkaya gibi onlarca HES projesi bu karbon piyasasından yararlanmak için proje başvurularında bulunmuştur.² Karbon piyasasından elde ettikleri karbon kredilerini (kirlenme haklarını) termik, çimento gibi yatırım alanlarında kullanabilmek için pek çok şirket bu sürece girmektedir.

Finansal Birikimin ve Enerji Yatırımlarının Kredi Aracı Olarak HES Projeleri

Türkiye'nin 2009 yılında Kyoto Protokolü'ne taraf olmasının ardından, Dünya Bankası başta olmak üzere kredi kuruluşlarınınca yenilenebilir enerji için temin edilen kredilerden yararlanmanın önü açılmıştır.³ Şirketler, bu kredilerden yararlanmak ve aynı zamanda yatırım yaptıkları yenilenebilir enerji kaynaklarının sağladığı uluslararası piyasadaki finansal güce kavuşmak için gönüllü karbon piyasası mekanizmasına dahil olmakta ve HES'lere yatırım yapmaktadır. 2009 yılından sonra EPDK tarafından verilen üretim lisanslarının sayısındaki artışın en temel nedenleri de HES'lere tanınan kredi olanakları, alım garantileri, ödemelerdeki kolaylıklar ve diğer yatırımları finanse etme potansiyelidir.⁴ Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın (TSKB) raporuna göre, Dünya Bankası tarafından kullanılan ve kullanımı devam eden 1.260 milyon dolarlık kaynak, toplam kurulu gücü 2.218 MW'a ulaşması öngörülen 80 elektrik üretimi projesine tahsis edilmiştir. Finanse edilen yatırımların 72 adedi (HES) hidroelektrik santrali olup, toplam 2.046 MW

kurulu güce sahiptir.⁵ Aynı rapora göre, 2009 yılında Dünya Bankası ve CTF'den (Temiz Teknoloji Fonu) 420 milyon dolarlık kredi temin edilmiştir. TSKB, 9 Haziran 2009 tarihinde imzaladığı kredi sözleşmesi kapsamında 350 milyon doları Dünya Bankası'ndan, 70 milyon doları CTF'den (Clean Technology Fund - Temiz Teknoloji Fonu) toplam 420 milyon dolar tutarında kredi sağlamıştır. Bu kredi olanaklarından yararlanmak isteyen şirketler de egemen iklim siyaseti için temiz enerji kaynağı olarak görülen HES'lere yatırım yaparak bu kredi olanaklarından yararlanmaktadır.

Tam da bu nedenlerle, bugün gönüllü karbon piyasasının cazip hale getirilmesi, bu piyasalar için oluşturulan sertifikaların piyasa değerinin artırılması bunun için de sisteme talebin artırılmasına yönelik bir hedef benimsenmiştir. Bu hedef doğrultusunda, Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan Sera Gazı Emisyon Azaltımı Sağlayan Projelere İlişkin Sicil İşlemleri Tebliği, 07.08.2010 tarih ve 27665 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tebliğ ile "Gönüllü Karbon Piyasalarına" yönelik geliştirilen ve yürütülen projelerin kayıt altına alınması hedeflenmektedir. Bu projelerin bir sicil ile kayıt altına alınması yoluyla Türkiye'de üretilen karbon sertifikalarının güvenilirliğinin artırılması, projeler sonucu azaltılan sera gazı emisyonlarının kayıt altına alınması ve izlenmesi, Türkiye'nin karbon varlık değerinin artması, zorunlu piyasa standartlarına yaklaştırılması, Türkiye'nin yatırım açısından daha cazip hale getirilmesi ikili anlaşmalar ile Türk karbon sertifikalarının yüksek fiyatlar ile satışının önünün açılması amaçlanmıştır. 2010 sonu itibarıyla "gönüllü karbon piyasasına" kayıtlı 109 proje bulunmaktadır. Bu projelerin tahmini piyasa hacmi 83 milyon dolar olarak öngörülmektedir. Gönüllü karbon piyasasına başvuran bu projelerden 50 tanesi hidroelektrik santral, geriye kalan 49 proje rüzgâr santrali temellidir.

Şirketlerin yenilenebilir enerji projelerine yatırım yapmaları sağlanarak, karbon piyasasından kaynaklanan finansal araçlardan yararlanması teşvik edilerek enerjide 2012 sonrası hedeflerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda HES'e yönelik üretim lisansı alan şirket sayısındaki artışı anlamak daha mümkün hale gelmektedir. HES projeleri ile şirketler, hem enerji üretiminden, su kullanım hakkı anlaşmalarından kar elde etmek ama bununla birlikte de HES projeleri ile sağlanan finansal olanaklardan yararlanarak önümüzdeki yıllarda sermaye birikim sürecinde bir adım öne çıkmak gayreti içine girmişlerdir. Gönüllü karbon piyasası ile bir finansal değer olarak gelişen bu HES projeleri bu bağlamda tek başına ticari bir mal olmanın ötesinde finansal bir değer ve bir kredi aracı haline gelmiştir. Bunlarla birlikte de termik, katı atık, çöp projelerinin, yani yoğun karbon emisyonlarına yol açan faaliyetlerin devamı HES projelerine yatırımla mümkün hale gelmektedir.

1 Türkiye'de yapılan "yenilenebilir enerji" ve metan geri kazanımı projeleri, böylelikle sera gazı emisyonlarının oluşmasını engellediği tezinden hareketle, engelledikleri sera gazı miktarı kadar karbon sertifikası kazanmaktadır. Karbon finansı, ancak olağan senaryo dışında gerçekleştirilen azaltımlar için verilmektedir. Sera gazı azaltımına sebep olan bir projenin sahibi, belirli standartlara göre hazırladığı proje tasarımı belgeleri ile uluslararası kuruluşlara başvurmakta ve projeleri uygun bulunması durumunda her yıl sağladığı sera gazı azaltımı kadar karbon finansı elde etmektedir. Karbon finansmanı, en yalın ifade ile sera gazı emisyon azaltımlarını satın almak üzere bir projeye sağlanan kaynak şeklinde tanımlanmaktadır (World Bank, 2006).

Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız <http://fc-tk.futurecamp.de/projeler/> (erişim tarihi: 22.3.2011).

2 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız, <http://fc-tk.futurecamp.de/projeler/>, (erişim tarihi: 22.3.2011).

3 . Gönüllü karbon piyasası bireylerin, kurum ve kuruluşların, firmaların, sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri sonucu oluşan sera gazı emisyonlarını gönüllü olarak azaltımlarını ve denkleştirmelerini kolaylaştırmak amacıyla oluşturulan piyasadır. Bu piyasalardaki süreç, Kyoto Protokolü kapsamında zorunlu olarak uygulanan esneklik mekanizmalarına benzer bir sürece sahiptir. Bu piyasaları Kyoto Protokolü kapsamındaki zorunlu süreçlerden ayıran en önemli farkların başında ise, bu piyasalarda işlem gören emisyon azaltımlarının ulusal yükümlülük kapsamı dışında, yani devletlerin belirlediği politikalar ve hedeflerden bağımsız olarak, gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmeleridir. Karbon nötr olmak isteyen organizasyonlar, faaliyetlerine dayalı sera gazı emisyonlarını diğer bir ifadeyle karbon ayak izlerini hesaplayarak emisyonlarını azaltmak ve dengelemek üzere, gönüllü bir standart çerçevesinde sağlanmış emisyon azaltımları sonucu oluşturulan karbon sertifikalarını satın alırlar. Bu gönüllü sistemler arasında üst sınır ticaret esasına dayalı Chicago İklim Borsası'nın (Chicago Climate Exchange) yanı sıra, Tezgâh Üstü (OTC-Over the Counter) gönüllü karbon piyasaları da mevcuttur. Standartlara uygun geliştirilen azaltım projelerinden edinilen sertifikaların (kredilerin) satışı, OTC'ler üzerinden yapılabilir.

4 Avrupa Birliği (AB) üyeliğine doğru ilerlemekte bulunan Türkiye'nin 2007-2023 döneminde yaklaşık 59 milyar Euro'luk çevre yatırımı gerçekleştirileceği; bunun 1/3'ünün özel sektör, 2/3'ünün ise kamu sektörü tarafından yapılacağı tahmin edilmektedir; AB Entegre Çevre Uyum Stratejisi Projesi, Çevre ve Orman Bakanlığı, 2006.

5 4 adet (RES) rüzgâr enerjisi (Toplam 94 MW kurulu güç), 2 adet (JES) jeotermal enerjisi (Toplam 57 MW kurulu güç) 2 adet biokütle (çöp gazına dayalı) (Toplam 21 MW kurulu güç). Bu seviye, Türkiye'nin toplam yenilenebilir enerji kurulu gücünün % 15'ine, toplam kurulu gücünün % 5'ine denk gelmektedir. TSKB'nin finanse ettiği enerji projelerinin tamamı, Türkiye'nin mevcut fosil yakıt ağırlıklı enerji üretiminden yenilenebilir enerji kaynaklarına geçişine hizmet etmektedir. Rapora göre, gelecek beş yıllık dönemde Türkiye'de yenilenebilir enerji alanında 5 milyar Euro'luk yatırım potansiyelinin bulunduğu hesaplanmaktadır. TSKB, İnsanlığın ve Dünyanın Geleceğine Yatırım, 2008-2009 1. Yarıyıl Sürdürülebilirlik Raporu (Erişim Tarihi: 22.03.2011).

Köprüden Önceki Son Çıkış

Yazı boyunca tartıştığımız nedenlerle HES karşıtı mücadelenin bugün oturduğu temel zemin olan, suyun ticarileştirilmesine dair eksenden daha kapsayıcı bir eksen işaret etmemiz gerekiyor. HES projeleri aracılığıyla gerçekleşen finansal birikim modelinde, iklim değişikliği sürecinde yatırımlarının engellenmesini istemeyen şirketler, enerji sektöründe karbon piyasasından yararlanmak için sıraya girmiş durumda. İklim değişikliği kredileri bu şirketlerin maliyetlerini aşağıya çekmenin bir aracı olarak hayata geçiyor. Buradan hareketle, hem HES karşıtı mücadele hem de diğer ekoloji mücadelesi bileşenleri parçalı mücadele pratiğini bu birikim rejimi üzerinden yeniden sorgulayarak, aşmak zorundadır.

Bu süreçte termik, çöp, katı atık yakma, madencilik gibi alanlardan doğan mücadeleler de görmeli ki bu finansal büyüme politikası yenilenebilir enerji politikasını referans alarak gelişmektedir. Bu nedenle öncelikli olarak 2012 sonrasını düşünerek, ekoloji mücadelesinin iklim değişikliğine karşı iklim adaleti temelinde politik bir söyleme ihtiyacı vardır. Bu politik eksen, HES projelerinin iklim değişikliğini engellediği yanılsamasını teşhir etmelidir.

HES karşıtı mücadele, bir devlet politikası ve uluslararası siyaset ilkesi haline gelen, sudan enerji üretme tarzının yenilenebilir olduğu iddiasını çürütmek istiyorsa öncelikli olarak, iklim değişikliği mücadelesinde enternasyonal düzeyde söz ve karar sahibi olacak biçimde kendini yeniden kurmalıdır. Diğer yandan da nükleer karşıtı kimi mücadele söylemlerinde yapıldığı gibi, nükleerden kurtulmak adına, suyu yenilenebilir enerji olarak gösterme hatasından uzak durulmalıdır.

Yenilenebilir Enerji, Yeni Bir Toplumla Mümkün Olacak

Enerjinin, hangi üretim biçimi içinde ve hangi tarzda, ne için üretildiğini sorgulamadan bu süreci kazanacak politik güce sahip olamayacağız. Bunun için de yenilenebilir ideolojisine sıkıştırılmış bir yerden, ekoloji politikasında açılım yaratmak mümkün değildir. İklim değişikliğine karşı iklim adaleti politikasında etkin olacak bir siyaset, aynı zamanda HES'lerin ekolojik krizi derinleştiren yönlerini de görünür kılacaktır. Bu gerçek hepimiz için köprüden önceki son çıkıştır. Yoksa, dere üzerine bir baraj mı, beş baraj mı tartışmalarıyla, hukukun esnekleştirme aracı olan ve planlamada noktasal ölçüğe yönelen havza planlaması söylemleriyle bu süreci kotaramayacağız.

Ekvador Anayasası'nın temiz enerji yatırımlarına ilişkin ilkesinde, doğanın ve toplumun kendini yeniden üretmesini engelleyecek hiçbir yatırımın yenilenebilir olmayacağı kabulü bugün bizim içinde geçerlidir. 2012 sonrasında sermaye ve devletin iklim değişikliğine karşı piyasa temelli politikalarına karşı, eşitlikçi ve ekolojik bir siyasallaşma süreci ile finansal birikimin yıkımına direniş ve HES'lerin önünü almak mümkün hale gelebilecek. Bu nedenle de direnişin cephesini iklim değişikliği eksenine doğru genişletmek gerekecek.

Uruguay: Suya Erişim Hakkı Mücadelesinden Doğrudan Demokrasiye

Carlos Santos, Alberto Villareal

Doğrudan demokrasi süreci için “Su ve Yaşam Ulusal Savunma Komisyonu” (Comisión Nacional en Defensa del Agua y de la Vida - CNDAV) şemsiyesi altında birleşen sosyal örgütlenmeler Uruguay Anayasası’ndaki suya erişim hakkının temel bir insan hakkı olduğunu güvence altına aldirdılar. 31 Ekim 2004 genel seçiminde, Uruguay halkı yasayı değiştirmek isteyen CNDAV’a destek verdi. Reform, halkın yüzde 64.7’si tarafından desteklendi. Bu kazanım “su varlıklarının” halkın katılımı ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayanarak kamusal yönetiminin önünü açtı. Bu kazanım Uruguay’daki durumu önemli ölçüde etkilemenin yanı sıra doğrudan demokrasi yolu ile bir çevre hakkının bir ülkenin anayasasına dâhil edildiği önemli bir uluslararası örnek olma özelliğinde.

Uruguay’da doğrudan demokrasi süreci CNDAV’ın geliştirdiği bir kazanım. Bu organizasyon 2002 yılında Uruguay hükümeti ile Uluslararası Para Fonu (IMF) arasında hükümetin içme suyu ve kanalizasyon servisinin ülke çapında özelleştirilmesini taahhüt ettiği bir anlaşmanın imzalanmasına tepki olarak doğdu.

Bu özelleştirme sürecine toplumsal açıdan bakıldığında, nüfusun geniş çoğunluğunun içme suyuna erişimden mahrum kaldığı çünkü, bağlantı ücretlerini ödeyemedikleri görüldü. İktisadi açıdan bakıldığında, yapılan anlaşma Uruguay Devleti’nin lehine olmadı. Anlaşma yapılan şirketler, anlaşmada belirlenen takvime uygun olarak çalışmamakla kalmayıp, anlaşma uyarın-

ca ödemeleri gereken vergileri de vermediler. Çevresel açıdan bakıldığında ise, örneğin Aguas de la Costa şirketi, içme suyu kaynağı olan Laguna Blanca gölünü kuruttu. Ve sonunda, Maldonado halkı, şirketi çevreyi tahrip ettiği iddiası ile mahkemeye verdi.

Anayasa reformunun en önemli beklentilerinden biri kamusal yönetimin ve özelleştirilen bölgelerin geri kazanımının öneminin fark edilmesinin yanı sıra su varlıklarının yönetiminin katılımcı bir kontrol ile sağlanmasının öneminin de görülmesi.

Çokulusluların Maldonado’daki durumu ve burada insanlara ve çevreye verdikleri zarar toplumsal mücadelenin merkezine anayasa reformundan şekillenen üç temel (kamusal yönetim, katılımcılık ve sürdürülebilir su yönetim mekanizması) yerleşmesini ilk etapta sağlayamadı. Bu durumu değiştirme yönünde harekete geçen ise göreve seçilen yeni hükümet oldu. Şubat 2006’da Su ve Kanalizasyon Sistemi Ulusal Yönetimi kuruldu. Aynı zamanda buna bağlı olarak, toplumsal yapılar için katılımcı bir hava yaratılarak “Su ve Kanalizasyon Sistemi İçin Teknik Danışma Komisyonu” kuruldu. Bu komisyon, kamusal ve özel kurumların delegelerini kapsayan sivil toplum örgütleri ve tüm kullanıcıların karar mekanizmalarında temsiline olanak sağladı. Bu yeni anayasanın olanakları ve etki alanı olabildiğine geniş çaplı. İlk ve en önemli adımlar yeni yeni atılmaya başlandı. Önümüzdeki yolun ne olacağı ise yolculuk esnasında öğrenilecek.

Uruguay Anayasası’nda Su Hakkı¹

“Haklar, sorumluluklar ve garantiler.” (Çevre)

Madde 47- Ekler:

Su yaşam için gerekli bir doğal varlıktır. İçilebilir suya erişim ve kanalizasyon sistemi faaliyetleri, temel bir insan hakkıdır.

1) Ulusal su ve kanalizasyon sistemleri politikası şöyle temellenecektir:

a) Çevrenin korunması, muhafazası, bölgesel mevzuatı ve doğanın restorasyonu (iyileştirilmesi),

b) Gelecek nesillerle birlikte su varlıklarının sürdürülebilir, birleşik yönetimi ve müşterek çıkarların su döngüsü konularının korunması esastır.

Kullanıcılar ve toplum, su kaynaklarının planlanması, yönetimi ve kontrolünün her aşamasına iştirak edip, temel birlik olarak su havzaları kuracaklardır.

c) Suyun bölgeler, havzalar veya bunların kısımları için kullanılması için önceliklerin kurulması, nüfusa içilebilir suyun sağlanması ilk öncelik olacaktır.

d) Ödünç verilen içilebilir su ve kanalizasyon sistemleri için prensip olarak ekonomik ve sosyal sebeplere öncelik gösterilmelidir. Bu prensipleri ihlal eden her yetki, ruhsat veya izin iptal edilecektir.

2) Su döngüsüne entegre edilmiş yağmur suyu hariç yeraltı suları gibi, dış sular kolektif bir kaynak oluşturur ve kolektif çıkara tabi edilir. Kamu suyu, kamu mülkünün bir parçasını oluşturur.

3) Kanalizasyon sistemlerinin hizmeti ve insan tüketimi için suyun karışılması, özellikle ve doğrudan yasal devlet temsilcilerince sağlanır.

4) Her yasama meclisinin toplam oylarının beşte üç çoğunluk kararıyla, tüketime sunulmayan sular, dayanışma için başka bir ülkeye kullandırılabilir.

Dünya Su Mücadeleleri örnekleri, ekoloji kolektifi tarafından “RECLAIMING PUBLIC WATER Achievements, Struggles And Visions From Around The World” adlı kitaptan Ekoloji Kolektifi’nce derlenmiştir. İkinci Basım; Mart 2005, Mittelmeijer, Amsterdam.

1 31 Ekim 2004’te kabul edilen anayasal reformun belgesi

Fotoğraf: Eraydın Erdoğan

Yerel Tohumlar Yaşayacak, Yaşatacak

Tayfun Özkaya

Seferihisar kapalı pazar yerinde geçtiğimiz 5 Eylül'de uzun masa sıralarının iki yanında köylüler ve hobistler (kendi ihtiyaçları için bahçe yapanlar) küçük tohum zarfları içinde yerel tohumları takas ediyorlardı. Komşumuz Yunanistan dâhil birçok ülkede on yılları aşkın bir süredir yapılmakta olan tohum takası etkinliklerine İzmir öncülük ediyor. Seferihisar Tohum takas Şenliği geçen yıl 29 Eylül'de Torbalı'da gerçekleştirildi. Bir araya gelen Seferihisar, Karaburun, Mordoğan, Urla Belediyeleri, Ziraat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi, Yadem (Yağcılar ve Demirciler Çevre Derneği, Karaot Köyü Tohum Derneği, Ekolojik Üreticiler Derneği, Slow Food Dernekleri, GDO'ya Hayır Platformu ve Köy Kalkınma Kooperatifleri İzmir Birliği bu güzel şenliği gerçekleştirdi.

Şimdiden çeşitli illerden ve ilçelerden arkadaşlar yeni takas şenlikleri yapma arzularını belirttiler. Bu işe soyunacakların önünde Torbalı ve Seferihisar örnekleri var. Etkinlikler sırasında çekilmiş filmlerin incelenmesi çok yararlı olur. Panelde konuşan köylü kadınlar yerel tohumların ürünlerinin lezzetli olduğunu söylediler. Bunların kimyasal tarım ilaçları, kimyasal gübreler olmaksızın ve sulanmadan yetiştirilebildiğini dile getirdiler.

Türkiye'nin bir kısmı dünyada tarımın on bin yıl önce ilk defa geliştirildiği "verimli hilal" denilen bölgenin bir parçasını oluşturuyor. Buğday ilk defa ülkemizde çeşitli otların ıslah edilmesi ile geliştirildi. Panelde konuşan Cenk Durmuşkahya, Hititlerin buğdaya "ziz" dediğini açıkladı. Bolu ve Kastamonu'da yetiştirdi-

rilen bir yerel buğday çeşidinin adının da iza olduğu bir katılımcı tarafından söylendi. Sözcüklerin benzerliğine dikkat çekildi. İşte dört yıl önce kabul edilen Tohum kanunu bu on bin yıllık zenginliğimizi yok edecek gibi görünüyor. Bu şenlik bu gidişe bir dur deme çabasıydı.

On bin yıl önce bereketli hilal denilen bölgede muhtemelen bir kadın barınağına dönerken sendeledi ve elindeki tohumlardan bir kısmı yere döküldü. Daha sonra buğdayın atası olan bu bitkiler çimlendi ve tarım denilen ve iyisiyle kötüsüyle uygarlık denilen süreci başlatan büyük buluş başlamış oldu. (Madeley, 2002,1) Modern buğdayların atası olan ve ülkemizde kaplıca olarak bilinen (T. monococcum) einkorn hala dağlık bölgelerde yetiştirilmekte. On bin yıl önceki genetik materyalden bugünkü çeşitlere geçişte o günlerden bugüne gelmiş geçmiş çiftçilerin yaptığı seçilimin önemi inkâr edilemez. Ancak tek tipleşmeye dayalı endsütriyel tarım politikaları ile bütün dünyada yerel tohumlar kayboluyor. ABD’de birçok sebze tohumu çeşidi yüzde 95'lere kadar varan oranlarda yeryüzünden silindi. Geriye şirket tohumları kalıyor. Genellikle yerel tohumlar dağ köylerinde kaldı. Ova köyleri endüstriyel tarıma ve şirket tohumlarına epeyce teslim oldu. Şüphesiz şirket tohumlarının yayılmasını açıklayan birçok neden var. Ancak şirket tohumları ile yapılan endüstriyel tarımın (kimyasal tarım ilaçları ve kimyasal gübrelerle yapılan tarım) geleceği yok. Topraklar kirleniyor, kanser ve diğer hastalıklar insanları sapır sapır döküyor. Diğer yandan küresel iklim değişikliği yerel tohumları her bakımdan üstün hale getirebilir. Bu nedenle yerel tohumların kaybolmalarını önlemek için zamanımız daralıyor.

Hayata ait olan on bin yıldır binlerce kuşak köylü tarafından geliştirilmiş tohum çeşitlerini ele alarak, ona birkaç gen sokarak veya çıkararak şirketlerin tohum çeşitleri ve genleri üzerinde fikri mülkiyet hakkı geliştirmeleri de bu yerel tohumların kaybolmasına, şirket tohumların egemen olmasına yol açıyor. Bir ABD firması, Hindistan’ın basmati çeşidi pirincine el koyarak kendi adına patent çıkartabiliyor. (Gaia/Grain, 1998)

Beş yıl önce çıkarılan Tohum Kanunu ise durumu daha da kötüye götürüyor. Yerel tohumlar bu yasa ile adeta uyuşturucu madde gibi yasa dışı ilan edildi desek yanlış olmaz. Türkiye’de 31.10.2006’da TBMM’den geçerek kanunlaşan 5553 sayılı Tohumculuk Kanunu köy ekotipleri, köy popülasyonları şeklinde tanımlanan genetik materyalin ticaretini yasaklamaktadır. Kanunun 5. maddesi “Bakanlık tarafından, bitkisel ve tarımsal özellikleri belirlenerek, sadece kayıt altına alınan çeşitlere ait tohumlukların üretimine izin verilir.” 7. Maddesi ise “yurt içinde sadece kayıt altına alınmış çeşitlere ait tohumlukların ticaretine izin verilir” demektedir. Kanunda “tescil” şöyle tanımlanmaktadır: “Tescil: Yurt içinde veya yurt dışında ıslah edilen veya bulunan ve geliştirilen bitki çeşitlerinin farklı, yeknesak ve durulmuş olduğunun ve/veya biyolojik ve teknolojik özellikleri ile hastalık ve zararlılara dayanıklılığının ve tarımsal değerlerinin tespit edilerek kütüğe kaydedilmesidir”. Durulmuşluk ise çeşidin, tekrarlanan üretimlerden sonra veya belirli çoğaltım dönemleri sonunda ilgili özellikleri değişmeksizin aynı kalma-

sıdır. Farklılık, bir çeşidin, müracaatının yapıldığı tarihte herkesçe bilinen çeşitlerden, tescile esas özelliklerden, en az bir tanesi bakımından farklılık göstermesini tanımlamaktadır. Köy popülasyonları, köy ekotipleri ise mutlaka farklı, durulmuş veya yeknesak olmak zorunda değildir. Genetik açıdan varyasyon (farklılaşma) bulunmaktadır ve bu aslında iyidir. Örneğin Torbalı dağ köylerinde ilginç bir patlıcan görüyoruz. Aynı tarlada üretilen patlıcanların hiç biri diğerine benzemiyor. Renkleri sarı, mor, beyaz, siyah olabiliyor. Kimi uzun, kimi kısa olabiliyor. Bu farklılıklar bizim için çok iyi iken, tohumu metalaştırmak isteyenler, bu özellikleri bu yerel tohumlukların, çiftçiler tarafından tohum olarak satılmamaları için gerekçe olarak kullanılabilir. Her şeyi bu arada tohumu metalaştırmaya çalışan bu işleyiş aslında üretici ve tüketicisiyle milyonlarca insanın çıkarlarına aykırı hareket edebilmektedir. Yerel tohumların bu özellikleri biyoçeşitlilik açısından zenginliklerini ortaya koymaktadır. Aynı tarladaki bitkilerin ve ürünlerinin arasındaki farklılıklar iklim, zararlı ve hastalıklardaki değişimlere tohumun uyumunu kolaylaştırmaktadır. Evrim ile tohum yaşamaya, başarılı olmaya devam edebilmektedir. Şirketlerin tohum çeşitleri ise sık sık başarısız olmakta; yaşayabilmeleri için, kimyasallara, suya ve ağır makinelere ihtiyaç duymaktadırlar. Tohum Kanunu genetik kaynaklardan elde edilen yerel tohumların çiftçiler arasında değişimine açık olmakla birlikte ticaretine yasak getirmektedir. Benzer özellikler birçok diğer ülke yasasında da bulunmaktadır. Bu yasalarla ulusötesi tohum şirketleri hegemonyalarını pekiştirecek yeni bir güç kazanmış olmaktadır.

2006 yılından bu yana tohum şirketlerinin egemenliğini pekiştiren ve yerel tohumların satışını yasaklayan Tohumculuk Yasası yürürlükte. Anayasa Mahkemesi’nde açılan dava dört yılı aşkın bir süreden sonra 13 Ocak 2011’de karara bağlandı ve 21 Ocak 2011 de Resmi Gazetede yayınlandı. Karar özet olarak, küçük bir istisna ile başvurunun reddi anlamına geliyor.

Ancak bu durum yerel tohumların korunması için Tohumculuk Hakkında Kanun’un değiştirilemeyeceği anlamına gelmiyor. Bu toplumsal mücadele ile ilgili bir sorun. Bu sürece yönelik olarak da yerel tohumların kaybolmaması için tohum takası şenlikleri gibi etkinlikler yapılmalıdır. Yerel düzeyde tohum ağları, dernekleri kurulmalıdır. Yerel tohumlardan kimyasal ilaç ve gübre olmaksızın üretilen ürünler köy pazarlarında veya tüketim kooperatiflerinde değerlendirilmelidir. Bunlara belediyeler öncülük yapmalıdır.

Seferihisar Tohum Takas Şenliği arkasından Seferihisar Belediyesi Yarımada’daki diğer belediyelerle de işbirliği yaparak Yarımada Tohum ağı kurma çalışmalarına başladı. İlk aşamada bir sera ve açık alanda eldeki yerel tohumların bazıları, fide yetiştirerek üretim yapmak isteyen köylere, dağıtılacak. Böylelikle yerel tohuma dayalı üretim biraz daha genişleyecek. Bu doğrultuda alınacak yol oldukça uzun. Belediye şimdiden köylü pazarları oluşturarak üretime destek veriyor.

GDO'ların İstilasası : Yerli Türlerimizi Kaybediyoruz

Röportaj: Frank van Schoubroeck

Demokratik bir denetime tabi olmayan (ya da çok az olan) çok uluslu şirketlerde çalışan genetik mühendislerinin oluşturduğu küçük gruplar dünyanın dört bir tarafında ürünlerin genetik bileşimini belirliyorlar. Bu bir bilimkurgu filmi senaryosu mu? Hayır. Kanadalı iki çiftçi, Percy ve Louise Schmeiser, kendi ürünlerini yetiştirme haklarını savunmak adına uzun süren bir hukuk savaşı vermekteler. Farming Matters, Percy Schmeiser ile kendisinin tohum şirketleriyle olan gergin ilişkisini ve çiftçilik konularını görüştü.

Sizleri tanıyabilir miyiz?

Orta-batı Kanada'nın geniş düzlükleri içerisinde yer alan Saskatchewan, Bruno'da yaşıyoruz. Avrupa veya Asya'lı insanlara göre Saskatchewan, çiftçilerin tarlalarının diğer ucuna gidebilmeleri için arabalara ihtiyaçlarının olduğu uçsuz bucaksız bir alandır. Tarlayı 1946'da babamdan devraldık. O günlerde çoğu çiftçi buğday yetiştiriyordu; ama biz kolza- ya da şimdilerde adlandırdığımız adıyla kanola- yetiştiren çiftçilerin oluşturduğu küçük bir grubun içindeydik; ve birbirlerine olan mesafeleri 30 km'ye kadar çıkabilen bölgelerde ürünlerimizi yetiştiriyorduk. O sıralar kanola, koza kararması ve kök yanmasına karşı hassastı ve dört senelik ürün değiştirme aralıkları vermek gerektiği genel kabul gören bir görüştü. Karım, bir kanola ıslahçısıydı ve ürünün dayanıklılığını giderek artırmayı başardı. 1980'lere geldiğinde, bahsettiğim hastalıklara dayanıklı türleri geliştirmiş durumdaydı ve ürün ekiminde değişikliğe gitmemize artık gerek yoktu. 1990'larda komşularımız da buğdaydan kanolaya geçiyorlardı. Tüm zamanını çiftçilikle geçiren biri değildim, çünkü il genel meclisinde seçilmiş üye ve bir süreliğine de belediye başkanı olarak çalıştım. Yani, içinde bulunduğumuz toplumun aktif üyeleriydik.

Yani, başarılı bir şekilde yerli-uyarlama kanola tohumlarını ıslah ettiniz. Peki, daha sonra ne oldu ?

1990'larda çeşitli şirketler "genetiği değiştirilmiş ürün" fikrini yaygınlaştırmaya başladılar. İyimser bir hikaye anlatıyorlardı: Yeni genetik mühendisliği teknolojileri sayesinde daha az pestisit¹e ihtiyaç duyan, daha yüksek rekoltelelere ulaşan ve hiç olmadığı kadar besin değeri yüksek olan türler ıslah edebileceklerdi. Genetik mühendisliğini, açlığı azaltmaya yönelik ileri bir adım olarak sundular. Biz çiftçi ve politikacılar, bu öyküyü bize nasıl anlatıldıysa öyle anladık. GDO'ların çiftçilik sistemlerimiz üzerinde ne kadar tehditkar olabileceğini bilmiyorduk.

Bruno'da neler yaşandı ?

Monsanto, bölgemizde, seçilmiş çiftçilerin katıldığı "bilgilendirme toplantıları" düzenledi. Bu toplantılara katıldıklarını açıklama-

mama ihtimaline karşı kendilerine GDO'lu tohumlardan örnekler verildi. Bu çiftçilere de aynı masal anlatıldı: GDO'lu tohumlar kimyasallara olan gereksinimi azaltacak ve genel rekolte daha da yükselecekti. Sonrasında, bu çiftçiler ilimizin pek çok farklı bölgesine, yerel yönetimin ve hatta komşularının bile haberi olmadan GDO'lu tohumlar ektiler. Benim bir komşum da böylesi bir toplantıya katılmış bulundu ve o da tarlasına GDO'lu kanola ekti. Sonrasında bildiğimiz ise, tarlalarımıza "kendi" türlerini ektiğimizi iddia eden Monsanto'dan aldığımız bir mektup. Kanola açık bir polen taşıyıcıdır ve komşumuzdan yayılan polenler (ve hatta belki tohumlar) bizim tarlalarımıza sızmıştı. Ürünlerini yasadışı ekmiş olduğumuz gerekçesiyle suçlandık ve kendi teknolojilerini kullandığımız için akr* başına 15 Amerikan Doları ödeme talebiyle mahkemeye verildik. Ve şirketle aramızdaki -hala sürmekte olan- hukuk savaşı böylelikle başlamış oldu.

Bu davada sizi en çok ne yıprattı ?

1999'dan beri bu dava, hayatlarımızı esir aldı. Bu hikaye, şirketlerin bizim gibi sıradan çiftçiler üzerinde kontrol sağlayıcı üzerimizden para kazanmak için başvurdukları acımasız yolları gözler önüne seren olaylardan oluşan bir girdap adeta. Bu yaşananların absürtlüğüne bir anlam verebilmek zor. Uzun lafın kısası, şirket bizim ürünlerimizden tohumlar aldı ve içine bir-iki tane yabancı gen enjekte etmeye başladı. Bu genleri tohumlara yerleştirdikten sonra, şirket bir patent çıkarıyor. Sonrasında bu tür tamamen onlara ait oluyormuş ! Bu zaten yeterince saçma; ama sonrasında da bir çiftçi bu yeni tür tohumu ekiyor ve polenler bölgeye -bizim tarlalarımıza olduğu üzere- yayılıyor. Ekinler çok küçük bir oranda dahi bu genetik mühendislik ürünü genleri taşısa bile, şirket bu ürünler üzerinde hak iddia edebiliyor ! Biz ödeme yapmayı reddettik ve sonuç, şirketin bizi mahkemeye taşıması oldu.

Çiftçi dostlarınız bu konuya nasıl tepkiler verdi ?

GDO'lu tohumları eken çiftçiye karşı kötü duygular besliyor değiliz. O, bu yaşadıklarımızı hayatımıza sokmayı asla istemezdi. Hala iyi arkadaşız- çocuklarımız birlikte hokey oynuyorlar. GDO'lu kanola eken çiftçiler, GDO'lu tohumları başka yerlere bulaştırmayacakları ve takip eden yıllarda GDO'lu tohumları kullanmalarına karşılık ödeme yapacaklarını teyid eden sözleşmeler imzalamak zorunda kaldılar. Şirket insanlardan, GDO'lu tohumları "yasadışı" eken çiftçileri rapor etmesini istedi. Bu raporlar karşılığında insanlara ücretsiz kimyasallar ya da Monsanto marka bir deri ceket, hatta bazı durumlarda para dahi teklif ettiler. Bir anda, iletişimde olduğumuz, konuştuğumuz kimselerin neler olup bittiğini şirkete rapor edip etmeyeceklerini kestiremez hale geldik. Bizim gibi küçük topluluklarda, bu tür şeyler sosyal dokuyu etkiler. Artık, "tarım kültürü" yerine

1 Böcek veya ot öldürücü zehirli kimyasal (Çevirenin Notu)

“korku-kültürünü” yaşar olduk diye konuşuyoruz. Bugünlerde buralarda çok fazla kişinin Monsanto ceketini giymediğini size söyleyebilirim!

Bu, Kanada’da yaşanan bir hikaye. Tohum şirketleri aynı şeyi dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde de yapabilecekler mi ?

Tarlalarımızda yaşanan bu gelişmelerin başladığı günden beri, devamından bahsetmek ve başka yerlerdeki GDO uygulamaları hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak için dünyanın dört bir tarafını dolaştık. Ben bir uzman değilim; ama Hindistan ve Afrika’daki davalardan anladığım şu ki, şirketlerin çiftçiler üzerinde kontrol sağlama ve tohumlarını kullanmalarına karşılık çiftçileri para ödemeye zorlama amacıyla başvurdukları pek çok yol var. Örneğin, mikro-kredi programlarında, çiftçiler genetiği ile oynanmış tohum ve kimyasallar şeklinde kredi alıyorlar. Eğer tohumun ödemesini yapamazsanız, bir sonraki sefere kredi alamıyorsunuz. Kendi devamında da gördüğümüz üzere, tohumlar doğal yollarla yayıldığı zaman şirketler tüm ekili ürünler üzerinde mülkiyet iddia edebiliyor. Şirketler her yıl çiftçileri tohum almaya zorlayan “terminatör” genleri ektirebiliyor. Yeşil Devrim ile birlikte önümüze konan koşu bandını görmüş durumdayız: Aynı rekolte için hep daha ve daha fazla kimyasal uygulamanız gerekmektedir. O zaman da, GDO’lu ürün yetiştirmek istemese dahi fakir çiftçilerin bunlara para ödemek dışında bir seçeneği kalmıyor. Ben bir şirketi mahkemeye verebilecek gücü olan Kanadalı bir çiftçiyim; peki ya fakir bir çiftçi, o bunu nasıl yapabilir ?

Korkutucu olan şu ki, genetiğiyle oynanmış tohumlar hızlı yayılıyorlar. Uygulanmaya başladıktan sonraki 10 yıl içerisinde, genellikle bir bölgedeki tarlaların %90’ından da fazlasına bulaşmış olabiliyor. Tampon bölgeler de işe yaramıyor. Eskiden Avrupa’da, 30 metrelik zorunlu tampon bölgeler oluşturmak suretiyle GDO’lu ekinler ile GDO’suz ekinlerin birlikte var olabilemesinden bahsediyorlardı- GDO’lu polenlerin kolaylıkla kilometrelerce taşınabilmeleri gerçeğine rağmen! GDO’lu tohum eken herkes, aynı zamanda komşularının da tarlalarını zehirlediğini bilir. Burada Saskatchewan’da, yerli insanlar doğal göllerde hintpirinci yetiştiriyorlar. Çok geçmeden pirinç ekim alanlarına GDO’lu genlerin bulaşacağından korkuyorlar.

Yeni genleri taşıyan türlerin sakıncası ne? Sonuçta genetik materyallerdeki gen-oluşumu binyıldır devam etmekte ...

Geleneksel ıslah çalışmaları, yabani türleri tehdit etmeyen tarımsal alanlara uygun nitelikte türler meydana getirdi. GDO’lu genler çok daha saldırgan bir şekilde yayılıyorlar. Örneğin, bir bitkisel ürünün içine enjekte edilen Bt (Bacillus thuringiensis) genleri, o bitkinin bazı zararlı böcekleri öldürmek için bir böcek zehiri üretmesini sağlıyor. Normal böcek öldürücüler (pestisitler) sağlığa zararları bakımından test edilir ve bazen bu nedenle yasaklanır ve aynı şekilde, herkesçe bilinen bazı ilaçlar da bazen yasaklanırlar. Çünkü insanlar yıllar sonra bu ilaçların bazı yan-etkileri olduğunu keşfederler. Varsayalım ki, vücudumuzda yavaşça gelişim gösterdiğinde, GDO’lu ürünlerin ürettikleri kim-

yasalların insanlar üzerinde hastalıklara yol açtığını fark ettik. O zamana değin, organik ve yabani türler de dahil olmak üzere tüm bitkisel ürünlere sızamış olacaklar. İşte o zaman, bir karar verip, “Hadi GDO’lu ürünlerden tamamen vazgeçelim” demek için çok geç olacak. İşte beni en çok bu korkutuyor. Bu yola girmiş durumdayız ama yolun bizi nereye götüreceğini bilmiyoruz ve bu yolun geri dönüşü yok. Şirketler “ihtiyatlılık prensiplerini”¹ uygulamıyorlar. Nihayet, Amerikan Tıp Doktorları Derneği son günlerde GDO'lara bir yasaklama getirilmesini destekledi- Rusya, İngiltere ve Almanya’daki örgütler aynı şeyi yaptıktan yıllar sonra.

Gelişmekte olan ülkelerdeki çiftçi ve politikacılara neler tavsiye edersiniz ?

Her şeyden önce şunu demek isterim: GDO’ların ülkenize girmesine izin vermeyin! Gidişi olan ama dönüşü olmayan bir yol bu. İkinci olarak, tohum şirketlerine karşı çiftçi hakları konusunda dikkatli olun. Bölgemize GDO’lu kanolayı getiren şirket bunu tek bir amaçla yaptı: Çiftçiler ve tarlalar üzerinde kontrol sağlamak ve büyük miktarlarda para kaldırmak. Yeni tohumları pestisit kullanımını azaltmak amacıyla geliştiriyor değil. Amaçları mümkün olduğunca çok para kazanmak olan hissedarlara sahipler. Dolayısıyla şirketlerin çiftçiler için daha yararlı ya da daha ucuz teknoloji geliştirme gibi bir dertleri olamaz. Bu sebeple, çiftçilerin ürün seçimlerine bağlı olarak, tarlalarında yetiştirdikleri tohumlar üzerinde egemenliklerini korumaları çok önemli. Tanrı, çiftçilerin kullandıkları tohumlar üzerinde egemenlik sağlamaya çalışan şirketlerden korunmamızda bize yardımcıımız olsun.

Schmeiser-Monsanto davasına dair daha fazla bilgi için:

www.percyschmeiser.com

* 1 akr = 4047 m²

Çeviren: Merthan Özcan

1 İhtiyatlılık prensibi, bir gdolu ürünün zarar vermediği konusunda sorumluluğu bu gdoyu üreten şirkete bırakan çevre hukuku ilkesi. Ancak şirketler, bu ürünlerin zarar vermediğini ispat etme sorumluluğunu üstlenmiyorlar. Bu ürünlerden zarar oluştuğunda, kişiler bu zararı ispatlamak zorunda bırakılıyor. Oysa ki bu çevre hukuku ilkesi, gdolu gıdaların ve tohumların denetimi için Cartagena Biyogüvenlik Protokolü’nde öngörülmüş. Amerika ise bu protokole taraf değildir. (Çevirenin Notu)

Halkların ve Canlılığın Tektiplleşmesi: Tohumda Şirket Egemenliği

Arca Atay

Tohum üzerindeki mülkiyet, bir ülkenin sömürgeleştirilmesi için kullanılabilir ve gıda egemenliğinin halkların elinden alınmasının önünü açacak en önemli faktördür. Tohum, devletin ve köylünün tohum ambarlarından veya yüzyıllardır bulunduğu coğrafyadan alınıp, poşetlenip market raflarında ticari bir meta olarak satılan bir silaha dönüştürüldü. Öyle bir silah ki, geçimini tarım ile sağlayan küçük çiftçiden, tarım ürünlerini yiyecek olarak kullanmak zorunda olan “tüketiciye” kadar herkesi teslim alabilecek bir silah...

Binlerce yıl önce ortaya çıkan bitkiler ve bu bitkilerin meyve ve tohumları küresel bir ticaretin metası haline geldikçe bu silah daha acımasız bir hal alıyor. Irak halkını esir alan emperyalizmin, Irak Hükümeti'ne aldırıldığı ilk karar, kendi tohumluklarını ayırma hakkının yasaklanması idi. Bir anlamda, neredeyse neolitik çağdan 20.yüzyıla kadar kabilelerin ve halkların birlikte yaşadığı tohum, üzerinde yapılan değişikliklerle, değişikliği gerçekleştiren şirketlerin mülkiyetine geçti. Farklı coğrafyaların, kendine özgü biyolojik çeşitliliğe sahip ülkelerin gen varlıkları, gen korsanları tarafından talan edilebilmekte, buldukları coğrafyadan koparılıp kendi ülkelerinde ve kendi koydukları isimlerle patent altına alınabilmektedir. Bu süreç, yasal ve meşru olmayan, savaşlardan ve “gen korsanlıkları”ndan beslendi. İki yüzyıllık bir tarihi var bu genetik emperyalizmin ve

hırsızlığın. Bugün ise genetik varlıkların toplumdan ve doğadan koparılması, poşetlenmesi “islahçı hakları” gibi yasal kılıflarla yapılabiliyor. Bazı tohum şirketleri ise daha “etik!” davranarak mülküne geçireceği bitkiye gen müdahalesinde bulunarak o bitki üzerindeki tüm mülkiyet haklarının ve fikri hakların sahibi olabilmekte. Günümüzde ticaret hacmi ve geliri itibarıyla çok karlı olan gerek hibrit gerekse genetik yapısı değiştirilen (modifiye edilen) transgenik tohumların gen kaynağının 5 ya da 10 bin yıldır yerküre üzerinde mevcut olan bitkilerin tohumları olduğunu unutmamak, unutturmamak, bu savaş makinesine karşı direnmenin ilk yolu. Bizler, “Yaşam Patentlenemez” derken, yaşamın özü olan tohumun patent altına alınamayacağını bu nedenle vurguluyoruz.

Küresel kapitalizmin desteklediği “endüstriyel tarım”, şirketlerin genetik yapılarını istedikleri şekilde değiştirdikleri tohumlar ile yapıyor. Biyolojik çeşitliliğin ekolojik ve toplumsal değerini hiçe sayıp, tarımı tek yada bir kaç tip tohum üzerinden gerçekleştirmeye çalışmak, toprak başta olmak üzere ekosistem ve ekolojik denge üzerinde onarılmaz yaralar açıyor. Bu durum, halkların tohum ve gıda egemenliklerini de tanımamak anlamı taşımakta. Oysa ki, insanlık kendi tarihinden dersler çıkartabilmelidir. Biyolojik çeşitliliğin ortadan kaldırılmasına yol açan özel mülkiyet konusu tohum, bizi geçmişi hatırlamaya zorluyor.

Tohum Nedir ?

Tohum, canlıların kendi türünden yeni canlılar üretme araçlarından bir tanesidir. Bu nedenle tohum canlıdır, tohum yeni bir yaşam demektir, tohum bünyesinde yaşamın özünü taşır. Bitkilerde Tohumlar, tohum taslaklarının çiçek tozlarıyla (polenler) döllenmesinden sonra çiçeğin yumurtalığında oluşur. Erkek organdan üreyen polenlerin dişi organın tepesi üzerine gelmesine tozlaşma, polenin dişi üreme hücresi olan yumurta ile birleşmesine de döllenme denir. Her tohumda yeni bir bitki oluşturacak embriyon ve gelişecek bitkinin kök salıncaya kadar beslenmesine yetecek miktarda besin bulunur. Embriyon ve bu besin deposu bir ya da birkaç koruyucu kabukla örtülüdür. Tohumlardaki besin maddeleri çoğunlukla embriyonun kendinde toplanır. Bu tip tohumlar fasulye tanesinde olduğu gibi çenek ya da çim yaprağı denen ve besinle dolu olan iki yarıya ayrılır. Mısır gibi bazı tohumlarda ise çenekler ile embriyonun geri kalan bölümü çok küçüktür ve bunlar besidoku (endosperm) denen özel bir besin depolayıcı doku ile sarılmıştır, yani iki çeneğe ayrılmazlar. İşte, çiçekli bitkiler tohumlarındaki çenek sayısına bağlı olarak tekçenekliler ve ikiçenekliler adıyla iki temel gruba ayrılır.

Tohumdaki embriyonun uygun şartlarda bitkinin kök, gövde ve yaprak gibi kısımlarını oluşturmaya başlamasına çimlenme denir. Su, sıcaklık ve oksijen yeterli miktarda ise embriyo gelişerek tohumun koruyucu kabuğu çatlar ve çimlenme başlar. Çimlenme sırasında tohumdaki embriyo sürekli büyür, gelişir ve ihtiyacı olan besini etrafındaki çeneklerden karşılar. Çimlenme tamamlanınca bitkinin kök, gövde ve yaprakları oluşur. Yaprakların oluşmasıyla, bitkinin bundan sonraki süreçte kendi besinini üreteceği fotosentez olayı başlar. Fotosentez için güneş ışığı, karbondioksit ve suya gereksinim vardır. Bitki, tekrar generatif faza (çiçek ve meyve oluşumu) geçene kadar, hayatını fotosentez ve kökleriyle topraktan aldığı su ve besin maddeleriyle sürdürür. Tekrar çiçek açar, rüzgâr ve arı başta olmak üzere böcekler vasıtasıyla tozlaşma ve döllenme olur, tekrar meyve ve tohum vererek döngünün ve türünün devamını sağlar.

Tarihteki bazı deneyimlerle biyolojik çeşitliliğin önemini açıklamaya çalışalım;

Yıl 1845-1852, yer İrlanda. 4 milyonluk nüfusun üçte birinin sadece 2 çeşit patates ile beslendiği ülkede, mantari hastalık etmeni olan *Phytophthora infestans* 'ın tüm patates tarlalarını enfekte etmesi ile patatesten başka yiyecek şeyi olmayan halkın %25 i açlıktan ölür. 1.000.000 kişinin öldüğü ve 1.000.000 kişinin açlık nedeniyle göç etmek zorunda kaldığı bu olay, monokültür (tek tip) tarımın riski için acıklı bir örnektir.

19.Yüzyılda, şu anki kadar çeşidi bulunmayan şaraplık üzüm-lerde meydana gelen hastalık nedeniyle Avrupa'da şarap sanayi çökmüştür.

Yıl 1970'ler. Yer, Hindistan ve Endonezya. Aniden ortaya çıkan pirinç virüsü (RGSV) tüm pirinç tarlalarını enfekte etmiştir. Bölge halklarının en önemli besin kaynağı olan pirinci kurtarmak adına gen bankalarında mevcut 6,273 yabancı pirinç çeşidi RGSV 'ye direnç testinden geçirilmiş ve tek bir dirençli varyete tespit edilmiştir. Bu çeşitten melezleme ıslahı ile geliştirilen tüm hibrid çeşitler ile bu bölgelerdeki pirinç kurtarılmıştır. Eğer bu kadar zengin bir gen çeşitliliği olmasa idi, bu bölgelerde ve belki hastalığın bu bölgelerden başka yerlere yayılımı ile pirinç türünün sonu gelebilirdi.

Yıl 1970, Sri Lanka, Brezilya ve Orta Amerika'da baş gösteren Kahve Pası (*Hemileia vastatrix*) denen bir mantari hastalık, kahve plantasyonlarını enfekte ederek ürün kayıplarına yol açmıştır. Bu hastalığa dirençli bir kahve çeşidi Etiyopya'da bulunmuştur.

İster konvansiyonel ister transgenik olsun monokültüre dayalı tarımın tohum ve gıda tekelleri tarafından dünya üzerinde hakim kılınması, başta çiftçiler olmak üzere tüketicileri de kapsayan halkların kendi hür iradeleriyle seçtikleri, ettikleri, yedikleri değil; "dayatılan" tohum ve gıdaya mahkum edilmeleri anlamına gelir. Ve bu da bir çeşit "yeni sömürgecilik" başka bir tanılamayla tohum ve gıda emperyalizmidir.

Dünyada mevcut 5-10 çok uluslu tarımsal biyoteknoloji şirketinin 1996'dan başlamak üzere ticarileştirdiği GDO'lu tohumların küresel ölçekteki ekim alanı günümüzde 150 milyon hektara yaklaşmıştır. Verimlilik artışı, daha az pestisit kullanımı, dünya açlığını giderme, besin maddesince daha zengin ve daha sağlıklı ürün palavralarıyla 15 yıldır dünyayı kandırıyor. Tarımsal biyoteknoloji şirketleri ve onların ülke hükümetlerindeki yada üniversitelerindeki taşeronları, tohum ve gıda egemenliği, ekolojik geleceğimiz ve biyolojik çeşitlilik için risk ve tehlike unsurudur.

GDO'lar, genetik çeşitlilik üzerinde ciddi bir potansiyel tehlikedir. Bu durum özellikle gen ve orijin merkezi durumunda olduğumuz kültür bitkilerinin yabancı akrabalarının çok bulunduğu alanlar ile türler arası melezlenmenin yaygın olarak görüldüğü bazı familyalar için daha büyük önem kazanmaktadır. Doğa dik-

Tohumun tarihsel süreci ve gen merkezleri

3 milyar yıllık biyolojik evrim ve çiftçi ile ekosistem arasındaki 10.000 yıllık müşterek bir adaptasyonun sonucunda biyolojik çeşitliliğin ve genetik zenginliğin temelleri atıldı. Avcılık ve toplayıcılıktan tarıma geçen insanlık, günümüze dek yaklaşık 10.000 bitki türünü gıda olarak kullandı. Günümüzde ise sadece 150 bitki türü insanlığının besini oluşturmaktadır. Bunlardan 12 tür toplam gıdanın % 70 ini, 4 tür, yani pirinç, mısır, buğday ve patates dünya gıdasının %50 sinden fazlasını oluşturmaktadır. Sadece 30 bitki türü dünya canlılarının kalori ihtiyacının % 90 ını sağlamaktadır. Oysa ki, Dünya üzerinde kimliği saptanmış çiçekli bitki tür sayısının 400.000 e yakın olduğu tahmin edilmekte. 40.000 bitki türünün insanların yemek, barınma, giyecek ve ilaç ihtiyacı için kullanıldığı, dünyanın % 80'inin de 20 bitki türü ile beslendiğini söyleyebiliriz. Ortaya çıktıkları bölgelerden doğal seleksiyon, mutasyon ve ehlileştirme olarak da adlandırılan çiftçi ıslahı ile günümüze ulaşan bitkilerin ilk formları ile bugünkü formları çok büyük farklılık göstermektedir.

katli bir şekilde gözlemlendiğinde türler arası gen akışının devam eden bir süreç olduğu, dolayısıyla da GDO'dan da yabancı akrabalarına gen akışının mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Gen alış verişinin sonuçlarının görülmesi kısa zaman içinde gerçekleşmemektedir. İnsan ömrü bu sonuçları görececek ölçüde uzun değildir.

Türkiye'de Tohum, Tohum Sanayi ve Yönetimi

Türkiye'de 1980'li yıllara kadar kamu ağırlıklı bir tohumluk üretim, tedarik ve pazarlama sistemi hâkimken; Özelleştirme sürecinin başlaması ile yabancı şirketler başta olmak üzere, tohumculuk şirketlerinin sayısı kısa süre içerisinde artmıştır.

Türkiye'de faaliyet gösteren yerli ve yabancı tohum şirketlerinin 1986 da kurduğu Türkiye Tohumculuk Endüstrisi Derneği -TÜRKTED, özellikle son bir kaç aydır, ürettiği ve ihraç ettiği tohumlar üzerinde şüphe uyandırıldığı ve ticari olarak zarara uğradıkları, itibar yitirdikleri iddiası ile bir takım kesimlere karşı atağa geçmiştir. Tarım Bakanı ile eşgüdüm içerisinde, çeşitli broşürler çıkartıp, paneller düzenleyip “şehir efsanelerini” yıkmayı halka “gerçekleri!” anlatmayı hedeflediklerini söyleyen Türkte'din en çok rahatsız olduğu konu Hibrid tohumların kısır tohumlar olduğu ve kısırılık yaptığı söylemidir. Ayrıca Türkte'din, Hibrid tohumlar ile GDolu tohumların eşleştirilmelerine, bir tutulmalarına da çok kızmaktadır. Çoğunluğu yerli ve içinde dünyaca meşhur bir kaç tane de çok uluslu şirketin yer aldığı 70-80 üyeli “şu kadar bin ton tohum üretiliyor şu kadar milyon dolarlık ihracat yapılmaktadır” diye övünen Türkte'din bugünlerde uğraştığı konular bunlardır. Hibrid ve transgenik bitkilerin birbirinden farklı olduğunu, hibrid tohumların kısır olmadığını ve kısırılık yapmadığını, konunun az ya da çok uzmanı olan herkes bilir. Bu konularda gerçekten bir bilgi kirliliğinin olduğu da bir gerçektir. GDO'lu tohumların ithalatının ve ekimlerinin yasak olduğu da keza bilinmektedir.

Fakat Türkte'din eski ve yöneticilerinin, 2006 yılında çıkarılan ve kendilerinden başka kimsenin memnun olmadığı ve kendi-

leri tarafından hazırlandığını gururla söyledikleri Tohumculuk Yasası ile kamuyu ve çiftçiyi belli bir süre içinde tohum işinden tasfiye edip tohumun tamamen şirketleştirilmesi konusundaki gerçek niyetlerini de açıklamaları gerekir. “Her kim ki Türkiye'ye GDO'lu tohum girmekte veya GDO'lu tohum ekilmektedir derse onu mahkemeye vereceğiz” diyen Türkte'din yönetimi broşür ve kitapçıklarında GDO'lu ürünleri cansiperhane savunmaktadır. Bir yandan biz GDO işiyle uğraşmıyoruz derlerken kitaplarında, “Biyoteknoloji, Gen Mühendisliği ve Aktarma Genli bitkiler biz istesek de, istemesek de 21 nci yy. tarımına damgasını vuracaktır; Türkiye için soru, bu geminin içinde mi yer alacağı, yoksa parasının yettiği kadar tarım ürünü satın alarak diğerlerinin müşterisi mi olacaktır?” sorusunu sormaktadır.

“Aktarma Genli Bitkilerin” dünyada her geçen gün daha fazla kullanım alanı bulacağı kesin bir olgu iken, ülke olarak bu konu üzerinde yoğunlaşmaz ve de gerekli bilimsel alt yapıyı kuramaz isek yeni bir fırsat trenini daha kaçırmış olacağımız kesindir.” diyerek Türkiye'yi çok uluslu şirketlerin GDO trenine bindirmeye teşvik etmektedir. GDO karşıtlarını her türlü yakışıksız sıfat ile yaftalamaktan çekinmeyen Türkte'din yönetiminin, GDoları savunmasına rağmen, GDoları nedeniyle, ticari faaliyetlerinin zarar gördüğünü iddia etmesi çok gülünçtür.

“Tohum stratejik bir silah değildir. Günümüzde ülkeler arasında dolaylı veya doğrudan ticaret o kadar gelişti ki, bu yaklaşım her konuda artık çok demode ve gerçek dışı; artık milli sermayeden, milli sanayiden bahsetmek çok gerçekçi değil! Büyük sermayenin veya sanayi gruplarının çıkarları yani pazarları neredeyse, her türlü teknolojik bilgiyi de beraberlerinde götürerek oraya gidiyorlar” diyen Türkte'din yöneticileri, küresel kapitalizmin savunuculuğunu yapmaktadır. Tabii ki böyle bir zihniyete sahip yapıdan ülke biyolojik çeşitlilik zenginliği, ekoloji, organik tarım, küçük çiftçi, polikültür sürdürülebilir tarım sistemleri lehine olumlu laflar duymak mümkün değildir.

Tohumun mülkiyetini elinde bulunduranlar, yakın gelecekte to-

Buğdayın kısa öyküsü;

Buğdayın öyküsü belki de tohumun tarihi serüvenini anlamamızda bize kolaylık sağlayabilir. Buğdayın dünya üzerinde 30'a yakın yabancı akrabası var ve bunlardan 25 adedi Anadolu'da mevcut. Karbon-14 analizi ile Neolitik Çağ'a tarihlenen MÖ 8800 ve 8400 yılları, Güneydoğu Anadolu'daki Karacadağ menşeli yabancı buğdayın yaşını belirler. Hem un hem de marnalık buğdayın atası olan bu yabancı form, Anadolu'nun eski çiftçileri tarafından ehlileştirilmiş, yani ıslah edilmiştir. Bu buğday MÖ 6500 yıllarında Yunanistan, Kıbrıs ve Hindistan'a, MÖ 6000 de Mısır'a taşınmıştır. Almanya ve İspanya'ya MÖ 5000 de varırken aynı tarihlerde Mısır'da bu buğdaydan ekmek yapımına başlandı. İngiltere ve İskandinavya'nın buğday ile tanışması, buğdayın ortaya çıkışından 3000 yıl, Çin'in buğdayı tanıması ise 4000 yıl sonra oldu.

Anlaşılabileceği üzere “genetik değişim” bugüne veya on yıl, yüzyıl öncesine ait bir olay değil, en az 10.000 yıllık bir sürekliliği barındırıyor. Yine başka bir genetik değişim formatında incelenebilecek olay da, aynı familyaya ait türlerin “melezlenmesi”nin 1800'lerin ortalarında Mendel'in bezelyeleri ile tarih sayfalarına geçişidir. Aynı türe ait bitkilerin melezleme ile ana ve baba hatlarının genetik özelliklerinin melez bitkiye taşınması şeklinde izah edilebilecek bu olay, genetik biliminin mihenk taşlarından biri olarak kabul edildi. Mendel'den sonra genetik bilimi 21.yüzyılda gen haritalarının çıkarılması, canlıların klonlanması ve 1996'larda genetik modifiye bitkilerin ticarileştirilmelerine kadar hızlı bir değişim ve gelişim süreci yaşamış ve yaşamaya devam etmekte. Standart tohumlardan hibrit tohumlara geçiş veya biyoteknoloji ile modifiye edilen transgenik tohumlar gibi..

Fotoğraf: Cömert Uygur Erdem

humdan üretilen gıdanın da kontrolünü ele geçirecekler. Tohum ticaretini bu düzenin basit ve masum bir alışveriş mekanizması olarak görmek, aysbergin suyun altındaki büyük kütesinin eridiği ya da bir yere çarptığı zaman vereceği zararı hesap etmemekle eşdeğerdir. Bahsi geçen alış-verişin hacmi yani şirketlerin güdümündeki ticari tohumluk pazarı bugün 40.000.000.000 USD (yazı ile kırkmilyar dolar) mertebesine ulaşmıştır. Pazarın hâkimiyeti ABD ve AB tohum şirketlerindedir.1970'lere kadar önemsiz bir seviyede seyreden dünya tohumluk ticareti, 1980'lerden sonra güçlenen kapitalizm ve küreselleşme süre-

cinde erken kapitalistleşmiş ülkeler tohum şirketlerini, dünya ticaretiyle bütünleştirmiştir. Çoğunluğu aynı zamanda tarım kimyasalları üreticisi ve tüccarı olan bu şirketler dünya tohumluk pazarını kontrollerine almıştır. Bu nedenle tohum, ticari bir meta olduğu sürece, Türkte'd'in söylediğinin aksine, aynı zamanda stratejik de bir silahtır. Ama bu silah şu anda halkların ve doğanın yüzüne çevrilmiştir. Bugün dünyanın yeni silahlara değil, canlılığını devam ettirecek üretim ve tüketim biçimlerine ihtiyacı vardır.

Hibrid ve GDO'lu Tohum İkilemi

Hibrid tohum, aynı bitki türüne ait, örneğin A ve B gibi iki doğal bitki kümesi veya popülasyonundan seçilen saf hatların veya bireylerin birbirleri ile çaprazlanması (A x B) sonucunda elde edilen ilk nesil (F1)melez tohumlardır. Eğer hibrit tohumdan elde edilen meyve tohumu ya da tahıllar (F2) ertesi yıl tekrar ekilirse ilk yıl alınan orijinal meyveyi vermeyip (yani F1 de istenen özelliklerin çok az bir kısmını koruyarak) ana veya baba hattının akrabalarına benzeyen değişik karakterlerde bitkiler oluşturur. Yani hibrid tohumlar sadece bir kez kullanılabilirler ve bu nedenle Hibrid tohumun her yıl yeniden satın alınması gerekir. Hibrid yani melez tohum ıslahı çalışmalarında biyoteknoloji kullanılmamaktadır. Hibrid tohumlar başka canlı türlerine ait gen taşımadıkları gibi sahip oldukları genlerin niteliği ve sayıları itibari ile standart tohumlardan hiçbir farkları yoktur. Biyoteknoloji ile üretilmiş transgenik yani GDO'lu tohumlar ise çok farklı yapıdadırlar. Biyoteknoloji kullanılarak hedef bitkiye farklı türlerden gen aktarımı yapılır ve böylece doğada bulunmayan yeni bitkiler yaratılır ve bunlara da transgenik yani GDO'lu bitkiler denir.

GDO Lobisine Karşı Direniş Hazırız

Emre Baturay Altınok

Geçtiğimiz yıl yürürlüğe giren Biyogüvenlik Kanunu, GDO'lu tohumların tohumluk olarak ithal ve ülke topraklarında ekilmelerini yasaklarken yemlik ya da yağlık olarak ithalatlarına belli prosedürler çerçevesinde serbestlik tanımıştı. Biyogüvenlik Kanunu'na göre bu ürünlerin ithalatlarında son kararı 13 ağustos 2010 tarihli "Biyogüvenlik Kurulu ve Komitelerin Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik" çerçevesinde kurulan Biyogüvenlik Kurulu verecekti. Nitekim Biyogüvenlik Kurulu, "Türkiye Yem Sanayicileri Birliği"nin GDO'lu soya ithalat başvurusunu değerlendirerek, 26 Ocak 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan kararı (karar no.1, 2 ve 3) ile bunların ithalinde sakınca olmadığına karar verdi. Bu karara karşı, Ekoloji Kolektifi başta olmak üzere duyarlı kitle örgütleri dava açtı.

Bu izne göre, Bayer firmasına ait "A2704-12 soya fasulyesinin taşıdığı herbisit tolerans geni", Monsanto firmasına ait "MON40-3-2 soya fasulyesinin taşıdığı herbisit tolerans geni" ve "MON89788 soya fasulyesinin taşıdığı Herbisit Tolerans geni" içeren soya fasulyesi ve ürünleri, hayvan yemlerinde yem ya da yem hammaddesi olarak kullanılmak üzere ithal edilecek.

Geçtiğimiz ay Amerikan Tarım Bakanlığı, Monsanto firmasına ait Herbisit Toleranslı Alfa Alfa (bir çeşit yonca) ekimine ve ticaretine izin vermişti. Bu izinden 10 gün evvel Tarım Bakanlığı'na bu onayın verilmemesi, zira bahsi geçen bitki ve bu bitkide kullanılan herbisit ile ilgili bir problemin olduğu, bildirilmişti. ABD Tarım Bakanlığının dikkate almadığı bu yazıyı yazan Amerikan Tarım Bakanlığı Tarımsal Araştırma Servisinde görev yapan, aynı zamanda ABD Tarım Bakanlığı Ulusal Bitki Hastalıkları Tedavi Sistemleri Koordinatörü olan Don Huber idi.

Huber'in ABD Tarım Bakanlığı Sekreteri Tom Vilsack'a yazdığı yazıda uzman bilim insanlarından oluşan bir ekibin Herbisit Tolerans Genli Soya fasulyesi ve Mısır'da yeni bir Patojen tesbit ettikleri gıda kaynaklı enfeksiyona veya gıda zehirlenmesine neden olan, hastalık yapan bir mikroorganizma olan bu Patojenin ancak elektron mikroskobu ile görülebildiği bildiriliyordu.

Bu mektup ile ilgili de GDO'ya Hayır Platformu bir basın açıklaması yaparak, Hükümetin, Biyogüvenlik Kurulu'nun ve ilgili tüm mercilerin konu hakkında kamuoyuna yönelik tatmin edici bir açıklama yapmasını istedi. Bu sayıda da Don Huber'in mektubunun tamamını yayınlıyoruz. Bu riske karşın, 26 Ocak tarihli karardan bugüne bu ithal ürünler, hayvancılık sektöründe tavuk yemi olarak iç piyasaya girmeye başlamış durumda.

Efsa Efsanesi

İthalatı izni verilen GDO'lu soyalar, yabancı ot ilaçlarına (Herbisitlere) dayanıklılık geni aktarılmış olan ürünler. Biyogüvenlik Kurulunun ithalat izni gerekçelerinden bir tanesi de, Avrupa Gıda Güvenliği Kurumu'nun (EFSA),bu ürünlerin yem olarak Avrupa Birliğine İthalatını onaylanmış olması. EFSA'nın 2007 deki onay gerekçesi de hayvan yemi olarak kullanılan herbisit toleranslı GDO'lu ürünlerden hayvanların etine, sütüne, yumurtasına GDO geçmediği ve tespit edilebilir bir zarar saptanamadığı şeklinde.

GDO'ya Hayır Platformu bileşenlerinin pek çok basın açıklamasında Avrupa Gıda Güvenliği Kurumu (EFSA'nın), bugün Avrupa Birliğinde bile güvenilirliği tartışılırken, Avrupa için ithalatına izin verilen GDO'lu ürünlerin Türkiye için bir referans olmaması gerektiğini, bu kurulun bir karar organı, bir tavsiye organı olduğunu belirtmiştik. Bununla birlikte, kendi risk analizlerimizi yaptıktan sonra bunların riskleri, sosyo-ekonomik etkileri konusunda değerlendirme yaptıktan sonra karar vermemiz gerektiğini dile getirmiştik. Buna karşın, Biyogüvenlik Kurulu'na sunulan ve ithalat izni verilen bu ürünlerle ilgili özellikle hayvancılık sektöründeki yem açığı gerekçe olarak gösterildi ve ithalat izni istenildi. Bu ithalata gerekçe olarak yem kıtlığı olduğu, hayvanların ihtiyacı olan proteinin soya ile karşılandığını ama Türkiye'deki soya üretiminin bu talebi karşılamaktan çok uzak olduğu gösterildi. Bu gerekçeler sunulurken hiç kimse 1985-90 arasında Türkiye soya üretiminin (ortalama verim 220 kg/da dayken) 160-250.000 ton olduğunu, son yıllarda verimin 400 kg.lara yaklaştığı halde soya ekim alanlarının daral(tıl)dığını ve 30.000 tonlara gerilediğini gündeme getirmede. Ya da Birleşmiş Millet-

lerin daha geçen hafta yayınladığı raporla dünyada ekolojik tarım yöntemleri uygulandığı zaman, şu andaki verim düzeyinin iki katına çıkmanın mümkün olduğunu tarım ve gıda tekelleri dillendirmede.

Yeni Bir Dönemeçteyiz, Bilgi Vermiyorlar

Biyogüvenlik Kurulu'nun yaptığı faaliyetlerden bilgi edinmemiz için Yönetmelik gereği sürekli güncellenerek kamuoyunun bilgilendirilmesi için kurulan "Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Bilgi Değişim Mekanizması" (tbbdm.gov.tr) internet sayfasından bir bilgiye ulaşmak mümkün değil. Tarım Bakanlığı'na yapılan bilgi edinme dilekçelerine yanıt dahi verilmediği gibi, Başbakanlığın yanıt ver minvalli itiraz kararlarına bile sessiz kalınıyor. Ama iletişim çağında tüm bilgiler yaygın medyanın dolaşımına giriyor. Ama bu bilgiler, nedense gizlenmek isteniyor.

Biyogüvenlik Kurulu, kendisinden önce görev yapan ve yönetmelikle kurulan Bilimsel Komite'nin ithalatına izin verdiği 3 soya, 21 mısır, 3 kolza 1 şeker pancarı ve 1 patates geninin ithalat iznini geçersiz kıldığı yönündeki haberde yaygın medya tarafından çoktan dillendirildi. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nın Biyogüvenlik Yasası'ndan önce, 26 Ekim 2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "Gıda ve Yem amaçlı Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerinin İthalatı, İşlenmesi, İhracatı, Kontrol ve Denetimine Dair Yönetmelik" kapsamında oluşturulan Bilimsel Komite'nin ithalatına onay verdiği 29 GDO'lu ürüne ilişkin Biyogüvenlik Kurulu yeni bir değerlendirme yaparak karar verecek. Daha önce dava açtığımız izin verilen 32 GDO'lu üründen 3 tanesine Biyogüvenlik Kurulu 26 Ocak tarihli kararı ile izin vermişti. Şimdi bu yeniden inceleme konusu yapılan, 29 ürün için kapsamlı bir değerlendirme yapılıyor. Bu, aynı zamanda, daha önceki komitenin sosyo-ekonomik kriterlere uygun bir biçimde araştırma yapmadığını da gösteriyor.

Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu, gıda amaçlı 29 GDO'lu ürünün ithalatına Bilimsel Komite tarafından daha önce izin verildiğini ve yeni yönetmeliğe dayanılarak basitleştirilmiş işlem uygulanarak bu izinin devam etmesini talep etti. Ancak, Biyogüvenlik Kurulu, kendisinden önce görev yapan ve yönetmelikle kurulan Bilimsel Komite'nin kararlarını yok sayarak ithalat izni vermedi. Bu ürünlerin ithal edilmesi için yeni başvuru yapılması ve yeni değerlendirme yapılmasını kararlaştırdı.

Biyogüvenlik Kurulu, kendisinden önce görev yapan ve yönetmelikle kurulan Bilimsel Komite'nin 29 GDO'lu ürünün ithalatına ilişkin iznini ise geçersiz kıldı. Bilimsel Komitenin ithalatına izin verdiği 3 soya, 21 mısır, 3 kolza 1 şeker pancarı ve 1 patates geninin ithalat izni Biyogüvenlik Kurulu tarafından iptal edildi.

Dünya Gazetesi'nden Ali Ekber Çiçek'in belirttiğine göre, Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu 28 Ekim 2010 tarihli yazı ile bu ürünlerle ilgili, "Basitleştirilmiş İşlem" uygulanarak gıda amaçlı ithalatına izin verilmesini talep etti.

Biyogüvenlik Kurulu, bu başvuruyu 10 Ocak 2011 tarihli 5. toplantısında görüştü. Kurul, kendisinden önce yönetmelikle kurulan Bilimsel Komite'nin 29 GDO'lu ürünün ithalatına ilişkin kararını yok sayarak Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu'nun talebini reddetti. Böylece 29 çeşit GDO'lu ürünün ithalat izni kalkmış oldu. Bu ürünlerin ithalatına izin verilmesi için yeni başvuru yapılması ve Biyogüvenlik Kurulu'nun izin vermesi gerekiyor.

Biyogüvenlik Kurulu'nun konuya ilişkin aldığı karar şöyle: "Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu'nun 3 soya, 21 mısır, 3 kolza 1 şeker pancarı ve 1 patates geninin Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmeliğin 12. maddesi gereği basitleştirilmiş işlem kapsamında değerlendirilmesi talebi görüşülmüş ve ret edilmiştir. Söz konusu 29 ürüne ait gen için yapılan müracaatların yeni başvuru kapsamında ele alınması ve Karar'a esas çalışmaların yeterli sayıda Risk Değerlendirme ve Sosyo-Ekonomik Değerlendirme Komitesi oluşturularak başlatılmasına karar verilmiştir."

Halk Oylamasına Gidilebilir

Biyogüvenlik Kurulu, bu ürünlerle ilgili yapılacak başvuruyu değerlendirerek ithalatına izin verip vermeyeceğini kararlaştıracak. Bu kararı verirken de ürünlerin risk değerlendirme ve sosyo-ekonomik değerlendirme raporlarını hazırlayacak komitelerin ve kamuoyunun kararını dikkate alacak. Kurul, komiteler tarafından verilen tüm raporları kamuoyu ile paylaşmak zorunda. Bu raporların yayınlanması dışında, kamuoyunun bu konudaki görüşünün ne olduğu hususunda gerekirse halk oylaması da yapılabilir. Bu açıdan, yıllardır yarattığımız duyarlılık ve etkin mücadelenin bu süreçte bu ürünlerin onayına yol açacak bir istikamete savrulmaması gerekiyor.

Amerikan Gıda Tekelleri Lobcilik Peşinde

Bu süreçte Biyogüvenlik Kurulu'nun bağımsız ve sosyo-ekonomik kriterlere, kamuoyunun bu konudaki hassasiyetine uygun hareket edebilmesi için, GDO karşıtı mücadelenin önümüzdeki dönemde etkin olabilmesi gerekiyor. Bunun için, gıda egemenliği konusunda çiftçi haklarının korunmasına yönelik çalışmalarla birlikte, türlerin çeşitliliğini sağlamaya yönelik uluslararası süreci yakından takip etmeliyiz. Bu sayıda ayrıntılı olarak işlediğimiz üzere aslında Türkiye dahil olmak üzere pek çok ülke gıda ve tohum tekelleri için çok önemli bir pazardır. Bu pazarı hukuki yollarla aşmak için her türlü baskı ve şiddet hayata geçirilmeye çalışılıyor. Daha önce Amerikan Konsoloslugu eliyle yürütülen bu faaliyetler, bundan sonra da devam etmesin istiyorsak, Türkiye'nin biyolojik çeşitliliğine, gıdasına ve geleceğine sahip çıkmaya devam etmemiz gerekiyor. Hükümetlerin, bu konuda etkin bir biçimde ülkeye GDO'lu gıdaların sokulmaması için alması gereken önlemlerden başında tarımın doğa ile barışık bir yöneme kavuşturulması, çiftçilerin desteklenmesi ve kırsalda yaşayanların endüstriyel tarım batağından kurtarılması için çaba harcaması gerektiğini de biliyoruz. Bugün, GDO karşıtı mücadele dünden daha etkin olmak için direnişe bu nedenle hazır olmalıdır.

Amerikan Tarım Bakanlığı'na Mektup: Olağanüstü Bir Risk İle Karşı Karşıyayız, Bu Organizma Bilime Dahi Yeni

Don M. Huber

Herbisit toleranslı genleri taşıyan GDOI'u ürünlerin dünya gündemine düşen şok edici özelliklerini açıklayan bir haber Amerika'da tozu dumana kattı. Biyogüvenlik Kurulu tarafından, EFSA'ya dayanarak ya da güvenerek ithalinde sakınca görmediği Herbisit Tolerans Genli GDOI'lu Yemlik Soya Fasulyesi ile ilgili yoğun bir tartışma yaşandı, yaşanıyor. Şubat ayının ortalarında Amerikan internet sitelerinde, Amerikan Tarım Bakanlığı Tarımsal Araştırma Servisinde görev yapan aynı zamanda ABD Tarım Bakanlığı Ulusal Bitki Hastalıkları Tedavi Sistemleri Koordinatörü olan Don Huber'in Amerikan Tarım Bakanlığı Sekreteri Tom Vilsack 'a yazdığı bir uyarı mektubu yer aldı. Purdue Üniversitesi fahri Profesörü ve emekli bir albay olan Don M. Huber'in Vilsack'a yazdığı mektubun tam metni şöyle ;

Sayın Genel Sekreter Vilsack:

Bitki ve hayvan uzmanı kıdemli bilim insanlarından oluşan bir ekip yakın bir geçmişte ancak elektron mikroskopunca gözlenebilen bir patojeni dikkatime sundular, bu patojen bitki, hayvan ve büyük olasılıkla insan sağlığını ciddi şekilde etkiliyor. Bulguların değerlendirmesine bakılırsa çok yaygın, son derece ciddi ve Roundup Ready (RR) soya fasulyesi ve mısırdaki daha yüksek miktarlarda bulunuyor, dolayısıyla da RR geni ile arasında bir bağ var veya Roundup'da daha çok bulunuyor. Bu organizma bilime dahi yeni!

Bu, ABD soya ve mısır ihracatı marketlerine ve yerli gıda ve besi endüstrilerine ciddi rahatsızlık verecek çok hassas bir bilgidir. Öte yandan, bu yeni organizma halihazırda var olan belirgin zararların da sorumlusu olmuş olabilir (lütfen aşağıya bakınız). Dolayısıyla, ben ve arkadaşlarım araştırmamızı gizlilik ve süratle sürdürüyoruz ve USDA (Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı) ve diğer birimlerden patojenin kaynağı, yayılışı, etkileri ve tedavisi üzerine bilgi bulmak üzere destek arıyoruz.

USDA'yi bulgularımızla ilgili bu erken safhada bilgilendirmemizin özel nedeni RR alfalfa ile ilgili vereceğiniz onayı bekletmeniz. Doğal olarak, eğer RR

geni veya Roundup'ın kendisi bu patojenin gelişimine olanak sağlıyorsa veya doğrudan oluşmasına neden olan faktörlerden biriyse, vereceğiniz onay bir felakete sonuçlanabilir. Güncel kanıtlara dayanarak, şu an yapılabilecek en mantıklı şey en azından yeterli bulgu RR sistemini -eğer yapabilirse- temize çıkarmaya kadar yeni düzenlemeyi ertelemektir.

Son 40 yıldır, mikrobik silahlar ve salgınları da içeren doğal ve beşeri kaynaklı biyolojik tehditleri değerlendiren ve onlara hazırlanan profesyonel ve askeri kurumlarda bilim insanı olarak görev yaptım. Bu deneyimlere dayanarak inanıyorum ki bu patojenle karşı karşıya kaldığımız tehdit özgün ve yüksek risk statüsündedir. Halk ağzıyla ifade edersek, "acil durum" olarak değerlendirilmelidir.

Bu problemle uğraşan farklı uzmanlıklardan araştırmacılar yapbozun farklı farklı parçalarını tamamladılar, hepsi bir arada şu rahatsız edici senaryoyu ortaya koyuyor:

Özgün Fiziksel Özellikler:

Daha evvel bilinmeyen bu organizma yalnızca elektron mikroskopuyla görülebiliyor (36,000X), orta büyüklükte bir virüsün boyutuna aşağı yukarı uyuyor. Çoğalabildiği görülüyor ve mikro mantar tipi bir organizmaya benziyor. Eğer öyleyse, şimdiye kadar keşfedilmiş ilk mikro-mantar olabilir. Güçlü kanıtlar bu hastalıklı etkenin hem bitki hem de memelilerde hastalıkları tetiklediğini gösteriyor ki bu iki canlı türünün birden etkilenmesi nadiren karşılaşılan bir durum.

Patojenin Yeri ve Miktarı:

Roundup Ready soya fasulyesi ve mısırdaki, fermente besi ürünlerinde, damıtılmış besinlerde, domuz midesi içeriğinde ve domuz ve sığır plasentasında büyük miktarlarda bulunuyor.

Bitki Hastalıkları Salgınlarıyla Bağlantısı:

Organizma, hasadı ve çiftçi gelirini ciddi şekilde düşüren iki ayrı hastalıktan etkilenen bitkilerde oldukça yaygın- soya bitkisinde ani ölüm sendromu (SDS) ve mısırdaki Goss' wilt. Patojen ayrıca SDS'ye (Fusarium solani fsp glycines) yol açan mantarımı etkende bulundu.

Hayvanlarda Üreme Sorunları Üzerine Yansımaları:

Laboratuvar testlerinde kısırılık görülen ve düşük yapan birçok besi hayvanında bu organizmanın varlığı doğrulandı. Devam eden araştırmanın ilk sonuçları klinik ortamda düşükleri doğruladı.

Patojen son birkaç sene içinde ABD'deki sığır, inek, domuz ve at çiftliklerinde gözlemlenen kısırılık ve düşüklerdeki hızlı artışta açıklıyor. Bu bilgi, süt danalarındaki kısırılık oranının %20'nin üzerinde ve sığırlarda düşük yapma oranının %45 kadar yüksek olduğunu gösteren son raporları da içeriyor.

Örneğin, buğdayla beslenen 1000 hamile süt ineğinden 450'si düşük yaptı. Aynı dönemde aynı sürüden otla beslenen 1000 süt ineği hiç düşük yapmadı. Hayvanlara verilen buğdayda yük-

sek oranda patojene rastlandı, yüksek ihtimalle glyphosate kullanılan işletmelerde yetiştirilmişlerdi.

Tavsiyeler:

Özetle, Roundup Ready mahsullerinde çokça bulunan bu yeni hayvani patojenin varlığı ve salgın boyutlarına varan bitki ve hayvan ölümleriyle ilişkisi nedeniyle, USDA'nın bu konuda yapılacak çok kurumlu araştırmaya katılmasını ve RR ürünlerine planlanan yeni düzenlemeye karşı, glyphosate ve/veya RR bitkileriyle ilişkisi arasındaki nedensel/eğilimli ilişki ortadan kaldırılana kadar, acil moratoryum ilan etmesini talep ediyoruz.

Glyphosate kullanımının yan etkilerinin bu patojenin gelişiminde etkin olup olmadığı ya da zayıf bitki ve hayvan bünyelerine daha çok zarar verip vermediği derhal incelenmelidir. Glyphosate'ın toprak patojenlerine yol açtığı ve 40'dan fazla bitkinin ölümündeki artışla ilişkisi olduğu hali hazırda ortaya kondu; temel besinleri engelleyerek bitki savunmalarını çökertiyor ve yemlerdeki besinlerin biyo-erişilebilirliklerini düşürüyor, bu da hayvanlarda anomaliliklere yol açıyor. Bu faktörleri daha düzgün değerlendirmek üzere ilgili USDA verilerine erişimi talep ediyoruz.

50 yılı aşkın süredir bitki patojenlerini araştırıyorum. Şu anda tahmin edilemez ölçüde artan bitki ve hayvan hastalıkları ve düzensizliklerine şahit oluyoruz. Bu patojen bu problemlerin anlaşılması ve çözümünde araç olabilir. Ülkemiz için kritik tarım altyapımızın çöküşünü engellemek adına ciddi kaynaklarla gösterilecek acil bir ehemmiyeti gerektiriyor.

Saygılarımla,

Emekli Albay Don M. Huber

Purdue Üniversitesi Fahri Profesörü

USDA Ulusal Bitki Hastalıkları Tedavi Sistemleri (NPDRS) APS Koordinatörü

Çeviren: Binnur Aloğlu

Mektubun Yayınlandığı Kaynaklar :

<http://www.reuters.com/article/2011/02/24/us-monsanto-roundup-idUSTRE71N4XN20110224>

<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=23335>

<http://coto2.wordpress.com/2011/02/20/roundup-new-pathogen/#more-14520>

<https://foodfreedom.wordpress.com/tag/don-m-huber/>

<http://farmandranchfreedom.org/gmo-miscarriages>

Macaristan'dan Bali'ye Özgür Biyolojik Çeşitlilik Çağrısı Çiftçiler Hakları İçin Mücadelede

Olçay Bingöl

"Çeşitliliği Özgürleştirelim!" (Let's Liberate Diversity!) forumları çiftçi örgütlerinin ve Avrupa'da tarımsal biyoçeşitlilik üzerine çalışan sivil yapıların yılda bir kere yaptığı toplantılardan oluşuyor. Avrupa Forumu'nun altıncısı 'Environmental Social Science Research Group' ve 'Védegylet/Protect the Future' isimli iki Macar örgütün organizasyonu, 25-26 Şubat 2011 tarihleri arasında Macaristan'ın Szeged kentinde tarımsal biyoçeşitliliğin korunması, sürdürülebilir kullanımı ve geliştirilmesinin Çiftçi Haklarıyla ilişkisi temelinde gerçekleşti.

Çiftçilere, bahçecilere, tohum ıslahçılarına, yetiştiricilerine, fırıncılara ve tarımsal biyoçeşitlilikten elde edilen ürünleri işleyenlere, bu alanda çalışan örgütlere, araştırmacılara gen bankası temsilcilerine ve Avrupa'da tarımsal biyoçeşitliliğin uygulanması için çalışan yerel topluluklara açık olan forumdan bir gün önce, 24 Şubat 2011 tarihinde yapılan genel katılıma kapalı, bölgesel toplantıda Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Sözleşmesi'nin (IT PGRFA) 6. Maddesi ve 9. Maddesinin uygulanması önündeki engeller ve bunlara yönelik çözüm önerileri üzerine görüş alışverişi yapıldı.

26 Şubat 2011 tarihinde ise tüm katılımcıların katıldığı genel toplantıda Szeged Deklarasyonu kabul edildi. Avrupa'da tarımsal biyoçeşitliliğin geliştirilmesi ve yenilenmesi konusunda çiftçilerin katkısına vurgu yapan Deklarasyon ulusal hükümetlere, Avrupa Birliği'ne yönelik bir çağrıdır. Bu çağrı aynı zamanda Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Sözleşmesi'ne taraf ülkelerce oluşturulan Yönetim Organı'nın

Bali'de 14-18 Mart 2011 tarihinde yaptığı 4. Yönetim Organı toplantısındaki ülkelere yönelik bir çağrı niteliği taşıyor. Çağrıda, Çiftçi Hakları ve PGRFA'nın sürdürülebilir kullanımının uygulanmasında somut adımlar atılması gerektiği konusunda talepler oluşturuldu.

Forumun genel katılıma açık ilk gününde paralel atölye çalışmaları düzenlendi:

Tarımsal Biyoçeşitlilik ve yerel gıda sistemleri

Avrupa Birliği Tohum Yasası

Tarımsal biyoçeşitliliği nasıl teşvik ederiz? (Farkındalık artırıcı eylemler ve tarımsal biyoçeşitlilik üzerine okullarda verilecek eğitimler)

Hayvan biyoçeşitliliği

Hububat (Buğday ve Ekmek mirasımızı yeniden canlandırmak)

Orta ve Doğu Avrupa'da çiftçi tohumları ağları

GDO'ların tarımsal biyoçeşitliliğe etkileri

Bu atölye çalışmalarının çıktıları ve iki gün süren görüşmelerin ardından oluşturulan Szeged Deklarasyonu, Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Sözleşmesi Yönetim Organı Sekreteri Dr Shakeel Bhatti'nin katılımcılara yaptığı ve Sözleşme Müzakereleri'ne dahil edilmeyen çiftçi örgütlerinin taleplerini mutlaka iletteceğini belirttiği konuşmanın ardından kabul edildi.

Szeged Deklarasyonu

“Çeşitliliği Özgürleştirelim!”

6. Avrupa Forumu Macaristan

24 Şubat 2011 tarihinde Avrupa'nın 17 ülkesinden tarımsal biyoçeşitliliği koruyan ve yenileyen bir çiftçiler ve uygulayıcılar, şu anda Avrupa Birliği'nin başkanlığını yürütmekte olan Macaristan'ın, Szeged kentinde bir araya gelerek hükümetlerimize, Avrupa Birliği'ne ve Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Sözleşmesi Yönetim Organı'na yönelik olarak bu bildiriye hazırladık.

24 Şubat 2004'de Avrupa Birliği, Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Sözleşmesi'ni (IT PGRFA) kabul etti. Bu kabulün üstünden geçen 7 yılda, hala kendi iç yasaları Sözleşme taahhütleriyle birleştirilerek uyumlu hale getirilmedi. Neye acilen gereksinimiz olduğunu vurgulamak için, Sözleşmenin Yönetim Organı'nın Bali'deki toplantısından kısa bir zaman önceki bir tarihe rastlayan bu yıldönümü, bizim için bir fırsat oldu.

Biz, Avrupa sivil toplumunun içinde örgütlenmiş çiftçi, bahçeci, zanaatkar, tüketici ve çevre koruma gruplarıyız. Biz farklı kültürel geleneklerden onbinlerce insanı temsil ediyoruz.

Geleneksel türlerin geleneksel ekosistemleri içinde korunmasına, tarımsal biyoçeşitliliğin tarımsal üretim amaçlı kolektif ve yerel dinamiklerce yönetimine, yeni türlerin sürekli olarak yaratılması sürecinin geliştirilmesine, kullanımının yaygınlaştırılmasına ve yerel pazarda yarattığı katma değere, hepimiz tarlalarımızda ve bahçelerimizde katkıda bulunuyoruz.

Değerlendirme

Avrupa'da çiftçiler hasatlarının bir kısmını yeniden ektiklerinde, kimyasal girdilere olan bağımlılıklarını azaltırken, yeni tohumlar yaratmakta, o tohumları kendi çevrelerine ve iklim değişikliğine uyumlu hale getirmektedirler. Çiftçilere ait bu tohum türleri (köylük tohumlar) her zaman 'yeni' türlerdir. Bundan dolayıdır ki, çok seyrek şekilde homojen ve sabit/değişmezdirler.

Yerelerde gerçekleşen kolektif tohum değiş tokuşu, tarımsal biyoçeşitlilik yönetimi ve geleneksel bilginin aktarımı gıda ve tarım için bitki genetik kaynakları'nın sürdürülebilir kullanımını ve muhafazasını garanti altına alır. Başlangıcından beri tarım, bizim de şimdi korumayı dilediğimiz şekilde, kolektif çiftçi hakları tarafından tohumlarını muhafaza etmek, kullanmak ve değiş tokuş etmek üzere şekillendirilmiştir.

Sadece 'yeniden üretilebilen' tohumların muhafazasına, yenilenmesine ve tarımsal biyoçeşitliliğe katkısına izin verilebilir. F1 hibridler ve benzeri diğerleri gibi 'yeniden üretilemeyen' tohum-

lar ise ürün biyoçeşitliliği konusunda oluşan erozyonun önemli bir sebebidir.

Bizler, özellikle Avrupa Birliği'nin sorumluluğunu, dünyadaki endüstriyel tarımın en baskın gücü olması, sadece kendi bölgesinde bu yolu desteklemekle kalmayıp, dünyanın geri kalanına da tarımsal politikalar ve kuralları yayarak endüstriyel tarım yönünde tercih göstermek yoluyla tarımsal biyoçeşitliliği tahrip etmesi, pazarın sadece bir kaç uluslararası oyuncunun elinde toplanmasını kolaylaştırma, gıda üzerine finansal spekülasyon yapma ve endüstriyel monokültürler için arazi gaspı yapması sebepleriyle, hatırlatmayı diliyoruz.

Bizler, Avrupa Birliği kurallarının Çiftçi Hakları'nı, sadece ortak veya 'koruma' kataloglarında olan türlerin kaydedilebilmesi hakkı olarak kısıtlanmasını kabul etmiyoruz. Aynı zamanda bitkiler ve hayvanlar üzerinde patentin geniş şekilde yaygınlaşmasına yol açacak bir adıma izin veren, çiftçilerin kendilerine ait tohumları her çoğalttıklarında islahçılara telif ücreti verilmesini de kabul edemeyiz.

Tüm bu nedenlerdendir ki Sözleşme'nin Yönetim Organı'nın dikkatini, Avrupa'da süregiden tohum yasaları revizyonlarına olan katkılarımıza çekmek istiyoruz.

Sözleşmeyle ilgili olarak,

Sözleşmede çiftçilerin biyoçeşitliliği koruma ve yenilemeye katkıları ile ilgilene 5., 6. ve 9. maddelerinin ve bunlara bağlı olan haklarının gıda ve tarım ve gelecek nesillerimiz için önemini yinelemek istiyoruz.

5. madde uyarınca Sözleşme'ye taraf olan ülkelerin, çiftçileri ve yerel toplulukları kendi bitkisel genetik kaynaklarını yönetmek ve korumak ve bu kaynaklara yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için teşvik edeceklerini ve destekleyeceklerini taahhüt ettiklerini hatırlatırız.

6. madde uyarınca, Sözleşme'ye taraf olan ülkelerin, “çeşitli tarım sistemlerinin geliştirilmesi ve sürdürülmesi”ni ve “kendi içinde ve birbirleri arasında özel çeşitlemelerin” desteklenmesi amacıyla politika ve kanuni önlemler oluşturacağını taahhüt ettiklerini hatırlatırız. 9. Madde uyarınca ise, Sözleşme'ye taraf olan ülkeler, 'Çiftçi Hakları'nı koruma ve desteklemeyi üstlenmişlerdir. Bu maddeler, tüm Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları'nı (PGRFA) kapsar ve Sözleşmeye taraf olan ülkelere tümünü yasal olarak bağlar.

Endüstriyel tohumların tümü, çiftçilerin kendi topraklarından seçtiği ve muhafaza ettiği tohumların, bir karşılık ödenmeden toplanması yoluyla geliştirilmesine rağmen, Fayda Paylaşımı kavramı, toprakta koruma için gerekli finansal kaynakları seferber edebileceğini henüz kanıtlayamamıştır. Hatta, bağış yapan ülkelerin harekete geçirdiği fonların çok büyük oranı Küresel Ürün Çeşitliliği Fonu'ndaki toprak dışı korumaya (ex-situ koruma) gitmekte. Bu temel sapma Sözleşmenin operasyonel kaynaklarında da mahrumiyet yaratmaktadır.

Gözlemimiz odur ki, hükümetlerimiz Çiftçi Hakları'yla ilişkili olan 5., 6.ve 9. Maddelerin uygulanmasının önünde bir çok engel oluşturmakta, hatta çabalarını çok taraflı (multilateral) system içinde genetik kaynak değiş tokuşunu sağlamak üzere yoğunlaştırmaktadır. Bu duruma benzer şekilde, dünyanın her tarafında bir çok ülkede, Avrupa yasaları sadece endüstrinin ayrıcalıklarını korumakla ilgilenmekte ve Çiftçi Haklarını görmezden gelmektedir.

Sözleşmenin 9. maddesiyle ilgili olarak, çiftçi (köylü) tohumlarının ve bunun bilgisinin saklanması, kullanımı, takası, satışı ve koruması 'Çiftçi Hakkı'dır, bunlar müşterektir. Bitkilerin genetik kaynağının gıda ve tarım için muhafazasına ve sürdürülebilir kullanımına çiftçilerin temel katkısını olanaklı kılmak için 'Çiftçi Hakları'na saygı temel koşuldur. Böylece, Avrupalı çiftçinin bitkilerin genetik kaynağının gıda ve tarım için muhafazasına katkıda bulunduğu tanınması ve bunun Çiftçi Hakları mevzuatına olumlu biçimde katılmasını Avrupa Birliğinden istiyoruz:

- Kendi tohumunu (GDO hariç) serbestçe seçmek, ayırmak, geliştirmek, büyütme ve sonra ürünü satmak. Bunları, katalogda listelenmiş çeşitlerden gelip gelmediğine bakmaksızın yapmak;

- Toprak dışı (ex situ) tohum bankalarındaki bitki genetik kaynaklarına serbest ulaşım olanağına sahip olmak;

- Muhafaza amacıyla, dinamik yönetim için ya da tarımsal üretimde kullanmak üzere, çiftlikte ayırma için tohum takası yapmak ve satmak. Bu açıdan, kendi tohumunu ayırmak ve saklamak; bu amaçla, katalogda listelenmeyen çeşitlerin bitki genetik kaynaklarının, tıpkı ıslahçıların yaptığı gibi, takas etmek yönünde çiftçi hakkının açıkça tanınmasını talep ediyoruz.

- Yerel koşullara uyumlarını sağlamak için kendi tohumunu üretmek. Tüm çeşitlerin lisans istemeksizin serbestçe kullanımı, yeni çeşitler üretmek için gereklidir. Çeşitlerin endüstriyel mülkiyet hakkıyla korunup korunmadığına bakılmamalıdır.

- Tohumlarını genetik kirlenmeden ve patentli genlerle kirlenerek etkilenmesinden korumak.

Yeni kaydolan her çeşidi için kullanılan ıslah yönteminin açıklanmasının zorunlu hale getirilmesini talep ediyoruz.

İster gen aktarımıyla (transgenesis) ister düzenlemesi yapılmış

başka bir genetik dönüşümle genetiği değiştirilmiş (GD) bitkilerin (yani doğal olarak ortaya çıkmayan biçimlerde oynanmış bitkilerin) açık ortamlarda yayılımının yasaklanmasını talep ediyoruz. GD olan ve olmayan ürünlerin birlikte var olması olanaksızdır. Yaşamı patentlemenin her türüsü yasaklanmalıdır.

Bitkilere dair endüstriyel mülkiyet haklarının (bitki ıslahçıların hakları gibi), çiftçi (köylü) tohumunun arttırılması ve takasına yönelik Çiftçi Haklarını etkilememesini talep ediyoruz.

Yeni bitki ıslahçıların hakları için kullanılan, bitki genetiği kaynaklarının kökenleri bilgisinin ifşa edilmesine yönelik zorunluluğun somut olarak uygulanmasını talep ediyoruz.

Bali'de yapılacak olan Sözleşme Yönetim Organı toplantısında sözleşmeye taraf Avrupa Birliği ve üye ülkelerinin Sözleşmenin 5. ve 6. Maddelerinin uygulanmasını desteklemesini talep ediyoruz. Bu maddeler aşağıdaki tarımsal ve araştırma politikalarını öne sürer:

- Katılımcı ıslahı, yeniden üretilebilen tohumların kullanılması ve yaygınlaştırılmasını, toprakta, (insitu) çiftlikte korumayı, çiftçiler, bahçeciler tarafından ve yerel bilginin aktarılması aracılığıyla müşterek yönetilen yerel tohum bankalarının desteklenmesi;

- Yeniden üretilemeyen tohumların yaygın kullanımından vazgeçilmesi.

Bu politikalar gıda egemenliği hakkını ve yerel kültürel mirasın korunması hakkını göz önüne almalıdır. Ayrıca bitkilerin genetik kaynağının ve tarımsal çeşitlilikten türetilen ürünlerin yerel pazarlarda katma değerini güvence altına alan etkinliklerin korunmasını da göz önüne almalıdır.

Bu haklar, katalogda yer almayan çeşitlerin GD olmayan tohumlarının satılması olanağını yasada tanıyarak da desteklenmelidir.

Yerele uyum sağlamış çeşit karışımlarının ve bioçeşitliliğin toprakta muhafazası ve organik tarım için ihtiyaçları dikkate alma yönünde Avrupa Birliği'nin kararı (98/95 yönergesi ve sonrası) Katalogu, biyoçeşitliliğin korunumu ve diğer özel kullanımlar bakımından istikrarlı ve homojen olmayan popülasyon çeşitlerinin organik tarımda kullanımı amacıyla kayda açmalıdır.

Hükümetlerimiz harekete geçmenin aciliyetini henüz teslim etmediklerinden, Sözleşmenin imzasından 7 yıl sonra, Avrupa'da Çiftçi Haklarının derhal ve kararlılıkla uygulanması zamanının geldiğini onlara bir kez daha hatırlatıyoruz.

GB4'e Dair

Bali'de yapılacak olan Sözleşme Yönetim Organı toplantısında Sözleşme'ye taraf Avrupa Birliği ve diğer taraf ülkelerin 5.,6. ve 9. maddelerin uygulanmasını yeni finansal kaynaklarla desteklemelerini ve ulusal düzeyde önlemler almalarını istiyoruz.

Özellikle Sözleşme'nin mali durumuyla ilgili olarak, ister düzenli fonlarla ister etkinlikleri muhafazaya destek olmak için ayrılmış diğer fonlar aracılığıyla, Avrupa Birliği üye ülkelerinin Sözleşmenin ana idari bütçesi için devamlı fonlar var etmesini istiyoruz.

Toprakta muhafazayı destekleyici Sözleşme fonlarına katkı veren kimi ülkelerin gayretlerini takdir etmekle birlikte, sadece gönüllülüğe dayalı fon kuralını reddediyoruz.

Küresel Ürün Çeşitliliği Fonu'nca verilen ve yalnızca toprak dışı muhafazaya adanmış paranın, benzer miktarlarda, toprakta muhafaza için de Sözleşme tarafından kullanılabilir hale gelmesini istiyoruz.

Tarımsal çeşitliliğin korunmasında çiftçi örgütleri fiilen rol oynamaktadır. Yönetim Organı'nın önceki toplantılarında da uygun görüldüğü gibi, çiftçi örgütlerinin Sözleşme müzakerelerine katılımının önemini hatırlatırız.

Bu nedenle toprakta biyoçeşitliliği savunan kurumların da katılımıyla Yönetim Organı'yla bir görüşme ve diyalog başlatılmalıdır. Bu katılım Dünya Gıda Güvenliği Komitesi'nin reformu sırasında devletlerin üzerinde anlaştığı ilkelere (yani çiftçi örgütlerinin ve sivil toplumun otonomisi ve kendileyin örgütlenmesine) uygun olarak düzenlenmelidir.

Tarımsal çeşitliliğin korunmasına fiilen katılan tüketici, uygulayıcı ve çiftçilere etkin ve etkili muamele konusunda garanti verilmesinin önemini de ulusal hükümetlere hatırlatırız.

6. Maddeye ilişkin olarak, sivil toplumun aktif ve etkili katılımıyla bitki genetik kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı üzerine özel bir çalışma grubunun yaratılmasına dair Sekreteryaya önerisinin Sözleşmeye taraf ülkelere desteklenmesini istiyoruz.

9. Maddeye ilişkin, Çiftçi Haklarının kurulmasına yönelik, IT/GB-4/11/Circ.1 belgesine dayanarak, ana hatların var olması teklini destekliyoruz.

Çeviren: Olcay Bingöl

Bali Tohum Deklarasyonu*

Çiftçi Tohumları: Onur, Kültür ve Hayat, Çiftçi Tohumu Haklarını Savunmak İçin Direnişteki Çiftçiler

La Via Campesina**

Tüm dünyada çiftçiler, tohumlar üzerinde kontrol kurma savaşının kurbanlarıdır. Tarım sistemlerimiz mümkün olan tüm yollarla tohumlarımızı kontrol etmeye çalışan, endüstriler tarafından tehdit altında. Bu savaşın sonuçları, insanlığın geleceğini belirleyecek, hepimiz günlük gıdamız için tohumlara bağımlıyız.¹

Bu savaşta bir aktör genetik mühendisliği, melez teknolojiler ve tarım kimyasallarını kullanan tohum endüstrisidir. Amacı karlılığını arttırmak için tohum mülkiyetini bir kaynak olarak kullanmaktır. Bunu, çiftçileri kendi ürettikleri tohumları kullanmaya zorlayıp onları bağımlı hale getirerek yaparlar. Diğer aktör ise yerelde yaşayan ve yerli tohum sistemlerini koruyan ve yeniden üreten köylüler ve çiftçi ailelerdir. Bu tohumlar halklarımızın mirasıdır, erkek ve kadın köylüler tarafından korunup çoğaltılırlar. Her biri biz çiftçilerin insanlığın servisine cömertçe sunduğumuz birer hazinedir.

Endüstri tohumlarımızı manipüle edip onları markalarıyla fişlemek üzere çalmak için pek çok yol icat etti. Böylelikle de bizim -dünyadaki çiftçi halkların- tohumları kendi hasadımızdan seçip takip eden sene ekmek üzere saklamamız yerine, her sene onlardan tohum almamızı zorunlu kıldı. Endüstrinin metotları çiftçiler tarafından çoğaltılamayan GDO'ları ve melez tohumları içeriyor; aynı zamanda da uluslar arası anlaşmalar ve ulusal kanunlar tarafından empoze edilen patentler ve bitki çeşidi sertifikaları gibi tohumlar üzerine endüstriyel mülkiyet haklarını da içeriyor. Bunlar farklı hırsızlık çeşitleri, çünkü tüm endüstriyel tohumlar binlerce yıllık seleksiyon ve halklarımızın yetiştirmesinin birer ürünü. Bizim sayemizde, köylüler ve çiftçiler sayesinde, insanlık elinde büyük bir ürün çeşitliliği var, hayvan yetiştiriciliğiyle birlikte tüm dünyayı besliyor.

Tekeller kurup doğal zenginliğimizi çalma hedeflerinde şirketler ve onlara yataklık eden hükümetler tüm insanlığın gıda ve tarımını tehlikeye atıyor. Genetik olarak standartlaştırılmış bir avuç çeşit binlerce yerel çeşidin yerini alıyor, gıda sistemimizi destekleyen genetik çeşitliliği kısıtlıyor. İklim değişikliğiyle yüzleşirken çeşitlilik bir güç, tek biçimlilik ise zayıflıktır. Ticari tohumlar insanlığın iklim değişikliğiyle yüzleşme ve ona uyum sağlama kapasitelerini ciddi ölçüde düşürüyor. Bu nedenle biz çiftçi tarımı ve çiftçi tohumlarının gezegenin soğumasına katkıda bulunacağı fikrini koruyoruz.

Toplumlarımız biliyor ki, melez ve genetik olarak değiştirilmiş tohumlar inanılmaz boyutlarda tarım ilacına, kimyasal gübreye ve suya ihtiyaç duyar. Üretim maliyetlerini arttırır ve çevreye zarar verir. Böyle tohumlar, kuraklığa, bitki hastalıklarına ve zararlı saldırılarına karşı daha hassastır, bugüne kadar yüz binlerce örnekte mahsul telefine yol açmış ve ardında yıkılmış hane ekonomileri bırakmıştır. Endüstri, zararlı kimyasallar olmadan yetiştirilemeyen tohumlar üretmiştir. Aynı zamanda bunlar büyük makineleşme gerektiren ürünlerdir ve taşınmaya dayanmaları için yapay olarak canlı tutulurlar. Ancak endüstri tüm bunlarla birlikte bu tarz bir üretimin çok önemli bir yönünü göz ardı etti: bizim sağlığımız. Sonuçta hızlıca büyüyen endüstriyel tohumlar besin değerlerini yitirdiler ve kimyasalla yüklüler. Sayısız alerjilere ve kronik hastalıklara yol açıyorlar ve toprak, su ve soluduğumuz havayı kirletiyorlar.

Buna karşın çiftçi sistemleri, yeniden bulma, değer verme, koruma ve değiş tokuş etme yoluyla çiftçilerin tarlalarında yerel seçim ve üretime bağlı olarak; yerel adaptasyonla birlikte, dünya gıda sistemlerimizin altında yatan genetik biyo-çeşitliliği koruyor ve arttırıyor. Ve bizlere değişen iklim, dünyadaki açlığa ve farklı çevrelere uyum sağlayacak gerekli kapasite ve esnekliği sağlıyor.

Bizim çiftçi tohumlarımız, yerel yetiştirme koşullarına daha iyi uyum sağlıyor. Daha besleyici gıdalar üretiyor ve tarım ilacı veya diğer pahalı katkıları olmadan agroekolojik tarım sistemlerinde son derece verimli sonuçlar veriyorlar. Ancak GDOlar ve melez türler tohumlarımızı kirletiyor ve onları yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor. Tohumlarımızı çıktıkları yerde değiştirip yok olmalarına yol açıyorlar. İnsanlık, çiftçi tohumları olmadan yaşayamaz. Buna rağmen şirket tohumları onların varlığını tehlikeye atıyor.

Hataya düşmeyelim. Tohumların kontrolü üzerine bir savaşla karşı karşıyayız. Ve ortak geleceğimiz bu savaşın sonucuna bağlı. Ortada ne olduğunu ve hangi pozisyonları almamız gerektiğini anlayabilmek için Gıda ve Tarım İçin Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Antlaşması'nı (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture- ITPGRFA)bu lensten bakarak analiz etmeliyiz.

Gıda ve Tarım İçin Bitki Genetik Kaynakları Üzerine Uluslar arası Antlaşma:

Öncelikle Antlaşmayı tohumlarımızı çalmak üzere süregiden çabaların tarihsel çerçevesine oturtmalıyız. Endüstri ve birçok hükümet, Antlaşmayı endüstrinin dünyanın dört bir yanında

* Bu deklarasyon, Bali'de gerçekleştirilen Gıda ve Tarım için Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Sözleşmesi'ne taraf ülkelerce oluşturulan Yönetim Organı'nın 14-18 Mart 2011 tarihinde yaptığı 4. Yönetim Organı toplantısı sürecinde deklare edilmiştir.

** Via Campesina, köylüler, küçük-orta boy üreticiler, topraksızlar, yerel kadınlar, yerli halklar, yerel gençler ve tarım işçilerinden oluşan uluslararası bir harekettir. Herhangi siyasi, ekonomik ya da benzer bağlantıdan bağımsız; otonom, çoğulcu ve çok kültürlü bir harekettir. 1993'te doğan La Via Campesina bugün Asya, Afrika, Avrupa ve Kıta Amerika'sında 70 ülkeden 150 örgütü birleştirmektedir.

Fotoğraf: Arca Atay

koleksiyonlarda saklanan çiftçi tohumlarına erişimini meşru kılmak üzere kullanmaktadır. Antlaşma tohumlar üzerine endüstriyel mülkiyet haklarını tanımakta ve meşrulaştırmakta, böylelikle de hırsızlık ve tekel kontrolleri için gerekli koşulları yaratmaktadır. Antlaşma'da kullanılan Çiftçi Hakları ile ilgili ağdalı dil bireysel devletleri onların uygulanmasından sorumlu tutuyor. Ancak devletler onları uygulamıyor. Dolayısıyla bu haklardan bahsedilmesi sadece bizim olası protesto ve itirazlarımıza karşı Antlaşmayı aşılama çabasından başka bir şey değildir.

Sonuç Dünya Ticaret Örgütü'nü (DTÖ) ve endüstriyel mülkiyet hakları üzerine kanunları meşru kılan bir antlaşmadır. Dolayısıyla devletlerin çiftçi haklarını göz ardı etmesine olanak verirken, endüstriyel mülkiyet hakları ve bitki üreticilerinin hakları konusunda kanuni olarak bağlayıcıdır. Son tahlilde hırsızlıkla bir tutulabilecek tartışmalı ve belirsiz bir antlaşmadır.

Bu her şeyin kaybedildiği anlamına gelmiyor. Antlaşma çiftçi bakış açısıyla yeniden düzenlenebilir, ancak değişiklikler temel ve acildir. La Via Campesina belirtir ki:

Tohumlarımızı saklama, kullanma, değiş tokuş etme ve satma hakkımız, özelleştirmeyi ve tohumların metalaşmasını yasal kılan kanunlar tarafından suç sayılırken; biyo-çeşitliliği koruyup dünyayı besleyemeyiz. Ancak devletler endüstriyel mülkiyet haklarına gösterdikleri saygı kadar çiftçi haklarını saymıyor. Dolayısıyla Antlaşma, çiftçi haklarına en yüksek önceliği tanımalı ve bu haklar yasal olarak bağlayıcı olmalı. Bu haklar, Antlaşmayı imzalayan 127 ülkenin her birinde garanti altına alınmalıdır.

Antlaşma'nın kendisi patentleri ve tohumlar üzerine endüstriyel mülkiyeti desteklediği ölçüde çiftçi haklarıyla çelişmektedir. Tüm patent türleri; bitki çeşitliliği koruma ve çiftlikte üretilen tohumlar üzerine telif ücretleri, vergiler; aynı zamanda da yaşam üzerine diğer tüm endüstriyel mülkiyet türleri Antlaşmayla yasaklanmalıdır.

Endüstri, tohumlara el koyarak ve birkaç manipüle edilmiş türle değiştirmek üzere biyo-çeşitliliği yok ederek devasa boyutlarda bir borç yaratmıştır. Endüstri, bu geçmiş borcu geri ödemeli, ancak bunu yaparken tohumlarımıza el koymaya devam ede-

bileceğini düşünmemelidir. Endüstri, tohumlara el koymayı ve biyo-çeşitliliği mahvetmeyi bırakmalıdır.

Antlaşma tanıdığı endüstriyel mülkiyet haklarının “kazanımlarının paylaşılmasını” önermektedir. Bu “kazanımlar” bizzat bizim çiftçi tohumlarımızın çalınmasıyla ortaya çıkmaktadır. Kendi tohumlarımızın soygunundan ortaya çıkan hasılatın bize teklif edilmesini istemiyoruz; kazanım paylaşımı istemiyoruz çünkü tohumlar üzerinde endüstriyel mülkiyet hakları istemiyoruz.

Yaşamı destekleyen kamu politikaları; çiftçi tohumu sistemleri, yani kendi topluluklarımız içinde ve bizim kontrolümüzde olan sistemleri talep ediyoruz. Bu kamu politikaları, melez tohumlar gibi yeniden çoğaltılamayan tohumlar yerine yeniden üretilebilir yerel tohumları desteklemelidir. Tekelleri yasaklamalı, yerine agroekolojiyi, toprağa erişimi ve toprağın korunumunu desteklemelidir. Bu politikalar aynı zamanda endüstrinin değil çiftçi örgütlerinin kontrolünde çiftçi tarlalarında katılımcı araştırmalar yürütmelidir. Halklarımıza çiftçi tohumlarını saklamaları, korumaları, üretmeleri ve paylaşmaları için çağrıda bulunuyoruz: bu hırsızlığa karşı en iyi mücadele ve biyo-çeşitliliği korumak adına en iyi yöntemdir.

Merkezi gen bankaları çiftçilerin ihtiyaçlarına yanıt vermemektedir. Biyo-korsan şirketlerin yararına çalışan tohum müzeleridir ve çiftçi halklara gerçek bir giriş hakkı tanımaz. Ayrıca, bu bankalarda tohumlarımız tehlikededir, genetik kirlilik ve endüstriyel mülkiyet hakları tarafından tehdit altındadırlar. Antlaşma'ya ya da hükümetlere tohumlarımızın korunması için güvenemeyiz. Bitkiler, genetik yapıları ya da diğer bitki parçaları üzerine patentler; çiftlikte saklanan tohumlar üzerine telif hakkı talep eden bitki çeşitliliği koruma sistemi gibi diğer endüstriyel mülkiyet hakları sistemleri; GDÖlar...tüm bunlar varlığını sürdürdüğü sürece; tohumlarımızı, genetik bankalarına teslim etmeyi reddediyoruz.

Tohumların metalaştırılması, Asya, Latin Amerika ve Afrika'da çiftçi tohumlarımızı ciddi ölçüde tehdit etmektedir. Ancak bazı ülkelerde, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da, endüstriyel tohumların ticari tekeli yerel çeşitlerin çoğunu sildi. Bu ülkelerde artık ticari olarak uygun olan çeşitleri kullanarak çiftçi seçimleri yapamıyoruz, çünkü öyle bir işleme uğruyorlar ki kimyasal katkı veya endüstriyel süreçler olmadan iyi yetişmiyorlar. Besin değerlerinin çoğunu yitirdiler ve giderek daha çok genetik değişime uğruyorlar. Yeni çiftçi çeşitlerini büyüklerimizden kalan tohumlardan seçemiyoruz çünkü gen bankalarına kapatıldılar. Çok taraflı sistemin gen bankalarına koşulsuz erişimimiz olmalı çünkü orada tutulan bizim tohumlarımızdır.

Biz çiftçiler, her şeyden önce tohumlarımızı tarlalarımızda tutabiliriz ama ayrıca tohum ambarlarında ve yerel tohum koruma sistemlerinde tutabiliriz. Bunlar aynı zamanda küçük birer “mekan dışı koleksiyonları” oluşturur. Bu “mekan dışı koleksiyonları” tarlalarımıza mümkün olduğunca yakın tutarız, böylelikle çiftçilerin tohumlar üzerine kontrolü, sorumluluğu ve onlara erişimi artar. Antlaşma'nın dilini kullanacak olursak, biz çiftçiler

kendi “çok taraflı sistemimizi” kurarız. Bu Antlaşmayla işbirliği yapabileceğimiz temeldir, ona tohum korumada bir tek aktör olmadığını hatırlatırız. Eğer Antlaşma da bizimle işbirliği yapmak isterse, bizim kurallarımız ve haklarımıza saygı göstermeli ve Uluslararası Mülkiyet Hakları ve GDO'ları yasaklamalıdır.

Antlaşma süreci Birleşmiş Milletler çatısı altında gerçekleştiği için ulusal devletler çiftçi tohumu sistemlerini korumakla yükümlüdürler. Öte yandan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) çiftçi haklarını hiçe sayarken, bitki üreticilerinin haklarını hukuki olarak bağlayıcı bulmaktadır. Çiftçi haklarının zorunlu kılınmasını ve bitki üreticilerinin haklarının bu haklara bağlanmasını talep ediyoruz. Bu kaçınılmaz olarak, tohumları özelleştirip metalaştıran ve çiftçi haklarını tanımayan tohum yasalarının iptali demek. Çiftçi Hakları'nı tanıyan ulusal yasaların geçirilmesini talep ediyoruz. La Via Campesina Birleşmiş Milletler'de çiftçi hakları üzerine uluslar arası bir sözleşmenin hızlı onayı ve kabulünü talep etmektedir. Tarım ve tohumların DTÖ ve serbest ticaret antlaşmalarında yeri yoktur.

Bu Antlaşma günümüzde köylülerin ve yerli halkların karşılaştığı tehditlerden sadece biridir. Rio+20 süreci belirgin şekilde “yeşille yıkanmış” kapitalizm ile çiftçi tarımı, agroekoloji ve çiftçi tohumlarımız arasında bir çatışmadır. La Via Campesina umudu temsil eden ve insanlığın geleceği olan agroekoloji ve çiftçi tohumlarını korumak üzere harekete geçecektir. Söylediğimiz gibi, sürdürülebilir çiftçi tarımı hem dünyanın soğumasına hem de beslenmesine katkı sağlayabilir.

Eğer hükümetler Çiftçi Hakları'nı etkili ve aktif şekilde savunarak Antlaşma'nın yeniden formüle edilmesine katılırlarsa biz de Antlaşma ile, Roma'daki FAO sürecine eşlik eden Gıda Güvenliği komitesi modeli gibi paralel bir komiteyle birlikte, işbirliği yapmaya hazırız. Ancak GDÖlar, melez tohumlar ve endüstriyel mülkiyet hakları bizi tarlalarımızdan sürerken bizleri bitmek bilmeyen tartışmalarla oyalayacaksa Antlaşma ile herhangi bir işbirliği kapısı açmayı istemiyoruz. Antlaşma, biyoçeşitliliğin vekilleri olan bizleri tanısın ya da tanımasın, geçmişte genetik çeşitliliği sağlayan ve dünyayı besleyen ve gelecekte de besleyecek olan kendi çiftçi tohumu sistemimizde çalışmaya devam edeceğiz. Tohumlarımızı sadece kendimiz için korumuyoruz, aynı zamanda çocuklarımız için de saklıyoruz. Çiftçi tohumları çiftçi toplulukların ve yerli halkların insanlığın hizmetindeki miraslarıdır.

16.3.2011

Bali Endonezya

Çeviren: Binnur Aloğlu

“Büyük Et” Güneyde Büyüyor

Endüstriyel Hayvancılığın Sihri: Gıda Krizi, Sendikasıztırma, Yoksulluk

Grain

Görünüşe göre Güneydeki insanlar bugünlerde her zamankinden çok daha fazla et tüketiyorlar. BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), gelişmekte olan ülkelerdeki kişi başına düşen et tüketimi değerinin 1980 ile 2005 yılları arasında ikiye, yumurta tüketimi ise üçe katlandığını belirtiyor. Peki bunun sebebi nedir? Bazılarına göre temel etmen, Asya’da gelirlerin artması. Ancak daha baskın olan etmen, yapılan tedarik miktarı ile ilgili. Kapsamlı sübvansiyonlardan ve devletlerin sunduğu destekten güç alan tarım şirketleri, küresel endüstriyel et üretimini son birkaç on yıl içerisinde ürpertici seviyelere çıkarmıştır. Bu artışın yıkıcı faturası ise insanlar, hayvanlar ve çevre tarafından ödenmektedir. Bahsettiğimiz bu olayların çoğu Güneyde gerçekleşiyor ve yerli nitelikteki büyüyen bir uluslararası şirketler grubu, Büyük Et’i gezegenin her tarafına yaymak üzere Kuzey’in eski şirketleri ile işbirliği yapıyor.

Güney’deki ülkelerde dört nala giden bu et pazarını mahmuzlayan nedir peki? Kısa elden verilebilecek cevap, ucuz hayvan besininin yarattığı ucuz, fabrika-çiftliği imalatı ette yaşanan bolluktur. Bugün Güneyde et tüketiminde yaşanan patlama aslında, yıllar önce Kuzey’de, şirketler sübvansiyonlu hububat ve zeytin çekirdeği yığınlarını fast food mutfakları ve süpermarket reyolları için hayvansal proteine dönüştürmek için fabrika-çiftlikleri ve besi üniteleri kurduğunda yaşanan şeyin ikinci raundudur. Donmuş tavuk butlarından dana sakatatlarına yığınlarca atık et yoksul ülkelere “boşaltılmıştır” ve boşaltılmaya de devam edilmektedir.

-Et üretimi ve ticareti işindeki büyük şirketlerin genel adı niteliğindeki – Büyük Et, ABD ve Avrupa’dan her türlü sübvansiyonu almaktadır. Bazıları, bir libre hamburger etinin ABD’de satılması gereken fiyatın normalde 30 Dolar olduğunu, ancak bu etin kitlesel perakende piyasalarında 1-2 Dolara satıldığını söylemektedirler². Gıda sübvansiyonlarının kaldırılması halinde ABD’deki et şirketlerinin işletme maliyetleri yüzde on artacak ve yoksul yerlerde KFC ve McDonalds’ların yerini meyve ve seb-

ze tezgâhları alacaktır³. Bir yandan da Avrupa Birliği’nde inek başına günlük ortalama 2.50 Dolar sübvansiyon düşerken, Sahra-altı Afrika’da yaşayan insanların üçte ikisi günlük 2 Dolar’dan az bir parayla hayatını sürdürmeye çalışmaktadır⁴. ABD ve Avrupa’da yaşayan insanlar, özellikle de yoksul olanlar belirlen biçimde ucuz et tüketmeye zorlanmaktadır. Ve bu model şu an dünyaya yayılmaktadır.

Ucuz besin, ABD ve Avrupa et endüstrisinin temel taşı niteliğindedir ve Cargill, Tyson ve Danish Crown gibi ulus-aşırı et şirketlerinin lobileri, bunların yiyecek hizmeti ve perakende sektörlerindeki müttefikleri, bu sübvansiyonların ortadan kalkmamasını sağlamada kararlıdır. Elbette yeni ucuz yiyecek kaynakları –özellikle Arjantin Pampalarında ve Brezilya Amazonlarında artan soya üretimi- ortaya çıkmıştır, ancak bunlar dinamikleri değiştirememiştir. Bunun yerine et endüstrisinin dünyanın diğer yerlerine yayılması sürecini pekiştirmiştir.

Soya üretimi 1960’tan bu yana on misli artmıştır. Bu hayvan besinini üretmeye tahsis edilen ekilebilir alanların oranı 1990’dan bu yana, pek çoğu Brezilya ve Arjantin’de olmak üzere %58 artmıştır. Aynı süre içerisinde, insanların beslenmesi için ekilmeye ayrılan arazilerin oranı ciddi bir düşüşe geçmiştir⁵. Bunun yanında, soya tipik olarak hayvan besinine dönüştürülen metaplardan sadece bir tanesidir. Cassava, mısır ve diğer hububatın üretiminde ve hayvan besini olarak kullanılma oranlarında da ciddi bir artış gerçekleşmiştir.

Tablo 1’de, son 20 yıl içerisinde ticari besin kullanımının dünya çapındaki yayılımı ve büyüme oranı gösterilmektedir. Burada göze çarpan şey Güney’de yaşanan büyümedir. Ticari besin üretimindeki artış, endüstriyel et üretiminin işareti niteliğindedir. Dünya genelinde insanlar sadece daha fazla et yemekte, fabrika-çiftliği çıkışlı endüstriyel et yemekte ve bu da hayli ciddi sonuçlar doğurmaktadır.

3 “Below-cost feed crops: An indirect subsidy for industrial animal factories”, IATP, June 2006: <http://www.agobservatory.org/library.cfm?refid=88122KFC> stands for Kentucky Fried Chicken.

4 Gumisai Mutume, “Mounting opposition to Northern farm subsidies”, Africa Recovery, Vol.17, No. 1, May 2003 <http://www.un.org/ecosocdev/geninfo/afrec/vol17no1/171agri4.htm>

5 Bakınız: GRAIN, “Global agribusiness: two decades of plunder”, Seedling, July 2010, <http://www.grain.org/seedling/?id=693>

1 Grain; aslen İspanya merkezli olup, kolektif eksenli ve biyoçeşitlilik esasına dayanan gıda sistemlerinin oluşturulması için mücadele veren uluslararası bir kuruluştur.

2 Bu iddia Moby ve Miyun Park tarafından Gristle adlı kitapta öne sürülmektedir, New York, The New Press, 2009.

Tablo 1: Besin konsantrasyonlarının kullanımının bölgesel dağılımı, 1980/2005 (milyon ton)

	1980	2005
Gelişmiş ülkeler	668.7	647.4
Eskiden merkezi planlamayla yönetilen ülkeler	296.5	171.9
Diğer gelişmiş ülkeler	372.2	475.4
Gelişmekte olan ülkeler	239.6	602.7
Doğu ve Güneydoğu Asya	113.7	321.0
Çin	86.0	241.4
Doğu ve Güneydoğu Asya'nın geri kalanı	27.7	79.6
Latin Amerika ve Karayipler	64.3	114.1
Brezilya	33.4	54.9
Latin Amerika ve Karayiplerin geri kalanı	30.9	59.3
Güney Asya	20.9	49.7
Hindistan	15.5	37.1
Güney Asya'nın geri kalanı	5.4	12.6
Yakın Doğu ve Kuzey Afrika	25.8	70.1
Sahra-altı Afrika	15.0	47.6
DÜNYA	908.4	1,250.1
Kaynak: FAO		

Kuzey'de bulunan şirketler eliyle gelişen Büyük Et, şimdi küresel bir fenomen niteliğindedir. Ve göreceğimiz üzere, yeni cepelerde yürüttüğü taarruzda sıklıkla Güneyli ülkelerin bayraklarını kullanmaktadır. Aşına olduğumuz Kuzey-Güney eksenli bakış açısını elden geçirmek gerekebilir.

Et Devlerinin Yeni Ekini

Endüstriyel et üretiminin güneyde patlamasının sebeplerinden biri, et piyasasındaki büyük şirket gruplarının neoliberal küreselleşmenin mimarisini kullanarak, diğer şirketlerdeki holdingler gibi, daha ucuza üretim yapmak için faaliyetlerini yoksul ülkelere kaydırmasıdır. Dünyadaki en büyük domuz eti üreticisi konumundaki ABD merkezli Smithfield, Meksika ve Doğu Avrupa'da çiftlikler kurdu. ABD merkezli diğer bir Büyük Et şirketi olan Tyson da 1990'larda görece küçük bir ölçekte, Çin'de tavuk çiftlikleri kurmaya başlamış, 2010'da burada iki çiftlik daha kurarak yılda 150 milyon tavuk üretecek kapasiteye ulaşmıştır. Tyson aynı süreçte Hindistan'da bir anonim şirket kurmuş, Arjantin'de büyükbaş besi ünitesi faaliyetlerine girişmiş ve Brezilya'daki üç büyük tavuk üretim şirketini satın almıştır. Avrupa'da bulunan bazı tavuk şirketleri de Brezilya'da büyük faaliyetlere girişmişlerdir. Fransız tavukçuluk endüstrisini fazlasıyla sanayileşmiş bir ithalat malı üretim endüstrisine dönüştüren Doux, Brezilyalı bir tavukçuluk şirketini satın alarak ve Brezilya Hükümeti'nden büyük bir sübvansiyon alarak faaliyetlerini Brezilya'ya kaydırmıştır. 2002 itibarıyla, dünyanın beşinci büyük tavukçuluk şirketi olan Doux, toplam üretiminin

yarısını Brezilya'dan gerçekleştirmeye başlamıştır¹. Japon et şirketleri üretimlerinin büyük bir kısmını Çin'e kaydırırken Danimarkalı domuz eti üreticileri doğu Avrupa'da faaliyet göstermeye başlamışlardır.

Ancak bu sadece Kuzeyli büyük şirketlerin hikâyesi değildir. Güneyli şirketler de artan biçimde, fabrika çiftlikleri ve besi üniteleri kurmak, besin üretip nakletmek ve et paketleme tesisleri oluşturmak için yeni bir sermaye oluşturmaya başlamışlardır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın belirttiği üzere, 2008 itibarıyla tarımsal üretime ilişkin küresel nitelikteki ulus ötesi yatırımların %40'ı Güney-Güney kaynaklıdır². Bu süreç içerisinde Güney'de yer alan bazı et şirketleri, agresif deniz aşırı yayılım stratejilerinin sonucunda tam teşekküllü ulus aşırı şirketlere dönüşmüşlerdir.

Büyümenin Motorları

Bir şirket, büyümek için sermayeye ihtiyaç duyar. Ve son zamanlarda gördüğümüz üzere, dünyanın parasının büyük bir kısmının üzerinde oturan küresel finans endüstrisi, Güney'deki et endüstrisine yatırım yapmaya can atmaktadır. 2008'de yaşanan finans krizinden bu yana, köstebek fonlardan emeklilik fonlarına pek çok özel yatırımcı, Güney'deki et ve mandıra şirketlerinin hisselerine ve çiftliklere yapılacak doğrudan yatırımlara iştahla bakmaya başlamıştır. Örneğin, Goldman Sachs ve Deutsche Bank, son birkaç yıl içerisinde Çin'de bulunan ve sürekli büyüyen bir piyasanın içinde yer alan domuz eti üreten şirketleri satın almak için yüzlerce milyon dolar harcamışlardır.

1 Tristan Coloma, "Quand les volailles donnent la chair de poule", Le Monde Diplomatique, July 2008, <http://www.monde-diplomatique.fr/2008/07/COLOMA/16084>
2 UNCTAD, Dünya Yatırım Raporu 2009, Cenova, Eylül 2009.

Barclays Bank da, Zambiya'nın en büyük tarımsal işletme şirketi olan Zambef'de büyük hisseler satın alan kurumsal yatırımcılardan biridir. Daha kuzeyde, Mısırlı bir özel ortaklık fonu olan ve Afrika çapında yiyecek üretimi için arazi satın alan Citadel Capital, 11.000 inek barındıran bir yerli çiftliği satın almıştır.

Ancak bunun yanında, Güneydeki et şirketlerinin banka hesaplarını şişirmek için pek çok hükümet hamlesi de yapılmaktadır. Bazı hükümetler, özellikle de Brezilya hükümetleri, uluslararası piyasalarına ve fast food zincirlerine ürün sunmada Kuzeyli TNC'ler ile boy ölçüşebilen kendi çok uluslu et devlerini oluşturacak biçimde hareket etmektedir. Brezilyanın Ulusal Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Bankası, 2008'den bu yana dört büyük Brezilyalı et şirketine finansman sunmak için 4.4 milyar doları elden çıkartmıştır¹. Banka şu anda ülkenin en büyük iki çokuluslu et şirketi olan JBS' nin yüzde 20'sini, Marfrig'in yüzde 14'ünü elinde tutmaktadır.

Diğer hükümetler daha çok uzun vadeli yiyecek güvencesi sağlamak amacıyla hareket etmektedir. Libya ve Güney Kore hükümetleri, deniz aşırı ülkelerde tarım arazisi edinerek ülkeye veya uluslararası piyasalara yiyecek sağlamaya çalışmaktadır. Et söz konusu olduğunda, yerli besi hayvanlarını beslemek için deniz aşırı yem üretimini teşvik etmek hem de deniz aşırı ülkelerde besi hayvanı üretimine yatırım yapmak şeklinde gerçekleşmektedir. Örneğin Çin, Brezilya ve Arjantin'de yem üretimi sağlamak için Bahamalar ve Tanzanya ile besi hayvanı projelerine girişmeye çalışmaktadır. Ve Çin'in devlet mülkiyetindeki ticaret devi olan COFCI bir yandan Çin'in en büyük et ve mandıra ürünleri üreti-

cisi konumuna gelirken bir yandan da ABD'li domuz eti üreticisi Smithfield'in yüzde 5'lik hissesini alarak deniz aşırı piyasaya el atmaya başlamaktadır. Paradoksal biçimde Singapur, geleceğe yönelik domuz eti tedariki için Çin'e bakmaktadır. 2010 yılında, Singapur'un egemen refah fonu olan Temasek, Çin'in en büyük domuz eti üreticisi ile kurulacak bir ortaklık için yatırım yapacağını duyurmuştur. Bu yatırım sonucunda Jilin eyaletinde, esasen Singapur'a ithal edilmek üzere yılda bir milyona yakın domuz kesilmeye başlanacaktır.

Ortadoğu'da bulunan pek çok ülke, artan nüfuslarının ve kullanılabilir arazi ve su kıtlığının sonucunda, kendi et tedariklerinin geleceği konusunda tedirginliğe düşmüşlerdir. Besi ithalatının yanında et ithalatı da bu ülkelerde tavan yapmıştır. Brezilya, Yeni Zelanda, ABD ve diğer Büyük Et ve besi ihracatçılarının gelecekte tedarike devam etmesine yönelik diplomatik güvenceler beklenen etkiyi vermeyince bölgede bulunan bazı hükümetler, özel şirketlerinin deniz aşırı ülkelerde et ve besi yatırımı yapmalarını doğrudan teşvik etmeseler de desteklemektedir. Suudi Arabistan'ın dördüncü büyük tavukçuluk şirketi olan ve Krallığın en büyük süt ürünleri şirketi Almarai'nin elinde bulunan HADCO, Sudan'da 10.000 hektarlık arazide hububat ve hayvan yemi üretmeye başlamış ve üretimin zaman içinde 100.000 hektara yayılacağını belirtmiştir. Devlet mülkiyetinde bulunan Hassad Food, Katar piyasasında yeni besi hayvanı çiftlikleri kurmaya başlamıştır ve bir yandan da Avustralya, Brezilya, Türkiye ve Uruguay'da yem üretimi ve besi hayvanı projeleri için arazi almaya başlamıştır. İran'da bu yeni hamlede yerini almıştır. 2009 Kasım ayında Brezilya Hükümeti, İran tarafından ülkede tarım arazisi almak üzere yapılan bir talebi reddetmiştir. Birkaç ay sonra, İranlı yatırımcıların güney Rusya'da 40 milyon dolarlık büyük baş hayvan ve yem yatırımına giriştiği ve burada 1.2 milyon tavuğu barındırabilen bir tavuk çiftliğinin inşaatına başladığı bildirilmiştir².

Ancak bu hükümet girişimleri sadece büyük şirketlerin piyasaya girmesi için yer açmaktadır. Küresel yiyecek sistemleri şirketler tarafından işletilmekte ve yürütülmektedir ve yatırım akışları bu şirketlerin stratejileri doğrultusunda belirlenmektedir. Kentucky Fried Chicken Çin'e yayıldıkça, Asya'nın en büyük tavukçuluk şirketlerinden ve KFC tedarikçilerinden olan DaChan'da aynısını yapmaktadır. Afrikalı süpermarket lideri Shoprite Nijerya'da mağaza açınca, Güney Afrika'daki ana tedarikçisi olan Zambef'de yakınlarda et paketleme tesisleri açmaya başlamaktadır. Wal-Mart Meksika'ya açıldıkça, şimdi Brezilyalı JBS'nin elinde bulunan en büyük ABD'li tavukçuluk şirketi olan Pilgrim's Pride da aynı hamleyi yapmaktadır. Benzer biçimde, JBS Uruguay, ABD veya Avustralya'da besi çiftliği veya paketleme tesisi kurduğunda Pilgrim's Pride da aynı şeyi yapmaktadır. Bunkadaki amacı, ağız ve ayak hastalıkları yüzünden Brezilyalı ihracatçılara kapalı olan piyasalardaki McDonalds ve Carrefour gibi müşterilerinin biftek tedarikini daha iyi yerine getirebilmektedir.

1. Stuart Grudgings, "Cattle a tough target in Amazon protection fight", Reuters, 1 June 2009.

2. Bakınız, <http://farmlandgrab.org/cat/iran>.

Et Yüklü Gemiler

Bu oyun içerisinde hükümetlerin rolü genellikle, şirketlere ve elitlere bu piyasalar içerisinde yol almada yardım etmeye yöneliktir. Bu iki taraflı ticaret anlaşmalarının imzalanması veya ithalat kısıtlamalarını bertaraf edecek diplomatik girişimlerde bulunulması şeklinde gerçekleşebilir. Örneğin, Tayland-Avustralya Serbest Ticaret Antlaşması esasen (sözde) bir at ticareti antlaşmasıdır: bu antlaşma doğrultusunda Avustralya süt ürünleri şirketleri Tayland süt ürünleri piyasasını ele geçirmiş ve Tayland'ın tarımsal ticaret devi olan Charoen Pokphand (CP) Avustralya tavukçuluk piyasasını ele geçirmiştir¹. Brezilya ve Çin arasında yapılan ticaret görüşmeleri de buna benzerdir. Mayıs 2009'da Brezilya Devlet Başkanı Lula, Pekinde iken Çin hükümetinin Brezilyaya uyguladığı ve Newcastle salgınından kaynaklanan tavuk ithalatı kısıtlamalarının kaldırılmasını sağlamıştır. Bu, "Brezilya'nın" Çin'e tavuk ihraç etmede serbest olduğu anlamına gelmemekte ancak Brezilyada bulunan beş et tesisinin Çin'e ihracat yapmaya devam edebilmesini sağlamaktadır. Ambargo kalktıktan sonra Çin'e yapılan ilk nakliyat, Fransız Doux'un Brezilyalı ortağı Frangsoul tarafından gönderilen 300 ton tavuğu içermektedir.

Benzer şekilde, 2008 yılında AB, Çin'e uygulanan altı yıllık ithalat yasağını kaldırmış ve Shandong eyaletinden yapılan tavuk ihracatına izin vermiştir. Shandong da dış ticaret bürosunda çalışan bir resmi görevli bunun "Çinli üreticiler, özellikle de çiftçiler için iyi bir haber olduğunu" söylemiştir. Ancak bunun Çinli çiftçiler için bir zafer olduğunu söylemek zordur. Avrupa bu kararı almadan iki hafta önce Tyson, Shandong'un en büyük tavuk ihracatçılarından birini – Avrupa'nın Çin'den tavuk eti ihracatı yapmasına izin verdiği altı şirketten birini satın almıştır².

Şirketlerin ürettiği tavukların sicili gibi etin sicili de önemlidir. 2003 yılında ABD sürülerinde deli dana hastalığı görüldüğünden bu yana pek çok ülke kapılarını ABD'den gelen sığır etlerine kapatmıştır. Hem Washington hem de Amerikan et endüstrisi lobisi bu yıllarda yabancı ülkelerin sınırlarını yeniden bu ülkelere açması için zorla olmasa bile tatlı dille büyük bir çaba sarf etmiştir³. Hatta küresel standartları belirleyen Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü bünyesinde kuralları yeniden düzenleyerek ABD kaynaklı sığır etini güvenli ilan etmeye çalışmıştır⁴. Buna rağmen insanlar –öncelikli olarak piyasanın dışına itilen çiftçiler - ABD'li sığır etine sadece sağlık açısından değil aynı zamanda sosyo ekonomik ve politik açıdan da tepki göstermiştir ve Kore, Avustralya ve Tayvan'da büyük kampanyalar yürütülmüştür. Bu kampanyaların etkisiyle "ABD sığır eti" "deli dana eti" olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Asya-Pasifik'teki durum genel olarak bu yöndedir. Ancak, insanların genellikle gözden kaçırdığı şey Brezilyalı JBS'nin ABD et paketleme endüstrisinde en büyük yeri işgal etmeye başladığıdır. İnekler aslen ABD'li

çiftliklerde bulunan bağımsız üreticilerden gelse de besi üniteleri, mezbahalar ve işleme tesislerinin çoğu Brezilyalı girişimci tarafından işletilmekte ve kontrol edilmektedir.

Maliyetlerin "Hesaplanması"

Tüm bu yatırım akışları, daha fazla fabrika çiftliği, daha hızlı montaj hatları daha fazla fast food yaratarak etin daha çok endüstrileşmesine yol açmaktadır. Bunun insanlar ve gezegen üzerinde yarattığı maliyet yıkıcıdır.

En hassas durumda bulunanlar çiftçilerdir. Ucuz et ithal eden ülkelerde yerli çiftçiler sürecin dışına itilmektedir. Bu şirketlerin faaliyet yürüttüğü ülkelerde çiftçiler geçim kaynaklarından mahrum kalmakta ve faaliyetlerini bırakmaktadır. 1990'ların ortasından bu yana Çin'deki endüstriyel tavukçuluk şirketlerinin yaşadığı yükseliş, 70 milyon küçük çiftçinin tavuk üretimini bırakmasına neden olmuştur⁵. Romanya gibi bir ülkede domuz eti piyasasının ithalata açılması ve hem yerli hem yabancı şirketlerin piyasaya girmesi, 2003-2007 arasında domuz çiftçiliği yapanların yüzde 90'ının faaliyetlerine son vermesine yol açmıştır. 480.000 çiftçiden geriye dört yılda sadece 50.000 çiftçi kalmıştır⁶. Hala faaliyet sürdüren çiftçiler ise ya üretim sözleşmelerinin ağır şartlarını kabul etmek ya da piyasanın hudutlarında, şirket egemenliğinin ve özel standartların piyasaya erişimi ve geleneksel tarım faaliyetlerini sürdürmeyi zorlaştırdığı bir ortamda riskli biçimde varlıklarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar⁷. Örneğin, Vietnam'da kuş gribi ile mücadele etmek için alınan önlemler küçük ölçekli tavuk üreticilerini büyük şehir piyasalarından silmiş ve kümes tavukçuluğunu yasaklayarak milyonlarca Vietnamlı köylüyü hassas bir durumda bırakmıştır. Kuzey Vietnam'da görülen salgının bir CP çiftliğinden kaynaklandığı düşünülürse, alınan bu önlemlerin ne kadar saçma olduğu görülecektir⁸.

İşçiler de hayli olumsuz etkilere maruz kalmaktadır. ABD'de, et paketleme endüstrisinde çalışan işçiler, 1980'lerde sendika kurma ve şirketleri daha iyi çalışma koşulları ve daha iyi ücretler sunmaya zorlama hakkına sahiptiler. Ancak et paketleme şirketleri, sendikaları bastıran taktikler kullanarak ve hukuki durumları nedeniyle sendikal faaliyet yürütmeleri zor olan göçmen işçileri çalıştırarak tüm bu kazanımları geri almıştır. Şirketler üretimi büyük bir oranda arttırırken, ücretleri 1980'lerde verilen ücretlerin yarısı kadar azaltmışlardır. Bugün, ABD'de bir tavuk çiftliğinde çalışan ortalama bir işçi aynı hareketleri bir vardiya içerisinde 10 ila 30.000 kere tekrarlamaktadır ve et endüstrisi, Amerika'da çalışılacak en tehlikeli iş kollarından birisi haline gelmiştir⁹.

5 FAO, "The state of food and agriculture, 2009", <http://www.fao.org/publications/sofa/en/>

6 Doreen Carvajal and Stephen Castle, "A US hog giant transforms Eastern Europe", New York Times, 5 May 2009.

7 GRAIN, "Contract farming in the world's poultry industry", Seedling, January 2008; Isabelle Delforge, "Contract farming in Thailand: A view from the farm", a report for Focus on the Global South, 2008; "Thailand Livestock Report", Italia

Trade Commission, 2008: [http://www.ice.gov.it/paes/asia/thailandia/upload/177/Thailand per cent20-Livestock per cent20Report.pdf](http://www.ice.gov.it/paes/asia/thailandia/upload/177/Thailand%20Livestock%20Report.pdf)

8 GRAIN, "Bird flu: a bonanza for 'Big Chicken'", Against the grain, March 2007.

9 UFCW'den Ana Grabowski, Brezilya'da yapılan konuşma, 1 Temmuz 2008: <http://www.rel-uita.org/>; Tom Philpott, "How the meat industry thrives, even as costs rise", Grist, 13 September 2007: <http://www.grist.org/article/hog-futures/>

1 BIOTHAİ'den Witoon Lianchamroon ile yapılan "Behind every FTA lie the TNCs: examples from Thailand", başlıklı rapor, [bilaterals.org](http://www.bilaterals.org/)'dan Aziz Choudry tarafından yapılmıştır, Fighting FTAs, November 2007: <http://www.bilaterals.org/multimedia/audio/Thailand/Behind+every+FTA+lie+the+TNCs+examples+from+Thailand+per+cent28November+2007+per+cent29.mp3.php>

2 Bu üç şirket; Shandong Zhucheng Foreign Trade, Qingdao Nine-Alliance ve Anqiu Foreign Trade'dir.

3 "Zorlamaya" örnek olarak ABD hükümetinin Tayvan veya Koreye, piyasalar ABD etine açılmadıkça ABD'nin kendileriyle serbest ticaret antlaşması yapmayacağını söylemesi gösterilebilir.

4 Bakınız; GRAIN, "Food safety, rigging the game", Seedling, July 2008, <http://www.grain.org/seedling/?id=555>

ABD modeli artık küresel bir niteliğe bürünmüştür. Avrupa'da faaliyet gösteren et işçileri sendikaları, dış kaynak ve göçmen işçilerin kullanımına, ücretlerin ve çalışma koşullarının daha kötü olduğu ülkelere faaliyetlerin kaydırılmasına karşı benzer mücadeleler yürütmektedir.¹ Et endüstrisindeki sendikaların güçlü olduğu Brezilya'da, ülkenin et şirketleri küreselleştikçe bu şirketlerle yapılan toplu görüşmeler daha da zorlaşmakta ve sonuçsuz kalmaya başlamaktadır. İhracat eksenli büyümenin son on yılı, tavukçuluk sektöründe çalışan ve pek çoğu da kadın olan işçiler için özellikle tatsız sonuçlar doğurmuştur.² Mato Grosso do Sul eyaletindeki Cargill'e ait tavuk çiftliğinde çalışan Sergio Irineri Bolzan, çalışmaya başladığı 1997 yılından bu yana işyükünün iki katına çıktığını ve bunun sonucunda aşırı kullanım sonucu görülen kas rahatsızlıklarının işçiler arasında çok daha sık ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu rahatsızlık özellikle kadınlar arasında yoğun biçimde görülmeye başlamıştır. Brezilya'da yakın zamanda yapılan ulusal nitelikli bir çalışmada, tavuk çiftliklerinde çalışan kadınların dörtte birinden fazlası ciddi kas yorgunluğu sıkıntıları yaşamaktadır ve bu da doğrudan depresyona yol açmaktadır. Brezilyada tavuk çiftliklerinde çalışan kadınların yaklaşık %40'lık bir bölümü depresyon geçirmektedir.³ İşçilerin belirttiğine göre şirketler, ciddi sağlık sorunu "salgınlarının" ortaya çıkmasına yol açmıştır.⁴

Kamu sağlığı açısından bakıldığında endüstriyel etin bir felaket olduğu görülür. Fabrika çiftliklerinde büyük sayıda hayvandan oluşan kalabalık gruplar, hayvanlara yapılan ürpertici muameleler, antibiyotiklerin aşırı kullanımına ve tehlikeli patojenlerin ortaya çıkıp yayılmasına yol açmaktadır. Bu patojenler ortaya çıkan yiyeceği zehirli hale getirmektedir ve ABD yumurta tedarik sisteminde ortaya çıkan salmonella salgınında görüldüğü üzere, işlerin yanlış gitmesi halinde çok büyük sayıdaki insan kitleleri bunun olumsuz etkilerine maruz kalmaktadır. Fabrika çiftlikleri aynı zamanda yaydıkları zehirli gaz ve kokularla solunum problemlerine yol açmakta, yerel su kaynaklarını kirletmekte yerel toplulukların yaşamını sefaletle sürüklemektedir. Fabrika çiftliklerinin en hızlı yayıldığı yer olan Çin'de 2010 yılında yapılan ilk kirlilik ölçümünün sonuçları dehşet vericidir; bu ölçüme su kaynaklarının kirlenmesinde tarımın – çalışmayı yapanların belirttiği üzere fabrika çiftliklerinin- etkisi, endüstrinin yarattığı etkiden daha büyüktür⁵. Bu nedenle şirketler çiftliklerini, politik gücü daha az olan yoksul yörelere kurmaktadır.⁶

Çevresel tahribatın boyutları da ürperticidir. Fabrika çiftlikleri hayvan biyoçeşitliliğinin zarar görmesine (örneğin endüstriyel

domuz üretimi sadece beş cins üzerinden gerçekleşmektedir)⁷, sera gazlarının salınmasına (et endüstrisi toplam sera gazı emisyonlarının %18'inden sorumludur)⁸ ve ormanların yok olmasına (hayvanlara yer açmak için ormanların kesilmesi gibi doğrudan etkilerle veya yem sağlamak için ormanların ortadan kaldırılması gibi dolaylı etkilerle)⁹ yol açmaktadır. Bunun yanında, et endüstrisinde yaşanan küresel patlama, soya gibi ticari bitkilerin endüstriyel üretiminin de ciddi biçimde artmasına yol açmıştır. Bu faaliyetler, yerel toplulukları arazilerinden sürmekte, küçük ölçekli sürdürülebilir çiftlikleri ticari tesislere dönüştürmekte, süreç içerisinde kırsal arazileri dönüştürüp yok etmektedir.

Et Vagonu Sarsılıyor

Elbette bazı iyi haberlerimiz de var. Güney eksenli endüstriyel et üretimine meydan okuyan mücadeleler yavaş yavaş olgunlaşmaya başlamaktadır. Tayland'da bulunan bazı gruplar CP ile mücadele etmek için bir araya gelmekte ve CP'nin faaliyet yürüttüğü diğer ülkelerdeki gruplarla temas kurmaya başlamaktadır. Brezilya'da, BNDES'in çok uluslu şirketlere yaptığı yatırımları izleyip bunlara tepki veren gruplar, şirketlerin aktif faaliyet yürüttüğü Afrika ülkelerindeki insanlarla bağlantıya geçmeye başlamaktadır. Yerel seviyede ise, endüstriyel domuz çiftliklerinden etkilenen Meksikalı yerel topluluklar, sosyal ve çevresel adalet hedefiyle mücadelelerini ulusal ağlar üzerinden yürütmeye başladılar. Güney'de yer alan çokuluslu et şirketlerinin işçileri de dahil olmak üzere pek çok ülkeden pek çok işçi, sendikaları aracılığıyla sınırları aşan köprüler kurmaktadır. Brezilya'daki Marfrig ve JBS işçileri Uruguay, Arjantin ve Avrupa'daki benzer oluşumlar ile birlikte çalışma yürütmektedir.

Bu ittifakları desteklemek, bunların deneyimlerini öğrenmek ve bunlara katkıda bulunmak çok önemlidir. Güney'deki Hükümet'ler arasında alelacele yapılan antlaşmalara da özellikle önem verilmelidir. Güney eksenli çok uluslu et şirketlerine karşı duran ve bu şirketlerin denizaşırı stratejilerinden etkilenen gruplar arasındaki bağlantı ve işbirliğini güçlendirmek gerekmektedir. Bu çalışmalar hayati derecede önem taşımaktadır. Zira "Büyük Et", Güney'de başına buyruk biçimde büyümesine izin verilemeyecek kadar ciddi bir felakettir.

GRAIN adlı örgütün Seedling adlı yayın organının Ekim 2010 sayısında GRAIN imzasıyla yayınlanmıştır.

Çeviren: Eren Paydaş

1 Örnek için bakınız: CGIL FLAI Modena adlı İtalya Sendikası: <http://www.nuovocorporalato.it/>

2 Brezilya et sektöründeki çalışma koşulları yeteri kadar iyi değildir. 2007'de, kölelik ve aşağılayıcı muamele şikayetlerinin %60'ı büyük baş hayvan endüstrisinden Kırsal Arazi Komisyonuna yapılan şikayetlerden oluşmaktadır. Bakınız: RELUITA: http://www.reluita.org/sociedad/hambre/hombres_esclavizados_ganado_subsidiado-por.htm

3 Bakınız: REL-UITA: http://www.rel-uita.org/agenda/encontro_setor_avicola-2008/con_sergio_bolsan.htm

4 Carta de Atibaia, "Declaración Final del Encuentro Internacional de los Trabajadores en la Industria Avícola", 18 June 2008: http://www.rel-uita.org/agenda/encontro_setor_avicola-2008/carta_de_atibaia.htm

5 Jin Zhu, "Animal waste a threat to clean water supply", China Daily, 15 July 2010; Mindi Schneider, "China: agriculture a bigger polluter than industry", PigPenning, 20 July 2010: <http://pigpenning.wordpress.com/>

6 Daha fazla bilgi için Democracy Now'da David Kirby ile yapılan röportaja bakınız, "The looming threat of industrial pig, dairy and poultry farms on humans and the environment", 24 August 2010: http://www.democracynow.org/2010/8/24/david_kirby_on_the_looming_threat or Fabrice Nicolino, Bidoche : L'industrie de la viande menace le monde, Editions LLL, September 2009. Meksika'daki La Gloria topluluğu ve civardaki domuz çiftlikleri ile kurduğu ilişkileri anlatan belgesel için bakınız Télévision Suisse Romande, "H1N1: Why did it strike the Mexicans first?", September 2009: <http://www.grain.org/articles/?id=58>

7 Konu hakkında kapsamlı bir inceleme için bakınız: Susanne Gura, "Livestock breeding in the hands of corporations", Seedling, January 2008, <http://www.grain.org/seedling/?id=528>

8 GRAIN, "The international food system and the climate crisis", Seedling, October 2009, <http://www.grain.org/seedling/?id=642>

9 1990-2002 arasında, Brezilya'nın et ihracatında patlama yaşadığı dönemde büyük baş hayvan sayısı 26 milyondan 57 milyona çıkmıştır ve bu büyümenin yüzde seksenlik bir kısmı Amazon arazisinde gerçekleşmiştir. Bakınız: Sven Wunder, Benoit Mertens, Pablo Pacheco and David Kaimowitz, "Hamburger connection fuels Amazon destruction", CIFOR, 2004, http://www.cifor.cgiar.org/publications/pdf_files/media/Amazon.pdf

Dünyadaki Kadın Mücadeleleri İle Dayanışma

Dünya Sosyal Forumu, Dakar

Dünya Sosyal Forumu bu yıl 2006 Mali ve 2007 Kenya sosyal Forumlarından sonra üçüncü kez Afrika'da toplandı. Biz, dünyanın çeşitli yerlerinden Dakar'a gelmiş ve güçlerimizi birleştirmenin bizi daha da güçlü kıldığının farkında kadınlar olarak, Senegalli, Afrikalı ve tüm dünyadan kadınların mücadelelerini selamlıyoruz. Onların mücadeleleri, tüm kadın ve erkeklerin mücadeleleri ile birlikte, küreselleşmiş kapitalizme ve patriarkaya (ataerkil düzen) karşı direnişi güçlendiriyor.

Bugün, hala aynı dünya krizini deneyimliyoruz –ekonomik kriz, gıda krizi, ekolojik ve sosyal kriz- ve bu krizin devamlılığını ve derinleşmesini izlemekten endişe ediyoruz. Tekrar ediyoruz ki, bu krizler birbirinden yalıtılmış krizler değildir, fakat doğanın ve emeğin aşırı sömürülmesine ve finansal spekülasyona dayalı modelin krizidir. Bu nedenle kadınlar olarak, insanlarımızı özellikle de kadınları yoksullaştıran bu toplum modelinin, bu ekonomik modelin, bu üretim ve tüketim modelinin değiştirilmesi için çağrı yapıyoruz.

Biz adalet, barış ve dayanışma ilkelerine saygı gösteren ve savunan kadınlar olarak, pazar mantığına dayalı palyatif çözümlere inanmıyor, bu krizlere karşı alternatif modeller geliştirmenin gerekli olduğunu savunuyoruz. Varolan sistemi devam ettirmenin bedelini kadınlara ödetmelerine izin vermeyeceğiz.

Bu bağlamda, tahammülsüzlüğe, cinsel çeşitliliğin mahkum edilmesine ve kadının sağlığını, bedenini ve ruhunu hiçe sayan kültürel pratiklere hiçbir tolerans göstermeyeceğiz.

Kadınlara yönelik başta kadın cinayetleri, kadın ticareti, zorla fuhuş, fiziksel şiddet, cinsel istismar, genital sünnet, erken evlilik, tecavüz, sistematik bir savaş silahı olarak tecavüz ve kadınlara yönelik nefret suçu işleyenlerin cezасız kalmaları olmak üzere her türlü şiddeti mahkum ediyoruz.

Kadının onurlu koşullarla kaynaklara, toprağa, krediye ve istihdama erişimini engelleyerek kadınları aşağılayan ve karlarına kar katmak için kadınları gittikçe daha fazla esnek istihdama mahkum eden bu topluma hayır diyoruz.

Kadın ve erkek yerli çiftçilerin topraklarının ister devlet isterse çok uluslu şirketler tarafından yapılsın, tek elde toplanması ve sömürgeleştirilmesine karşıyız. Biyoçeşitliliği ve yaşamı yok eden transgenik ürünlere de...

Devletin sosyal harcamalar, eğitim ve sağlık programları yerine

silahlara ve nükleer yarışa toplumsal zenginliğimizi yatırmasına hayır diyoruz

Kadınların bilgi ve eğitime erişimini kısıtlayan ve karar alma mekanizmalarında kadınları marjinalize eden, ayrımcılık uygulayan bir toplum istemiyoruz.

Silahlı çatışmalara, savaşlara ve işgallere hayır diyoruz. Baskı altında tutulan insanlar için adil bir barış istiyoruz.

Bütün bu çerçevede, ülkelerimiz uluslararası finans kuruluşları karşısında ekonomik, siyasal ve kültürel egemenliğe kavuşabilinler diye, mücadelemizi güçlendirmeyi öneriyoruz. Korkunç ve yasadışı borçların iptalini ve kamu harcamalarının yurttaşlar tarafından denetlenmesini savunuyoruz. Kadınlar kimseye borçlu değildir, kadınlar bu korkunç borcun birincil alacaklısıdır. Bizler aynı zamanda Tobin vergisinin etkili biçimde uygulanmasını istiyoruz.

Bizler, tüm yerli halklar için gıda egemenliği ve yerli ürün tüketimini savunuyoruz, geleneksel tohumlarımızın kullanılmasını ve kadınların toprağa ve üretim araçlarına erişimini istiyoruz.

Bizler, kadın ve erkeğin aynı haklara sahip olduğu, bilgiye, temel ve yüksek eğitime, okuryazarlığa ve karar alma mekanizmalarına erişim adaletinin sağlandığı, aynı haklar ve adil ücretlerle istihdam edildiği bir dünya istiyoruz.

Bizler, devletlerin kadın ve çocuk sağlığına, özellikle de anne sağlığına yatırım yaptığı bir dünya istiyoruz.

Bizler, 156 ve 183 sayılı ILO sözleşmeleri başta olmak üzere, tüm uluslararası anlaşmaların onaylanmasını ve etkili biçimde uygulanmasını istiyoruz.

Bizler, iletişimin ve bilgiye erişimin demokratikleşmesini istiyoruz.

Bizler, Kudüs'ün başkenti olduğu demokratik, bağımsız ve egemen bir Filistin devletinin kurulması ve Birleşmiş Milletler'in 194 numaralı kararına uygun olarak mültecilerin geri dönmesi için mücadele eden kadınlarla dayanışma içindeyiz.

Senegal'in Casamance bölgesinde barış için mücadele eden kadınlarla birlikteyiz.

Tunus ve Mısırlı insanların demokrasi mücadelesini destekliyoruz. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde çatışmanın sona ermesi için; demokratik, ekolojik ve özgür bir toplum ve anadilde eğitim için mücadele eden Kürt kadınlarıyla dayanışıyoruz.

Saharalı kadınların kendi kaderini tayin hakkı ve sorunun Magrep Sosyal Forumu'nda da belirtildiği gibi Birleşmiş Milletler'in kararları doğrultusunda çözümü için verdikleri mücadeleyi destekliyoruz.

Haiti, Brezilya, Pakistan ve Avustralya gibi doğal afetlerin olduğu her yerde kadınlarla birlikteyiz.

Yerinden edilmiş ve mülteci olan milyonlarca kadın ve çocukla dayanışmamızı ilan ediyoruz. Onların topraklarına dönme ve seyahat etme hakkını aynı anda savunuyoruz.

Çatışma ve savaş alanlarında acil yardım ve bilgi ağları kurulmasını öneriyoruz. 30 Mart'ın Filistinlilerle Uluslararası Dayanışma Günü ilan edilmesini öneriyor ve herkesi işgalci İsrail'in mallarını boykot etmeye çağırıyoruz.

Dünyadaki tüm kadınların mücadelesini tanıyor ve onların taleplerini kendi taleplerimiz olarak görüyoruz. İşte bu yüzden hep beraber savaşmalıyız.

Dakar, 11 Şubat 2011

İmzacı kuruluşlar

Dünya Kadın Yürüyüşü, La Via Campesina, CADTM – Üçüncü Dünyanın Borçlarının İptali Komitesi

Marcosur Feminist Articulation, Attac Argentina, Attac Pais Valencia, Brazilian Women's Union (UBM)

Centro Brasileiro de Solidariedade aos Povos e Luta pela Paz (CEBRAPAZ, Brazilian Centre of Solidarity with Peoples and Struggle for Peace)

Central Única dos Trabalhadores (CUT, Unified Workers' Central) (Brazil)

CEAS – Sahara (Coordinadora Estatal de Asociaciones Solidarias con el Sahara), Colectivo Granada – España, CTB Democratic Federation) Fédérations Démocratique Internationale des Femmes (FDIM, Women International Generattac Groupement Dang Dang – Senegal, Groupement Défense Bargny – Senegal, Latin American Continental Students Organization (OCLAE)

Le Monde selon les Femmes – Belgique, Red Vasca de Apoyo a la Unión Nacional de Organizaciones Saharauis, WID

Çeviren: Ecehan Balta

Mezopotamya Ekoloji Forumu'nun Ardından

Ecehan Balta

Mezopotamya Sosyal Forumu'nun düzenlediği Ekoloji Forumu, 28-29 Ocak tarihleri arasında Diyarbakır'da yapıldı. Forumu, sadece Kürt coğrafyasından değil, temsili düzeyde de olsa diğer toplumsal hareketlerden de çevreler katıldı. Forumun ekososyalizmden, politik ekolojiye; ekokentlerden, mevsimlik tarım işçiliğine kadar uzanan geniş bir yelpazede ele alınan konuları, Filistin'den Meksika'ya kadar uluslararası konuşmacıları ile sadece herhangi bir ekolojist için değil, toplumsal hareketlere o ya da bu yanından ilgi duyan herhangi bir insan için de son derece ilgi çekiciydi. Aynı zamanda, ekoloji konusunda uzun zamandır düşünen ve tartışan Kürt hareketinin konu üzerine yaklaşımını dinlemenin de hem heyecan hem de keyif verici olduğunu; organizasyonun iyiliği yanında, belediyeler(imiz)in nasıl olanaklar sağlayabileceğini, dolayısıyla "bizim olmayan" belediyelerde nelerden mahrum olduğumuzu göstermek bakımından da önemli olduğunu ekleyerek, belirtmiş olalım. Forumun sonuç bildirgesi, ilgisini çekenler için Mezopotamya Sosyal Forumu sayfasında, bir dizi değerlendirme yazısı ile birlikte yayında.

Bu yazıda, yapılan genel değerlendirmelerin dışında ve ötesinde, Forum'da tartışılan bazı eksenler ile ilgili olarak, Forum'u da aşan bazı satırbaşlarına dikkat çekmek isterim. Böylece, Forum'un başlattığı tartışmayı genişletebilmeye ve mümkünse zenginleştirebilmeye bir katkı sağlamayı umuyorum.

Kadın Hareketi ve Ekoloji

Forum'da konu yoğun olarak tek bir oturuma sıkıştırılmış olsa da, çeşitli oturumlarda kadınların ekoloji konusundaki "öncülüğü" ve ekolojik yıkımdan en çok zarar gören kesimlerden olduğu, bazı vesilelerle, vurgulandı. Kadın ve ekoloji ilişkisi açısından, Forum'un en dikkat çekici yönlerinden bir tanesi, Türkiye feminist hareketinin henüz çok tartışmadığı ya da belki tartışmaya değer bulmadığı ekofeminizmin, Demokratik Özgür Kadın Hareketi tarafından militarizm, şiddet, doğanın temellükü ve kadın bedeninin temellükü arasında kendi pratiğinden kalkarak kurduğu analogi yolu ile kavranması idi. Malum, ekofeminizm, sorunlu görülebilecek, hatta özcülükle eleştirilebilecek bir biçimde, kadın-doğaya karşı erkek-akıl ikiliğine yaslanır. Ancak bunun dışında, kadının toplumsal cinsiyet rolleri dolayımı ile doğa ile erkekten daha organik bir ilişki kurduğunu varsayar. Ayrıca ekofeminizm, kadın bedeninin ele geçirilmesi ve metalaşması süreci ile doğanın metalaştırılması sürecinin aynı kapitalist akıl ve el koyma ilişkisinin bir sonucu olduğunu ileri sürer. Diğer yandan, tarihsel olarak doğanın bilgisine sa-

hip olan kadınların yapay tohum, tarımda sanayileşme, GDO'lar, ve bir bütün olarak tarımsızlaşma ile, bu yaşama yetisinin ve yaşama dair bilgisinin ellerinden alınması da bu sürecin sonuçlarından bir tanesidir. Militarizm, bu el koyma-metalaştırma ilişkisinin en gelişmiş biçimidir. Tektipleştirmeye dayalı militarist düzen, savaşı, herşeyden önce doğa varlıklarına el konulması, yerinden edilmesi için doğa varlıklarının ortadan kaldırılması ve karşı tarafı bir "ele geçirme biçimi" olarak kadınlara yönelik sistematik aşağılama veya şiddet yolu ile kadın bedenine el konulması şeklinde vücut bulur. Bosna Savaşı'ndan sonra kadınlara yönelik tecavüzün bir savaş suçu sayılması, bu tutumun kazai olmadığına dünya kamuoyu tarafından da kabul edilmesinin bir sonucudur. Aynı biçimde ormanların yakılması, köylerin boşlatılması, hatta derelerin üzerine barajların kurulması, meralara çikışın yasaklanması gibi "önlemler", bu tektipleştirme (asimilasyon) ve el koyma sürecinin bir parçasıdır. Diğer yandan, ekofeminizm, hem tüm ekolojist hareket kuramcıları tarafından kabul edilen "kadınların ekoloji hareketinde daha aktif rol aldığı" tespitine sorulan "neden?" sorusunu yanıtlamaya, diğer açıklamalardan daha muktedirdir. Bu bakımdan, Kürt hareketinin içindeki kadınların ekofeminizm konusunda, Türkiyeli feministlerden daha "önde" ya da daha "ilgili" diyelim, olmaları, bu yaklaşımın yaşanan durumu açıklayıcı gücünden ileri geliyor.

"Komün" Deneyimleri? Bir Metin Yeğın Projesi...

Diğer yandan, Ekoloji Forumu'nun katılımcılar tarafından en çok ilgi duyulan ve Forum'un yankıları arasında kendisine en çok yer bulan tartışması, "komün deneyimleri" oldu. Konu ile ilgili yapılan panelde, Hakkari Yüksekova komünleri ile birlikte, Viranşehir'de konut sahibi olmayanlar için 70 adet kerpiç evin yapılması projesi tartışıldı.

Hakkari Yüksekova komünlerini bir paranteze alıyorum. Zira, tek bir panelde edinilen bilgiye dayanarak hakkında bilgi sahibi imiş gibi konuşmak, hiçbir şey değilse, yanıltıcı olabilir. Ancak, aktarıldığı kadarıyla, bölgede kurulan yapının, komünalist unsurları güçlü biçimde içermekle birlikte, bunu da dışlamadan, bir "ikili iktidar girişimi" tanımlamasını daha fazla hak ettiğini düşünüyorum. Bu bakımdan, Kürt hareketinin son dönem yönelimi ile uyum içinde, "kendi kendini yönetme" fikri ile, "demokratik özerkliğin" diğer bir ana unsuru olan yerelin güçlendirilmesi arasında bir denge, bir politik proje olarak, son derece anlaşılır ve yerinde bir çaba.

Fakat, aynı tespitleri, Viranşehir Komünü (projesi) ("Ax û Av"-*Toprak ve Su Kolektifi Çalışması*) için yapmak pek mümkün değil. Aynı zamanda, komünalist bir müdahalenin olduğu bir yerde, Viranşehir "komünlerinin" Ekoloji Forumu boyunca bu kadar "alkışlanmasını" ilgi ve şaşkınlıkla izlemek gerektiğini söylemek lazım. Tabii ki, Viranşehir'de yaşayan barınaksızların ve topraksızların "toprağımız onurumuzdur" yaklaşımını ve onların dahil olma çabasını asla küçümsemeyen. Burada bir politik psikoloji tartışmasına girmeye niyetim yok elbette. Ancak, gerçekten, hem sahicilik hem de özyönetimcilik "terazisinde", Viranşehir "komününün" kefesinin daha çok ağırlık kaldıracağı aşikar. Biraz bunu açmaya çalışalım, ancak öncesinde bilmeden okur için, bu çalışmanın içeriği hakkında kısaca bilgi verelim:

Çalışma, Viranşehir Belediyesi'nin gösterdiği arazide 70 ailenin nasıl bir ev istediklerine yönelik olarak belirledikleri ortak fikir çerçevesinde yardımlaşarak iki ay içinde bir konut alanı inşa etmelerine dayanıyor. Bunun için, Metin Yeğin'in Ekoloji Forumu'nda aktardığı bilgilere göre, 70 haneden birer "temsilci" seçiliyor. Her on hanenin de bir koordinatörü var. Bu koordinatörler, yönetim görevini üstlenmiyorlar. Ancak, anlaşıldığı kadarıyla, bir "özyönetimcilik deneyimi" yaratmak / yaşatmak adına bu görevlerinden feragat etmiş değiller. Aksine, bu "koordinatörlerin" görevi, Metin Yeğin'in ve varsa diğer proje ekibinin yürüteceği çalışmaları ve toplantıları koordine etmek. Evler kerpiçten inşa ediliyor. Kerpiçin yazın serin, kışın sıcak tutmak gibi çeşitli avantajları olduğu biliniyor. Maliyet unsurları ise, "komünde" yer alan kişilerin zanaatlarına dayanarak azaltılıyor. Bu maliyetlerin karşılanması için de, yine Viranşehir Belediyesi'nin verdiği arazide "organik tarım" yapılarak bunların satılması öngörülmüş.

Projede çocuklar da düşünülmüş: Çocuklara nasıl evlerde yaşamak istedikleri sorulmuş. Onlar da site alanında araba parkı yerine çocuk parkı istediklerini söylemişler, bu nedenle siteye araç sokulmayacakmış. Kadınlar ise, "mutfağın salonla aynı yerde olmasına karar vermiş"ler. Hiç kuşkusuz, insanların barınma hakkı için mücadele etmek, insanların yaşayacağı yere karar vermeleri konusunda kolaylaştırıcı bir rol üstlenmek ve bizzat yaşayacakları evleri inşa etme bilgisi ile donatmak, hem gelecek tahayyülümüz hem de ekoloji mücadelesi açısından büyük bir anlama işaret ediyor. Ancak bu mücadelenin nasıl yürütüleceği konusunda Viranşehir'in bir model olması, hiçbir şey değilse, zor görünüyor. Aynı nedenle, bu deneyimi bir model tartışması bağlamında yeniden ele almak ve eleştirel bir okumaya tabi tutmak da zorunlu...

Viranşehir Komünü Neden Model Olamaz?

Çünkü, herşeyden önce Viranşehir Komünü de başka bir "modele" dayanıyor. Metin Yeğin'in de ifade ettiği gibi, "proje", Brezilya Topraksız Köylüler Hareketi (MST'nin), kamulaştırdığı topraklarda uyguladığı yöntemin temel yönleri ile bir "uyarlaması". Hatta ifade etmek gerekir ki, "nesnel koşullara uygunluk" adı altında bu modelin ilerici sayılabilecek bazı yönlerinin içerilmediği bir uyarlama.

Örneğin, Viranşehir "komününde" kadınlar ve erkekler, yine anlaşıldığı kadarıyla "nesnel koşullar dolayısıyla" biraraya "gelemeyeceği" için, toplantılar ayrı yapılıyor. Çalışmaları yaptıktan sonra da, hep beraber halay çekiyorlar, hep beraber yemek yapıyorlar. Belli ki, yine "nesnel koşulları dolayısıyla", erkekler hep beraber halay çekerken, kadınlar hep beraber yemek yapıyor. "Komün", cinsiyetçi işbölümünü veri, dolayısıyla da değiştirilemez kabul ediyor. Böylece, bir ezilme biçimini ve bir hak gaspını diğer hak gasplarından ayırarak hareket etmeyi tercih ediyor.

Diğer yandan, bu "komün" kamu arazilerinin halka ait olduğu, barınma hakkını gerçekleştirmenin kamunun sorumluluğu olduğu konusunda bir bilinç ve eyleme dayalı olarak değil, kamu arazisi üzerinde bir inşaata "izin verilmesi" ile başlıyor. Bu bakımdan, dünyada barınma hakkı mücadelesinin geldiği nokta ile karşılaştırıldığında, ileriye doğru bir adım olsa da, ilerici bir adımı temsil ettiğini ifade etmek zor.

Komünün örgütleniş biçimi, model tartışmasında en önemli sorun olarak duruyor: Metin Yeğin, "komün ölçeğinin temsilciler olmaksızın doğrudan özyönetime uygun olmadığı için mi temsilci kullanıldığı" sorusuna, "MST böyle yaptığı için" diye yanıt veriyor. Aynı biçimde Metin Yeğin, bu işi, bir "proje" olarak o kadar sahipleniyor ki, ya da bir "model" olarak tartışılmasını o kadar önemsiyor ki, insanların birlikte hangi kararı verdiğinden, kendilerini nasıl yönettiklerinden ve hayatlarını nasıl dönüştürdüklerinden öte, verdiği bütün röportajlarda yarattığı "ben" ve "onlar" hissiyatı, "komünde" yaşayacak olanları bu deneyime sonradan eklenen, deyim yerindeyse, "nesnel" haline getiriyor. "Komünün" belirli önkoşulları olması, örneğin evlerin "kerpiçten" olması, ekolojik değil ama nedense organik tarım yapılması gibi önbelerleyenlerden sonra, geriye zaten mutfağın salonla birleşip birleşmeyeceği, alana otomobillerin girip girmeyeceği gibi görece olarak daha az önemli unsurlara karar vermek, "komünarlara" bırakılıyor. Metin Yeğin çerçeveyi çiziyor, içini komünarlar dolduruyor.

Doğrusu özyönetimi bu çizilen çerçevede tartışmak zor. Hatta bu tür bir yapılanmayı özyönetim bağlamında tartışmak, algımızı, ufkumuzu, ütopyamızı körleştiren bir belirgin etkiye neden olabilecek nitelikte bir hata olur. O nedenle, yapılan işi önemsizleştirmeden ancak gerçek değerini vererek tartışmak son derece hayati görünüyor. Viranşehir, insanların barınma hakkı konusunda önemli bir adım, birlikte dayanışarak ev yapanları güçlendiren bir adım. Bu konuda bugüne kadar atılmış onlarca adımdan bir tanesi. Ancak ne ilki, ne "en iyisi", ne de sonuncusu.

Hatta, bir "proje sahibinin", bir de "faydalanıcılarının" olması, bu "projeyi" bir model olarak tartışmayı imkansız kılmanın ötesinde, insanı gelecek kurgusu açısından, "böyle tartışsak çok iyi ederiz", noktasına getiriyor.

Komün ve Kapitalizm Arasında Kağıt Tabakta Ütopya

Gökhan Bilgihan

Yaklaşık 650 yetişkin ve 200 çocuğun yaşadığı bir komünal hayat alanı olan Christiania, tekrar zor günler yaşıyor. Kurulduğu günden bu yana davalar ve pazarlıklarla Danimarka Hükümetinin politikalarından ayrı olarak alanın kendi özyönetiminin tanınması çabaları yürütülürken, açılan son davanın da kaybedilmesi, bölgeye yönelik tehdidin daha çok hissedilir duruma gelmesine yol açtı.

Komün kendini “Kentimizi niye, nasıl ve ne zaman geliştireceğimize ilişkin kararı kent sakinleri kendileri için veriyor. Esas başlangıç noktamız burası.”¹ şeklinde ifade ediyor. Christianialılar yönetim şekillerini de rızaya dayalı bir doğrudan demokrasi modeli şeklinde tanımlıyorlar. Herkesin razı edildiği ve böylece kimsenin karar süreci dışında kalmadığı, böylelikle dışlanmadığı bir toplumsal ortam yaratılmaya çalışılıyor. Böylece kimsenin daha fazla marjinalize edilmemesini sağladıklarını söylüyorlar. Buna bir yandan da ‘Consensus Democracy’ (hemfikir/oybirliği demokrasisi) adını veriyorlar.

Christiania 14 yerel bölgeye ayrılmış durumda. Bu bölgelerin kendi sorunlarına ilişkin çözüm önerileri bu bölgelerin toplantısında çözülmeye çalışılıyor. Eğer çözülemezse komün toplantılarına aktarılmak üzere formüle ediliyor. Ayrıca her bölge toplantısı, komün toplantısında tartışılacak konulara ilişkin bir hazırlık forumu niteliği taşıyor. En üst organ komün toplantıları. Herkesin katılabildiği ve söz alabildiği toplantılar gerektiğinde yapılıyor.

Bölgede 80 kadar korporasyon bulunuyor. Elektrik ve su faturasını komün olarak ödüyorlar. Alandaki tüm ticari birimler Danimarka yasalarına bağlı olarak çalışıyor. Komünün ortak kasasının gelirleri, konut kiralardan, kaynak tüketimine göre verilen paydan, ‘aidat’lardan ve işyerlerinin katkısından oluşuyor. Komünün 2004 bütçesi 18 milyon Danimarka Kronu idi. Bunun 7 milyonu elektrik ve su faturalarına gittiği ifade ediliyor. Bölgenin bir de 1997’de ortaya çıkan yerel para birimi bulunuyor.

Yeniden Kuruluş

Christiania’nın hikayesi 1970’te bir grup kentlinin çocukları için oyun alanı ve dinlenebilecekleri bir yeşillik için Prinsessegade ve Refshalevej’in köşesindeki alanın çitlerini yıkmasıyla başlıyor.

Aynı yıl hippilerin ve toplumun marjinalize edilmiş diğer kesimlerinin katıldığı bir panayır düzenleniyor; burada sanatlarını sergiledikleri gibi çeşitli eşyalarını da satabiliyorlardı. Bu panayır

eşzamanlı ve ilişkili olarak bir gazete de çıkarttılar. Bu gazete-deki makalelerden biri, boşaltılmış askeri kışlanın kullanımına yönelik oldukça fazla öneriyi sıralıyordu. Bu önerilerin en basiti, barınma ihtiyacını karşılayamayan sayısız gence ev sağlanmıydı ancak bu kadarla da kalmıyordu. Nitekim, işgal hareketinin ve Thy’de ‘Yeni Toplum’ adında bir yaz kampı kuran alternatif hareketlerin hayallerini gerçekleştirebilmek için böylesi bir yere ihtiyaçları vardı. Makale, toplumun tüm kesimlerinden muazzam bir kitlenin komünal yaşam ve özgürlük üzerine kurulu alternatif bir hayat yaratmak için alana göç etmesini sağladı.

Polis sayısız kez alanı boşaltmak için girişimde bulundu ancak alanın büyüklüğü ve insan sayısının fazlalığı nedeniyle başaramadı. Bu nedenle sorun büyüdü ve politik bir meseleye dönüştü. Öyle ki, meclis gündemine kadar taşındı ve yapılan pazarlıklar sonucunda Christiania elektrik ve su parasını devlete ödemeyi kabul etti. Ancak karşılığında bir ‘sosyal deney’ olarak Christiania’nın politik açıdan tanınması sağlandı. Bu 1973’te hükümetin değişimine kadar sürdü. Hükümetin değişmesiyle alanın boşaltılması çabaları yeniden başladı.

Hükümet Nisan 76’da bölgenin tamamen temizlenmesi kararını verdi. Ancak o zamana kadar Christiania’da ortak hamam, sağlık ocağı, anaokulu, çöp toplama ve geri dönüşüm birimi, komün dükkanları ve fabrikaları gibi araçlar oluşturulmuş durumdaydı.

Bu arada bu baskılara karşı bir de gökkuşağı ordusu kuruldu. İnsanlar işlerin tanımına göre oluşturulmuş farklı gruplarda çalışıyordu ve her grubun işine uygun bir de rengi vardı. Kırmızı grup eylemler için çalışıyor, yeşil grup yemek ve beslenme ile ilgileniyor, mavi grup farkındalıkla ilgili çalışıyor gibi.

Düzenlenen eylem ve etkinlikler sonucu bütün bir nisan ayı boyunca alternatif Danimarka için bir ışık doğdu. Hükümet de yıkımı ertelediğini duyurdu. İlerleyen zamanda Christiania’ya olan ilgi arttı ve mücadele de sürdü. Christiania’nın açtığı davanın kaybedilmesi eylemliliklerin artmasını sağladı ve yıkım tehdidine karşı tepki arttı.

Sonraki yıllar da hükümetlerin Christiania’yı yasal bir çerçeveye sokma çabaları ile geçti. Hükümetin 80lerin sonunda ortaya koyduğu plana göre alan iki ayrı çerçevede ele alındı. Kırsal görünümde olan kısım tamamen insansızlaştırılacak ve kentsel bir görünüme sahip kısım ise yasal bir çerçeveye kavuşturulacaktı. Bu plana karşı çıkan Christianialılar tüm Danimarkalıları bölgeye davet edip buradaki yaşamı bizzat görmeleri çağrısı

1. Komün’ün internet sayfası olan, www.christiania.org isimli internet sitelerinde konu ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşmak mümkün.

yaptı. Bu plana karşı 1990'da doğayla uyumu tutturabilecek bir kentsel çevrenin nasıl sağlanacağını açıkladığı bir 'Yeşil Plan' hazırlandı.

Bir yandan kenevir kullanımını bahane ederek alanda terör estiren polisin uygulamaları nedeniyle şiddet karşıtı etkinlikler düzenlenirken bir yandan da Avrupa Birliği karşıtı eylemler de bu sırada sürmekteydi. 2001'de kurulan sağ koalisyon hükümeti ile birlikte Christiania'ya karşı daha sert bir politika güdülmeye başlandı. Christiania'nın tarihi boyunca, Danimarka Parlamentosunda Christiania karşıtları ilk kez çoğunluğa ulaşmıştı.

Christiania'ya ilişkin son gelen haberler ise Christianialıların son açtıkları davayı da kaybettikleri yönünde. Alanın boşaltılarak bir kentsel yenileme ve dönüşüm projesine konu olacağı da gelen haberler arasında. Ancak bu kentsel yenileme ve dönüşüm hikayesi Christiania için de yeni değil.

Christiania'nın gelirlerinin bir kısmını sayısı milyonla ifade edilen 'ziyaretçilerden' alınan aidatlar sağlıyor. İnternet sayfalarına girer girmez bir turistik rehberle karşılaşmak da cabası. Kapitalizmin okyanusuna salla açılmanın, gelen devasa dalgalardan bol bol su yutmakla sonuçlanacağını kestirmek zor değil.

Başka bir hayatı bugünden kurmaya başlamakla, başka bir hayatı bugün yaşamaya çalışmak arasındaki çelişki aslında bize de yeni değil. Bizde de kahramanlık hikayeleri, adacıklar mevcut ve yenilerinin de oluşturulmasına çalışılıyor. Ya da mitleştirilen deneyimler bayrak yapıp mücadele hattı örülmeye çalışılıyor.

Kapitalist bir devletin başkentiyle iç içe bir komün yerleşimi oluşturmaya ve bunu yaşatmaya çalışmak elbette ki sürekli barikatın arkasında durarak başarılabilecek bir iş değil. Ancak Christiania'ya dışarıdan bakıldığında görülen, kapitalist sistemin dışlılarının arasında ezilmekten çok o dışlılarla birlikte döndüğü.

Sistemin ortasında bir karadelik yaratmaktan uzaklaşması bir tespit olarak önümüzde duruyor olsa bile yine de üstlendiği işlevler bakımından da önemli bir yere sahip Christiania. Küresel sermaye zirveleri protestolarının üssü olması bir yana, kapitalist sistemle entegre olduğu gerçeğinin de altını çizerek bir komünal deneyim olarak yanlışları ve doğrularıyla, ütopyaların tashih edilebilmesine de olanak sağlayabiliyor.

Bölgenin boşaltılmasının ardından yapılmak istenen projelere ilişkin net bir bilgi bulunmasa da, basında inşaat şirketlerinin iştahının kabarmaya başladığı haberleri çoktandır dolanıyor. Buraya ilk elden yapılmak istenen yatırımların birçoğunun turizmle ilgili olacağını kestirmek zor değil. Zira halihazırda alanın büyük bir turist potansiyeli mevcut. Alanın "sosyal deney" karakteri, buraya gelen turist kitlesi için esas cezbedici etken olsa da, komünün ortadan kalkması "sosyal deney" in bir marka olarak pazarlama stratejisine dahil edilmesi için engel teşkil etmeyecektir. Ancak Christianialılar alanı kolay kolay terk etme-

yeceğine göre böyle bir stratejiyi hayata geçirmek de çok kolay olmayacaktır.

Mekanın, bir ideolojik tezahürün somuttaki kurucu ögesi olma işlevini de göz önüne aldığımızda, alanın dümdüz edilip günümüzdekinden başka bir karaktere büründürülmesi ise kapitalist mantığa daha yatkın geliyor. Zira bir önceki varsayımın gerçekleşmesi için bir rıza ilişkisinin kurulması gerekirken bu varsayımında 'zor' devreye giriyor. Alanın kriminalize edilmesi için geliştirilen söylemler ve buna bağlı olarak polis saldırıları yeni değil. Bu söylemlerin daha yaygın dile getirilerek, gitgide daha sağ ve faşist iktidarları destekleyen ve gitgide muhafazakarlaşan bir kitlenin de alana desteğinin eskisinden daha az olacağı az çok kestirilebilir. Alanın yönetsel ve siyasal olarak yalıtılmışlığı bir yana turistik bir merkez olarak ön plana çıkıyor oluşu, bölüşüm siyaseti görünümü altında lümpen siyaset sloganları ile mobilize edilecek grupların da alana saldırmasına yol açabilir nitelikte değerlendirilebilir.

Burada dikkate alınması gerekli bir başka parametre ise Christiania'nın mobilize edebileceği uluslararası dayanışma ağları. Ancak bu tarafta da sorun, Nordik ülkelerin ve Avrupa'nın geri kalanının da faşizmin gitgide yükselişine tanıklık ediyor oluşu. Ayrıca küresel muhalefetin gitgide bir aktivist turizmüne dönmüş olduğu yönündeki eleştiriler ve Christiania'nın halihazırda var olan turistik karakteri de göz önüne alındığında, 'sıkı' bir dayanışma ve karşı duruşun bu yandan örülmesi de güç gibi duruyor.

Christiania'nın problemi 'ya içindedir çemberin ya da dışında yer alacaksınız' ahkamından çok 'kurtuluş yok tek başına' öğüdü ile açıklanabilir. Ancak bu öğüdü'n devamındaki 'hep beraber' bir dayanışma ağından çok bir mücadele hattını işaret ediyor.

Olayı Christiania'dan bağımsız daha genel olarak ele alalım. Başka bir hayatı bugün yaşamak, kurduğu ütopyanın içine hemen yerleşmek aceleciliğinin geldiği nokta, kapitalizmin bu ütopyanın başına daha çetrefil çoraplar örmesi ile açıklanabilir. Kendini bir alana kapatmak yorumu kaba ve haksız kaçsa da durumu basitleştirerek çıkarım yapmak için gerekli. Gerekliliği de örgütlenmenin tecritte mümkün olamayacağı gerçeğinden doğuyor. Bir başka çıkmaz da iktidarı reddetmenin gitgide iktidarı görmezden gelmeye dönüşmesi ve sonucunda iktidar perspektifinin tamamen ortadan kalkması.

Başka bir hayatı bugün yaşamaya çalışmak ile bugünden kurmaya başlamak arasındaki çelişkilerden birisi de mücadele alanları ile ilgili. Mevcut alanların iktidara içkin olduğu ve bu nedenle mücadelenin kendi alanının yaratılması, mevcut alanların tamamen terk edilmesine götürebiliyor. Hegemonya ve karşı hegemonya bağlamında baktığımızda, ilk başta mantıklı görülsede bu karşı hegemonyaların aslında birer mevzi savaşı içinde olduğu ve bu alanları terk etmeyerek içini doldurma mücadelesi verdiğini görüyoruz. Mücadele geniş halk kitlelerinin ortak talepleri doğrultusunda kitleleşerek, bu alanların ele geçirilmesi ve dönüştürülmesiyle bir yere varabilecektir.

derin
ülker
2011

Venezüella'da Komünler

Antenea Jimenez

Geçmişte öğrenci hareketi içinde bir militan olarak politik faaliyete katılan ve şimdi Venezüella'da, özellikle 2006'dan sonra, yerel düzeyde üretime dayalı yeni bir devlet biçimini geliştirme yolu olarak Çavez hükümetinin ön ayak olduğu comunas [komünler] inşa etmeye yönelik ülke genelinde faaliyet gösteren bir ağda aktivist olarak çalışan Antenea Jimenez, Venezüella için "yeni bir deneyim" olarak nitelendirdiği "komünler"i anlatıyor:

"Karakas'ın kuzeyinde bir barrio'da [mahalle] yaşıyor ve komünler inşa eden bir ulusal ağda çalışıyorum. Hâlihazırda yedi bölgede çalışıyoruz. Komünlerin büyük kısmı Karakas'ın dışındadır yer alıyor. Komünlerle, katılımcı bir tarzda politik bir alan yaratmaya çalışıyoruz. Bu, Venezüella için yeni bir deneyim. Her şeyden önce komün, bir devlet ya da cemaatten farklı olarak, halkın halk için yarattığı politik bir mekân. Mevcut durumda kırsal alanlarda inşa halinde olan birçok komün var ve bunlar son derece etkililer. Her komün, belli bir bölgede var olan politik kültüre ve üretim biçimine bağlı olarak kendine özgü bir gerçekliğe sahip. Örneğin, sahil bölgelerinde topluluk balıkçılığa tahsis ediliyor, oysa kırsal bölgelerde üretim toprağa dayanıyor. Üretim yöntemleri ve kültürler farklı olmasına rağmen, bu farklı deneyimleri birleştiren öğeler ve ilkeler bulmaya çalışıyoruz. Ülkenin her kesiminden komünlerin deneyimlerini paylaştığı ve her anlamda birbirinden öğrenebildiği ulusal ölçekli buluşmalar düzenliyoruz.

Komünlerin amaçları farklı ve farklı biçimler kazanıyor. Komünlerden önce, halkın kendi sorunları için çözüm arayışına katıldığı çeşitli topluluk örgütlenmeleri, mahalli dernekler, yerel yönetimler vb. vardı. Komünlerin amacı, bu yöntemleri geliştirmek ve halkın yaşadığı yerel alanların özgüllükleri temelinde onları güçlendirmektir.

Bizim için komün, hem bölgesel bir mekân, hem de bir süreklilik temelinde halkın kendi eğitimini ve politik şekillenme sürecini üstlendiği, sosyalizmi inşa etmeyi amaçlayan politik bir mekândır. Convivencia'yı [birlikte yaşamayı] öğreniyor, belli bir bölgeye yönelik planlar geliştiriyoruz."

Antenea Jimenez, komünlerin işleyişinde, sorunların "sosyalist çözümü" temelinde halkın her kesiminden sürece katılımının bir "esas" olduğunu belirtiyor: "Her ne pahasına olursa olsun, katılımcı demokrasi tersine çevrilemez bir süreçtir. Temsili demokrasiye geri dönemeyiz (...) Katılımcı demokrasi bu devrimin asli bir ögesidir. Halk onun önemini anlıyor, talep ediyor ve gerçekleştirmek istiyor."

Jimenez, başlıca değişimin eğitim alanına gerçekleştiğini ve özel görevlerle bağlantılı biçimde herkesin artık üniversiteye gitmeyi istediğini; politik tartışmaların gündelik hayatın her

alanına yayıldığını, eskisinden farklı olarak halkın sosyalizmle demokrasiyi bir arada düşünmeye başladığını belirtiyor: "Daha önceleri politik gerçeklik Miraflores'de [Başkanlık Sarayı'nda] olup bitenlere odaklıydı. Şimdi çok çeşitli politik faaliyetler ve önemli toplumsal hareketler bulunuyor. Artık olanak ve umut var. Halk, beş yılda bir seçimlere katılmaktan çok daha fazlasını yapmak istiyor. (...) Yalnızca tek otorite var ve o da seçilmiş bir grup değil, yurttaşlar meclisidir. Her komünde gelişim planını belirleyen bu meclistir."

"Bir şeyi anlamak zorundasınız. Komünler bir iktidar mekânıdır. Komünler bazı yerel yönetimlerden daha fazla çözüm üretti. Bu nedenle komünler kurulu iktidar mekânlarıdır; komünlerin büyük kısmı resmi olarak PSUV'un [Venezüella Birleşik Sosyalist Partisi] bir parçası, ancak yerel düzeyde Çavez destekçisi memurlar çoğunlukla iktidarı paylaşmayı istemiyorlar. Örneğin, komünlerle Çavez destekçisi belediye başkanları ve valiler arasında karşılıklı bir cepheleşme var. Fotoğraflarda Çavez ile birlikte kollarımızı kaldırsak da, gerçek bir çelişki mevcut. Valiler bu dinamiği anlamıyor, çünkü güç kaybetmek istemiyorlar.

Valiler ve belediye başkanları, sosyalizmi liderlik ve yerel yönetim kertesinden başlayarak inşa edeceklerini düşünüyor. Biz ise, komünal bir devlet doğmazsa sosyalizmin mümkün olmayacağını söylüyoruz. Şimdilik her şeyin tartışıldığı, alternatif, sosyalist bir iktisadi planın ve sınıfları gençliğe veren komünlü öğretmenlerin olduğu mükemmel bir sosyalist komün yok. Belki bir gün olacak; fakat genel bütçenin bir başka hükümet düzeyinde karara bağlandığı hâlihazırdaki koşullarda değil. Küçük projelere katılıyoruz, oysa yerel yönetimler, sosyalist bir geçiş sürecinde değilmiş gibi bağımsız davranmaya devam ediyor."

Jimenez, Venezüella'da ve genel olarak Latin Amerika toplumlarında hüküm süren güçlü-cinsiyetçi geleneklerin yol açtığı olumsuzluklara rağmen, komünlerde kadın katılımının çok yüksek düzeyde olduğunu belirterek, komünleri "toplumsal değişimin başlıca aracı haline getirmek için her şeyi" denediklerini vurgulayarak, ekliyor: "Çünkü bizler Marksist'iz....Komün, sosyalizmi aşağıdan inşa etmenin tek yoludur. Ayrıca Venezüella komünleriyle ilgili tarihsel deneyimlere sahiptir. Komün bize yabancı bir şey olmayıp, özgün örgütlenme biçimimizdir. Şüphesiz sömürgecilik her şeyi değiştirdi. Fakat "Bizim Amerikamız"da özgün örgütlenme biçimi, komündü. Bu, halkın kendi hayatını yönettiği politik bir formdur."

Susan Sprong ve Jeffery R. Webber'in, Antenea Jimenez ile yaptığı ve Kanada [Socialist Project](#) web sitesi [The Bulletin](#)'de yayınlanan söyleşi metninden kısaltılarak çevrilmiştir.

Çeviren: Kutlu Tunca

Beyazperdeden Bolivya'ya Selam Var: Evet, Yağmuru Bile!

Ethemcan Turhan

Cochabamba adını bu derginin sayfalarında pek çok kez duydu-
nuz. Adalet sahasında yeni binyılın başlangıç vuruşunu yapan
Bolivya'nın onurlu Cochabamba'sı. Anlatacaklarım aradan ge-
çen 11 yılda Cochabamba'nın mücadelesini unutmamak ve ço-
ğaltmak için. Neyse ki İngiliz sinemasının "kızılı" Ken Loach'un
yol arkadaşı Paul Laverty ve Icíar Bollaín tarafından yazılan
Bollaín'in yönettiği film "Yağmuru Bile" (También la lluvia) bizle-
re bu mücadeleyi hatırlatmak, bilmeyenlere anlatmak için doğ-
ru bir yola çıkıyor.

Önce kısa bir özet geçmekte fayda var: neler olmuştu
Cochabamba'da? Henüz dünyanın 1999 Kasım'ında yaşanan
Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı Seattle ayaklanmasını hafızasın-
dan silemediği, EZLN'nin NAFTA'ya karşı binlerle birlikte Mexico
City'e yürümesine henüz bir yılın olduğu, Birecik Barajı'nın ise
Zeugma'yı yutmasına ramak kaldığı günlerde Bolivya'nın baş-
kenti La Paz'ın doğusundaki Cochabamba kentinde Amerikan
su devi Bechtel şirketi, hükümetle işbirliği içinde su özelleştir-
melerini hızlandırmıştı. 1982'de sona eren askeri diktatörlü-
ğünün sonrasında dünyada yayılan neoliberal dalgalanmaya
paralel olarak Dünya Bankası'nın eline düşen Bolivya hızlı bir
yapısal uyum sürecinden geçirildi. Demiryolları, telefon şebeke-
leri, hidrokarbon kaynakları derken sıra suya gelmişti ve piyasa-
ların (çokça duyduğumuz şekliyle) liberalleşmesi gerekiyordu.

Yerli halkın çoğunluğunu oluşturduğu bir ülkenin mestizo1
devlet başkanı Hugo Banzer ise bu süreçte Bechtel'in içinde
bulunduğu Aguas del Tunari konsorsiyumuna 2,5 milyar dolar
karşılığında Cochabamba'nın suyunun 40-yıllık işletme hakkını
geçirecek 2029 nolu Kanun'a imza atıyordu. İşte bu dönemde
işletmeye geçtikten bir hafta sonra su fiyatlarını tavana vurdu-
ran Bechtel karşısında halkın su hakkı sesi yükselmeye başla-
dı. Daha sonrası ise tufan! Cochabamba halkının yerelden ör-
gütlenmesiyle oluşan ve polis tarafından şiddetle bastırılmaya
çalışılan direnişi sona erdiğinde çatılarda biriken yağmur suları-
nı bile kullanmayı yasaklayan Bechtel gitmiş, yeni bir durumun
şafağı doğmak üzereydi.

İşte Bollaín'in yönettiği İspanya'nın Oscar adayı filmi "Yağmuru
Bile" bu arka plana oturtulmuş bir sömürgecilik hikayesi. 500
yıl önce İspanya Krallığı'nın Kolomb kaptanlığındaki gemileri

her nasıl doğal kaynaklarını sömürmek ve hegemoni kurmak
için geldiyse Latin Amerika'ya, Bollaín film içinde Kolomb'un
bu hikayesinin filmini çeken yönetmeni Sebastian (Gael Garcia
Bernal) ve ekibi de neoliberal zamanların sömürgeciliğiyle yüz-
yüze geliyorlar.

Film içerisinde eş zamanlı yürüyen sömürgecilik tarihi arka
planı, yerli halkın ve iki ayrı sesli papazın tarihte gizli kalmış
direnişini izlerken bir yandan da film içindeki filmin prodüktörü
Costa (Luis Tosar) ile yönetmen Sebastian'ın, farklı mecralarda
da olsa aynı hisle hem çekilen film içinde hem sokaktaki yerli
lideri olan Daniel (Juan Carlos Aduviri) ile çekişmesine; beyaz
adamın gözünün içine baka baka sömürdüğü ("Günde sadece
2 dolara çalışıyorlar, tahmin edebiliyor musun?") yerli halk ile
mücadelesine tanık oluyoruz. Dahası çatışmaların tansiyonu-
nun yükseldiği bir anda belediye başkanının onurlarına verdi-
ği resepsiyona davetli olan film ekibinin gözünden, Costa'nın
"En azından filmin çekimi bitene kadar bu işlere karışmasan"
sözüne karşı Daniel'in verdiği "Su hayattır, siz bunu anlamıyor-
sunuz" cevabına nazire yaparcasına dökülen halk hareketini ve
bunun cahil bir grubun dış mihraklarca örgütlenen mücadelesi
olduğu fikrini ileten yerel yönetimin biçare bakışlarını izliyoruz.

Yağmuru Bile (También la lluvia) yer yer yürek burkan, çoğu za-
man öfkelen diren ama kesinlikle filmin 103 dakikası boyunca
her daim zihnimizi açık tutan bir yapım. Türkiye'de vizyona gi-
rer mi yahut ne zaman girer bilinmez ama bu film bir halk mü-
cadelesinin nasıl kurgulandığından, neoliberal sömürgeciliğe
karşı su hakkını ve yaşamı savunmaya kadar pek çok güncel
mevzumuzu da içerisinde barındırıyor. 500 yıl önce doğal kay-
naklarının sömürülmesi en ucuz ve kolay olduğu için gelenlerin
yanında Costa'nın en ucuz işgücü ve oyuncular orada olduğu
için filmi çekmeye Bolivya'ya gelmesi çok saf kaçtığını sanıyor-
sanız, yanılıyorsunuz.

Bu filmin bize hatırlattığı bir şeyler var: film içindeki filmin Kris-
tof Kolomb'u Antón'un (Karra Elejalde) sorduğu gibi dışarıdan
sömürmeye gelen adamlar yahu kelimesinin Quechua dilinde
su anlamına geldiğini ne kadar hatırlayabilecekler ki? Bu dü-
zenin Kolomb'ları doğal kaynaklarımızla beraber toprağa, suya,
havaya bağlı kültürümüzü ve dilimizi de almayacaklar mı? İşte
bütün bu yönleriyle Yağmuru Bile, su ve yaşam hakkı için bir
halk ayaklanmasının kalbinde celalileşen Daniel'lerin hikayesi.
Evet, belki bütün bu karmaşadan güzel bir mücadele belgeseli
çıkarma fırsatını kaçırıyor film içerisindeki ekip ama Yağmuru
Bile'yi çeken ekip bizlere abartıya ve romantikliğe kaçmadan
anlatılmış bir hikaye bırakıyor. Ee sırf bunun için bile "hareket
eden bir trende tarafsız olamayız" diyen ABD'li sosyalist düşü-
nür ve aktivist Howard Zinn'e adanmış bu filmin yapımcıları öv-
güyü hakediyorlar.

*"onlar sömürgeciliğin hikayesini anlatmaya geldiler
fakat 500 yıl sonra
pek de fazla bir şeyin değişmemiş olduğunu gördüler"*

Yağmuru Bile filminden

1. Mestizo, diğer pek çok anlamına ek olarak İspanyolca'da kolonyalist dönemde Latin Amerika'ya yerleşip, yerli halkla kısmen karışmalarına rağmen tensel olarak "beyaz", kolonyalizm sonrası toplumsal olarak avantajlı kalan kesimi ifade etmektedir.

Çıldırılmış Dünya: Girişimcinin Psikopatlığı, Cezaya Konu Olmaz

Derrick Jensen

Sizi bilmem; ama ben ne zaman bir “yeşil” konferansa katılsam, oradan ilham almış ve harekete geçirilmiş bir şekilde ayrılmam gerektiğini biliyorum; ama tam tersine kalbim kırık, cesaretimi yitirmiş, yenik ve yalan söylenmiş hissediyorum. Moralimi bozan şey, organik tarımı (yeniden) keşfeden çiftçiler; mısır nişastasından yapılan plastik çatallar; güneş pilleri; yeniden yerleşme; basit yaşamın hazları; gezegenin öldürülmesinin yasını tutma; “hikâyelerimizi değiştirme” ve özellikle de pozitif bir tavır takınma hakkında kaçınılmaz konuşmalar değil. Beni üzen şey, kimsenin, ama hiç kimsenin psiko-patolojiden söz etmemesi.

Bu neden önemli? Çünkü iktidarı ellerinde bulduranlar sürdürülebilir toplulukları yok ediyor – ve söz konusu olan sadece sürdürülebilir yerli topluluklar değil. Eğer insanlar kendi topraklarında daha sürdürülebilir bir hayat sürmenin yeni yollarını geliştirebilirlerse ve iktidar sahipleri toprağın yol, alışveriş merkezi ve park alanları için gerekli olduğuna karar verirse, iktidardakiler o toprağa el koyacak. Egemen kültür bu şekilde işliyor. Herkes ve her şey ekonomik üretim, ekonomik büyüme ve bu kültürün devam etmesi için kurban edilmek zorunda.

Birkaç ay önce altmış kadar kadını öldürmekten sanık olan New Mexico’lu bir seri katil olan David Parker Ray ile ilgili bir belge izliyordum. Ray kadınları kaçırmış ve onları tecavüz kölesi olarak alıkoymuştu. Ray, bir traktör romörkünü işkence odasına çevirmişti ve orada kadınlara yaptıklarını kameraya kaydediyordu. Belgeselde FBI’ın suçlu profili çıkarma uzmanı Ray’in kurbanlarına yönelik tavırlarını çoğu insanın kağıt mendillere yönelik tavrına benzetiyordu: Onları bir kez kullandıktan sonra başlarına ne geldiğini umursar mısınız? Uzman, elbette hayır, diyordu. İşte Ray kurbanlarını böyle algıyordu: basitçe kullanıp atılacak bir şey.

Profil çıkarma uzmanı bunu söylediği zaman aklıma gelen ilk düşünce ‘göçücü güvercinler’ oldu. Sonra *pasifik kral somonları*. Ardından *okyanuslar*. Bu kültürün kaç üyesi gerçekten göçücü güvercinler için yas tutuyor? Somonlar için? Okyanuslar için? Bir bütün olarak bu kültür ve onun çoğu üyesi bu yaşam tarzının kurbanlarına David Parker Ray’in kurbanlarına gösterdiği önemden fazlasını göstermiyor. Çekilen ızdıraba karşı takınılan kör tavır, bu kültürü tanımlayan en temel özelliklerden biri. Bu aynı zamanda sosyopatolojinin en temel tanımlayıcı özelliği.

The New Columbia Encyclopedia, bir sosyopatın pişmanlık his-

si duymadan kasten kötülük yapan birisi olarak tanımlanabileceğini yazıyor: “Bu bireyler, diğer insanların ihtiyaçlarına karşı duysuzdur; kendi dürtülerine göre davranır; davranışlarının sonuçlarını idrak edemez; uzun vadeli hedefler peşinde koşamaz ya da hayal kırıklığı duygusunu tolere edemez. Psikopat birey, normalde antisosyal bir davranışın eşlik ettiği kaygı ve suçluluk hislerinin yokluğu ile tanımlanır.”

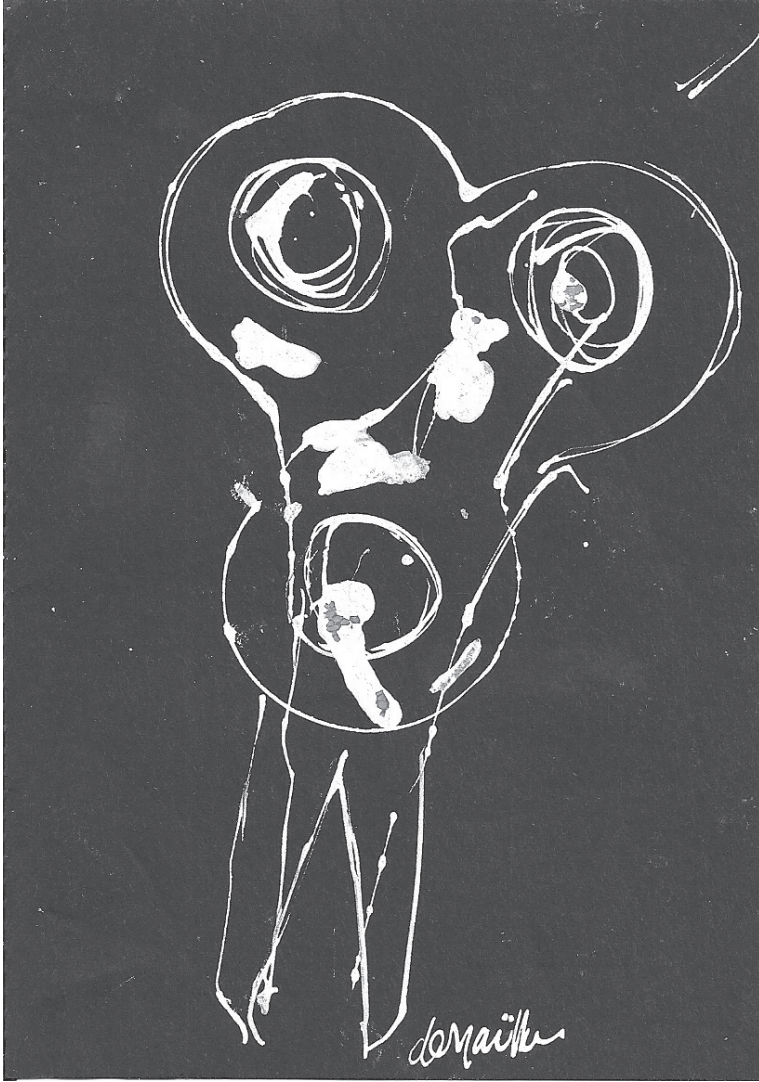
Bu kültürün üyeleri yerli ormanların (%98’i yok oldu), yerli çayırların (%99’ı yok oldu), okyanus hayatının (büyük balıkların %90’ı yok oldu) ihtiyaçlarına karşı ne kadar duyarlı? Bu kültür, yerli insanların toprak taleplerine karşı ne kadar duyarlı? Bu kültürün üyeleri, ormanları, çayırları, okyanusları yok etmenin ya da yerli insanların toprak taleplerini reddetmenin sonuçlarını ne kadar açık bir şekilde öngörebilir? Deniz seviyesi yükselip buzullar tamamen yok olurken, bu kültürün karar alıcıları küresel ısınmanın sonuçlarını ne kadar öngörebiliyor?

Sosyopatlar üzerine bir uzman olan Dr. Robert Hare şöyle diyor: “Psikopatlığın en yıkıcı özellikleri arasında diğer insanların haklarını umursamayan bir aldırmaçlığa ve saldırgan, şiddet dolu davranışlara meyilli olmak var. Psikopatlar, diğer insanları pişmanlık duymadan kendi çıkarları için etkileyebilir ve sömürebilir. Empati ve sorumluluk hissinden yoksundurlar. Karşılarındaki insanın hislerine aldırmaçlıktan onları manipüle edebilir, yalan söyleyebilir ve aldatabilirler.” Aklıma Kızıl Bulut’un söyledikleri geliyor: “Bizlere hatırlayabildiğimden daha fazla vaatle bulundular. Sadece bir tanesini yerine getirdiler. Toprağımızı alacaklarını söylemişlerdi ve aldılar.”

Dr. Robert Hare ayrıca şöyle diyor: “Çoğu insan, psikopatların aslında katil veya hükümlü olduğunu sanıyor. Aslında halk sosyal klişelerin ötesini görebilecek bir tarzda eğitilmedi. Psikopatların girişimci, politikacı, CEO ve diğer başarılı bireyler olabileceğini ve asla hapse girmeyebileceklerini bilmiyor.” Başkan olabilirler, bir patron olabilirler, komşunuz olabilirler.

Şimdi egemen kültürün sosyopatların özellikleriyle ne kadar uyduğunu Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1992 yılında Cenevre’de yayımlanan “*ICD-10 Ruhsal ve Davranışsal Bozukluklar Sınıflandırması*” bölümünde listelendiği şekliyle inceleyelim:

a) *Başkalarının duygularını umursamayan bir tavır. Nereden başlamalı? Bu kültürün üyeleri topraklarını çaldıkları yerli in-*

sanların duygularını umursadılar mı? Peki, yuvalarından sürülen ya da varlıklarına son verilen insan olmayan canlıların duygularını? Dahası, popüler bilim dünyası duyguların bütün bilimsel çalışmalarından çıkarılması gerektiğini talep etmiyor mu? Duyguların işle ilgili alınan kararlara ve ekonomi politikasına müdahale etmemesi gerektiği söyleniyor mu? Kafeslerde bekleyen tavukların duyguları var mı? Peki deney laboratuvarlarındaki köpeklerin? Ya ağaçların? Yağmurun? Taşların? Bu kültür, tüm bu canlıların duygularının var olduğunu reddetmek için bile diğer canlıların duygularını "umursamayan bir tavrın" ötesine geçiyor.

b) *Apaçık ve kalıcı sorumsuzluk tavrı ve toplumsal normlara, kurallara ve zorunluluklara uymamak.* Gezegeni öldürmekten daha sorumsuz bir eylem var mı? Şimdi bu kültürün normlarını, kurallarını ve zorunluluklarını düşünün. Normlar: tecavüz, istismar, yıkım. Kurallar: iktidar sahiplerinin iktidarı ellerinde tutmaya devam etmeleri için yaratılmış yasal bir sistem. Zorunluluklar: mümkün olduğu kadar çok para ve güç elde etmek.

c) *İlişki kurmakta zorluk çekmese bile onları devam ettirebilme konusunda yetersizlik.* Ben Tolowa topraklarında yaşıyorum. Tolowalılar

en azından 12 bin 500 senedir insan ve insan olmayan canlılarla sürekli ilişkilere sahipti. Egemen kültür 180 sene kadar önce buraya geldiğinde burası bir cennetti; şimdi ise çöplüğe dönmüş durumda. Sömürmek sürekli bir ilişki değildir – ister başka bir hayvanla, isterse bir toprak parçasıyla olsun.

d) *Çok düşük engellenme toleransı ve şiddet dahil saldırganlığın dışa vurulması konusunda düşük eşik.* Uygur insanlar yerli insanları on binlerce yıldır yok ediyor. ABD diğer ülkelere karşı sürekli olarak "saldırganlığını dışa vuruyor" (onları işgal ediyor). Bireyler, şirketler ve hükümetler saldırganlıklarını kır kurtlarına, çayır köpeklerine, deniz aslanlarına, sulak alanlara, kömür yatakları olan dağlara, petrol bulunan kıyı düzlüklerine karşı her gün dışa vuruyor.

e) *Suçluluk duygusu hissetme ve deneyimden, özellikle cezalandırılmaktan, menfaat sağlama yetersizliği.* Sizce kereste şirketlerinin CEO'ları kâdim ormanların yok edilmesi karşısında ne kadar suçluluk duyuyor? Ve burada *menfaat* sözcüğü; ormanları, okyanusları ve diğerlerini öldürmekten elde ettikleri finansal kazanç anlamında değil, insanın geriye bakarak olayları farklı değerlendirmesi anlamında kullanılıyor. Orta Doğu'yu, Avrupa'nın tamamını, Amerika, Afrika ve Asya'nın büyük kısmını ormansızlaştırdıktan sonra sizce sorumluların geçmiş hatalarından ders aldığını söylemek akıl kârı mı? Sınır tanımayan bir şekilde kömür, petrol ve doğal gaz yakarak iklimi değiştiren kararları ve politikalarından herhangi bir şey öğreniyorlar mı?

f) *Başkalarını suçlamak için mantıklı bahaneler ortaya koyma eğilimi.* CEO'lar uyguladıkları şiddetin sorumluluğunu alıyorlar mı? Ya tecavüzcüler? George Bush ormansızlaşma suçunu orman yangınlarına attı. Clinton her şeyin böceklerin suçu olduğunu söyledi. Çoğu insan ne zaman Doğu Yakasını bir kış fırtınası vursa gezegenimizin hızla ısındığını reddetmelerini haklı çıkaracak bir sebep bulmuş oluyor.

Elbette hepimiz böyle davranmıyoruz. Ama sosyopat olmayanlarımız, farklı yaşamaya çalışanlarımız bir adım öne çıkıp bu kültürün davranış tarzına dikkatleri çekmeli.

Sonsuz olmayan gezegenimizi bu kültürle paylaşmak demek, bir odada bir psikopatla sıkışıp kalmak demektir. Çıkış yok. Psikopat önce diğer hedeflere yönelse de, eninde sonunda sıra bize de gelecek. Eninde sonunda hayatlarımız için savaşmak zorunda kalacağız. Bu yüzden, yaşayabileceğimiz bir toprak parçasında torunlarımızın da yaşayabilmesini istiyorsak, bu ölümcül kültürü durdurmak için politik anlamda örgütlenmemiz gerekiyor.

Çeviren: Cem C. <http://yabaniil.net/>

OrionDergisi - Eylül/Ekim 2010 sayısı

midatus, Bs.

servus, Df.

anxius, Df.

freelichti, St.

tardus, Pz.

ZABRUS, Cl.

tenebrioides, Gz.

STOMIS, Cl.

punicatus, Pz.

PLATYDERUS, S.

ruficollis, Mm.

PTEROSTICHUS, Bl.

cupreus, L.

versicolor, Sturm.

lepidus, Lk.

angustatus, Df.

oblongo-punctatus, F.

aterrimus, Hb.

niger, Sl.

nigrita, F.

rhaeticus, Heer

Scalteski race

